

PUBLICAȚIE
SĂPTĂMINALĂ
EDITATĂ DE
GRUPUL
PENTRU DIALOG
SOCIAL

„Este o datorie generală și absolută ca ori de câte ori o lege paro nedreaptă, să nu te faci executorul ei. Această forță de inertie nu ar provoca nici agitații, nici răsturnări, nici dezordini. Nici nu justifică pe omul care își dă concursul la aplicarea legii pe care o consideră injurătă. Teroarea nu e o scuză mai valabilă decât celelalte jasnice pașuni. Vai de aceste instrumente zeloase și docile, mereu constrinse, după cite spun, agenții neobosită ai tuturor tiraniilor existente, denunțători postumi ai tuturor tiraniilor răsturnate. Ni se spunea într-o epocă ingrozitoare că nimici nu se faceau agentul legilor nedrepte decât pentru a se obține aspirația, că puterea pe care o consumă sau-o cibă ar fi făcut încă mai mult rău dacă ar fi fost depusă în mîni mai puțin curatare. Tranziție minciinoasă care deschidează tuturor crimelor o carieră fără limite! Fiscare se tocmea cu propria-i constiționă și sfacă treapta de sunnătolnică își găsește un demn executor.”

BENJAMIN CONSTANT

CĂLIN ANASTASIU
GABRIEL ANDREESCU
SORIN VIERU

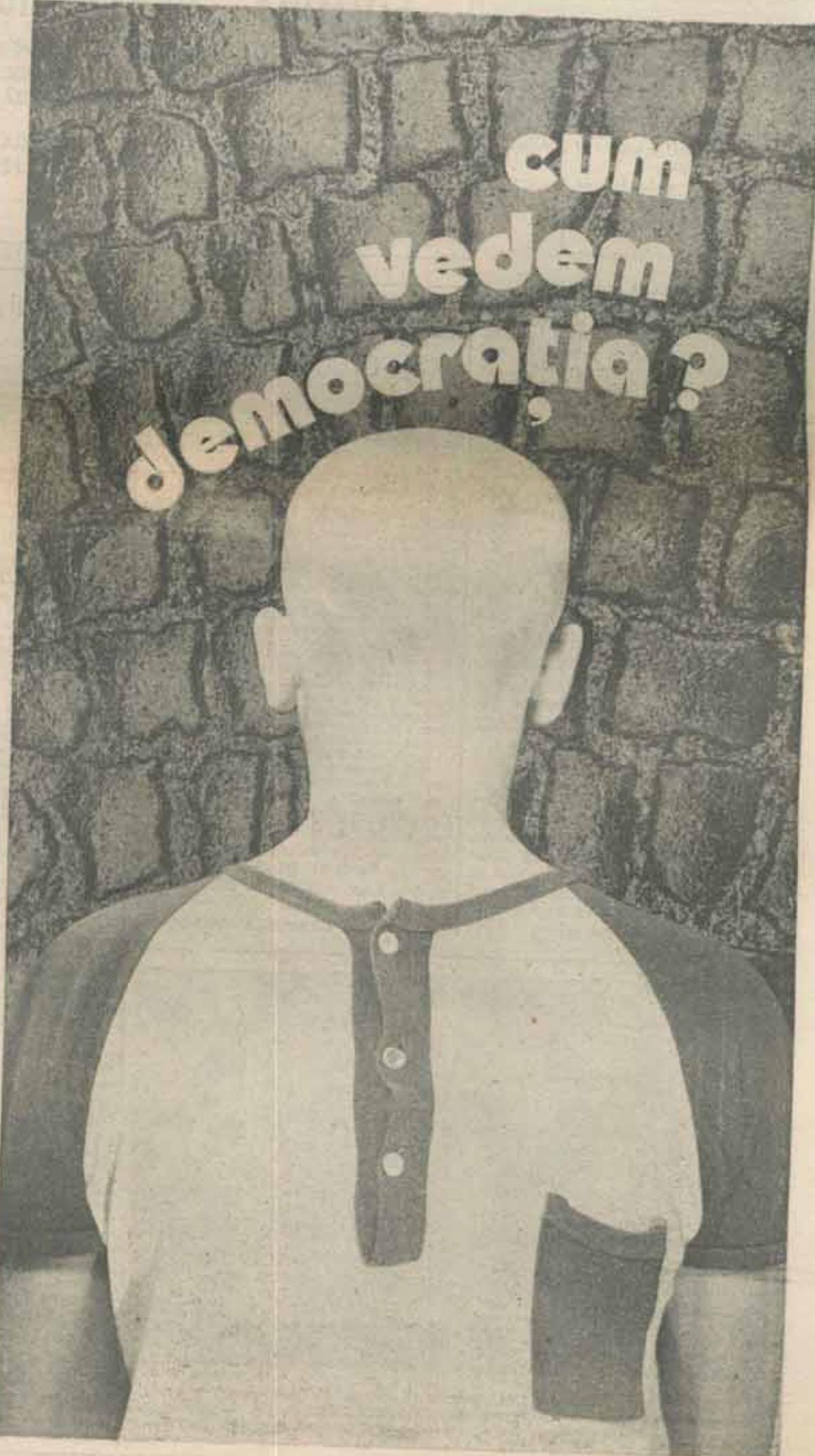
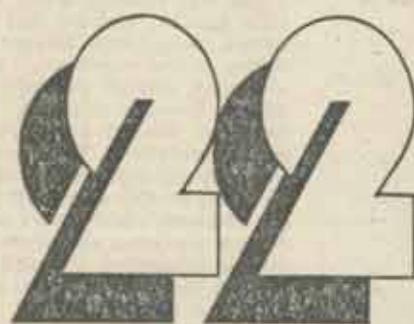

Foto: Agência da EMANUEL BISCHOF

AGENDĂ

■ Dialog cu F.S.N.-ul

O delegație a Grupului pentru dialog social a fost primită sămbătă 20 ianuarie 1990 la Consiliul Frontului pentru Salvația Națională. Biroul Consiliului a fost reprezentat de d-l Silviu Brucan, iar Grupul de d-nii Alin Teodorescu, Thomas Kleiningher și Pavel Câmpescu.

A avut loc o informare reciprocă în cursul căreia Grupul și-a exprimat satisfacția pentru decizia de anulare a referendumului național ce urma să aibă loc în 28 ianuarie 1990, recomandând totodată adoptarea unei legi a referendumurilor naționale.

Delegația Grupului a făcut de asemenei unele sugestii privitoare la:

- participarea Frontului Salvării Naționale în campania electorală
- criteriile de promovare în funcție de răspundere
- politica față de aparatul de stat și de sistemul comunicării de masă.

Cu același prilej a fost subliniată dorința Grupului de a contribui la desfășurarea democratică a campaniei electorale prin organizarea regulată, pe baze științifice, a unor sondaje de opinie.

De partea sa, d-l Brucan a expus unele considerații asupra poziției Frontului față de viitoarele alegeri, asupra primului număr al revistei „22”, precum și asupra utilității unor studii referitoare la relația dintre democrație și ordine, și la istoria României interbelice.

S-a convenit ca asemenea consultări să aibă loc și în viitor.

■ Titus Podea

Dan Arsenie s-a întâlnit săptămîna trecută cu economistul Titus Podea din New York, unul din promotorii unei subdiscipline a economiei numită econometrie. Dialogul purtat a fost cald, prietenesc, „transoceanic”.

■ Realitatea de miine

Grupul pentru dialog social și asociația France-Roumanie Solidarité (fondată de francezi de origine română, în care au aderat numeroși amici francezi ai României) au decis să colaboreze în domeniile educativ și cultural.

■ Care consens?

Intervenția domnului Andrei Pleșu, la ultima întâlnire a membrilor Grupului pentru dialog social și al revistei „22” a fost ca un duș rece. Euforia cu privire la apariția primului număr s-a destrămat rapid în contact cu exigențele enuminate de cunoștințul om de cultură, care a înălțat asupra strângărilor grafice, a stereotipilor verbale și a gafelor de slăcături a sumarului. Domnul Pleșu i-a criticat pe redactori primul număr al publicației „22” — care ar fi trebuit să marcheze un eveniment deosebit în preșă și în viața socială — pentru ușurința cu care au procedat, în special în cazul interviului lui Antioh Plămădeanu, mitropolitul Andeoleului. Problema lăzarilor Bisericii ortodoxe e foarte complexă și cel mai bun mod de a o aborda nu era acest interviu. Singurul consens rezultat din acelora discuții la care au participat domnii Alexandru Paleologu, Dan Petrescu, Stelian Tănase, Sorin Vieru etc. a fost cu privire la necesitatea tipăririi unor numere tot mai bune.

EDITURA „PRESA LIBERĂ”

CONTURI BANCA ROMÂNĂ DE COMERT EXTERIOR
PE RELAȚIA VEST – 47.21.364.300.6
EST – 47.26.364.207.7

1000 FOND AJUTOR „ROMÂNIA”
PENTRU REDACȚIA REVISTEI „22”

■ La Praga

Între 19 și 21 ianuarie 1990 a avut loc la Praga Conferința ligilor drepturilor omului din țările din est, sub patronajul Federației Internaționale a Drepturilor Omului și a președintelui ei, Daniel Jacobs. Au fost prezenti Sanda Stolojan și Marie-France Ionesco din partea Ligii române de la Paris, iar eu am fost invitat în legătură cu apropiata repatriere a acestor ligi. As dori să notez identitatea de păreri a celor trei membri ai delegației române, a cărei unitate a fost puțin cearcum la încercare în timpul unor discuții mai delicate: problema minorităților, a raporturilor dintre drepturile civile și politice și cele economice, sociale, culturale. Dar mai mult decât orice, ar trebui amintită simpatia de care se bucură în aceste zile — o, Doamne, în sfîrșit! — România. Aplauzele, urările, felicitările transmise în timpul discuțiilor amicale au exprimat o afecțiune care — să nu uităm — nu obligă. În penultima seară, plimbându-ne prin Praga — extraordinar oraș — am nimerit întâmplător pe stradă unde își are sediul Ambasada română. Perejii clădirilor erau tapetați cu afise din vremea Revoluției: „Ceausescu, assassinul României”; „Liberty and Peace for Romania”; „Go to Hell Ceausescu!”; „Desigătește române!”; „Ceausescu, Killer of Nations”; „Ce rușine!”; „Adolf Visarionovici Ceausescu”. Luminăriile pe jumătate întepite, steaguri de hîrtie, fotocopii unor telegramme... îți dădeau impresia că te află pe o stradă din București. Ne aflam de fapt lîngă palatul unde lucra Vaclav Havel.

GABRIEL ANDREESCU

■ Soli ai „Cartei 77”

Iubiti prieteni,

Cu foarte mare îngrijorare și cu sentimentul unei totale neputințe am urmărit lupta eroică a cetățenilor din România împotriva nebuniei totalitare. Prin intermediul dv. dorim să salutăm pe toți acei care, cu prețul singelui lor, au depus mărturie că libertatea nu este numai o noțiune abstractă și ruptă de realitate, ci și o necesitate vitală. Închinindu-se cu deosebită stîmă în fața memoriei milior de victime, ne punem, mihiini, întrebarea dacă am facut într-adevăr totul pentru a evita aceste jertfe atât de însăracinătoare. Cimitirele din România trezesc conștiința întregii omeniri și constituie un avertizament tragic adresat civilizației mondiale care, de multe ori fără a-si face grăji sau chiar cu nețăpare, a recepționat semnalele de alarmă care s-au făcut audite din țara dv., iarăși încercată de decenii de-a rîndul.

Acum cîteva zile am făcut cunoștință cu declarata-program a Grupului pentru Dialog Social. Valorile umane, scoatea în relief a drepturilor omului, propunerea de a se realizează un dialog cu toată societatea fără nici o discriminare, precum și solidaritatea cu cei ce suferă, înălță principiile pe baza cărora a lăsat flință, în anul 1977, inițiativa cetățenească Cartea 77. Să noi luptăm, independent de orice ideologie politică, pentru o societate dreaptă și democratică. Fiind solidari cu dv., vă vom fi aproape în eforturile dv. nobile și vom fi totdeauna gata să vă dăm neîntîrat ajutor de orice fel.

Cu stimă

MIROSLAV LEHÝK
JAN RUML
MIROSLAV TYL

purtători de cuvînt ai Cartei 77

Manifestația studenților din fața Ambasadelor Albañiei din București a avut loc într-o desăvîrșită ordine. Cu siguranță că ei aveau în minte semnificația morală a demonstrațiilor similare din fața ambasadelor române din întreaga lume.

■ Amnesty International

Pe data de 19 ianuarie a.c., Grupul pentru dialog social a primit vizita D-na Helena Cook, consilier Juridic în cadrul Secretariatului Internațional al organizației Amnesty International. Domnii Călin Anastasiu și Stelian Tănase au răspuns interesului manifestării de oaspetele noastre în legătură cu statutul, organizarea, obiectivele și acțiunile concrete ale Grupului. Cu această ocazie, D-na Helena Cook a acordat un scurt interviu redacției noastre.

■ Oaspeți ai redacției

■ STANGO ANTONIO, secretar federal al Partidului Radical Transnațional, președinte al Comitetului Italian Helsinki

■ LASSE SEIM, ministru cu misiune specială din Norvegia

■ ANNA HUSZARSKA, redactor la revista poloneză Gazeta Wyborcza

■ MARC SEMO, redactor la cunoscuta publicație Liberation din Paris

■ BARBARA BRACH, redactor la săptămînalul polonez Zycie Ekonomiczne

■ Vizită fertilă

Directorul Bibliotecii Americane din București, domnul Allen Docal, a trecut într-o zi din dimineață săptămînă la sediul nostru din Calea Victoriei 120, unde a avut un dialog — sperăm de interes reciproc — cu mai mulți membri ai redacției și Grupului pentru dialog social. În ciuda frigului, patrunzător, atmosfera a fost plină de căldură.

VÁCLAV HAVEL

PUTEREA CELOR FĂRĂ PUTERE

Memoriei lui Jan Patočka

VÁCLAV HAVEL, născut la Praga în 1936, de puțină vreme Președintele Republicii Cehoslovace. Cunoscut dramaturg, autor a numeroase piese de succes, unele dintre ele jucate în toată lumea și răspândite în mai multe ocazii cu premii de prestigiu. În 1969 autoritățile cehoslovace interzic publicarea și punerea în scenă a pieselor lui Havel. Începînd cu 1977 el este constant supus arestelor, persecuțiilor și supravegherii de către autorități pentru activitățile sale în cadrul Cartei 77, a grupului pentru drepturi democratice VONS, pentru pozițiile și scrierile sale protestante; acest tratament a incitat obârșia odotă cu recentele transformări în viață politică din tara sa. Eseul pe care îl publicăm a apărut pentru prima oară într-o colecție de eseuri cu titlu „Despre libertate și putere”, publicată în semidat în 1979.

1.

Un spectru bîntuit Europa de est: spectru a ceea ce în vest se numește „dizidență”. Acest spectru n-a apărut din nimic. El este o consecință naturală și inevitabilă a fazei istorice prezente a sistemului pe care îl bîntuit. El s-a născut într-un moment în care acest sistem nu se mai putea baza, din o mie de motive, pe aplicarea non-adulterată, brutală și arbitrară a puterii, eliminind orice expresie a non-conformității. În plus, sistemul a devenit atât de obisnuit din punct de vedere politic, încât nu există nici o modalitate pentru ca o atare non-conformitate să fie integrată structurii lui oficiale.

Cine sunt acești așa-numiți „dizidenți”? De unde provine punctul lor de vedere și ce importanță are el? Care este semnificația „initiativelor independente”? La care „dizidenți” colaborează și care sunt sensurile de succes ale acestor inițiative? Este adevarata caracterizarea „inițiativelor opozitiei”? Dacă da, ce anume reprezintă această opozitie în cadrul sistemului? Ce face ea? Ce rol îndeplinește în societate? Care sunt speranțele ei și pozele bîntuitele lor? Este oare în puterea „dizidenților” — ca o categorie de sub-cetăteni în afara puterii — să exercite vreo influență asupra societății și sistemului social? Pot ei modifica ceva?

Cred că examinarea acestor probleme — o examinare a potențialului celor „fără putere” — trebuie să înceapă prin examinarea naturii puterii în circumstanțele în care acești oameni neputințiosi operă.

2.

Sistemul nostru e cel mai adesea caracterizat ca o dictatură, sau, mai precis, ca dictatura unei birocratii politice asupra unei societăți care a suferit o nivelare economică și socială. Mă tem că termenul „dictatură”, indiferent de modul în care poate fi el altminteri inteleas, tinde să întunecă, mai degrabă decât să clarifice natura reală a puterii în sistem. Obișnuim să asociem termenul cu reprezentarea unui grup restrins de oameni care se ocupă cu guvernarea unei țări date prin forță: puterea lor este etalată deschis, ei utilizează direct de instrumentele puterii aflate în dispoziția lor și se disting cu usurință de majoritatea pe care o guvernează. Unul din aspectele esențiale ale acestor idei traditionale, sau clasice, de dictatură, este presupozitia că ea e temporară, efemeră, lipsită de rădăcini istorice. Există și pară legătu de viața celor care au instituit-o. Ea e de obicei locală în extensie și semnifică și, indiferent de ideologia pe care o utilizează pentru a-și asigura legitimitatea, puterea ei derivă, în ultimă instanță, din numărul și forța armată a soldaților și politicii ei. Principala amenințare la adresa ei e rezistența ca fiind posibilitatea ca cineva mai bine echipat din acest punct de vedere să apară și să o răstoane.

Chiar și o prezentare altă de superficială ar trebui să facă evident faptul că sistemul în care trăim are foarte puțin în comun cu o dictatură clasică. Înții, sistemul nostru nu e limitat în sens local, geografic; el domină un imens bloc controlat de una din cele două suprapunerile. Si cu toate că el e prezentă, în mod natural, un număr de variatii locale și istorice, gama acestor variatii e în mod fundamental circumscrisă de un același cadru unificator cupinzînd întreg blocul. Nu numai că dictatura e pe tot baza sa pe aceeași principiu și structură. În același fel (adică în felul elaborat de suprapunerea dominantă), dar fără să aibă fost complet penetrată de o rețea de instrumente de manipulare controlate de central suprapunerii și total subordonate intereselor ei. În lumea îmbolnătită a parității nucleare, această circumstanță dotează, deosebit, sistemul, cu un grad fără precedent de stabilitate externă în comparație cu dictatura clasică. Multe crize locale care intr-un stat izolat ar duce la o schimbare de sistem, pot fi rezolvate prin direcție intervenție a trupelor armate ale restului blocului.

In al doilea rînd, dacă una din trăsăturile dictaturilor clasice este absența unor rădăcini istorice (frecvent ele par să nu

binește o eficacitate sporită prin proprietatea de stat și conducerea centralizată a tuturor mijloacelor de producție. Acest lucru conferă structurii puterii o capacitate fără precedent și incontrolabilă de a se investi în domeniile birocrației și poliției, de pildă și face mult mai ușoară, pentru această structură ca unde utilizator, manipularea existenței cotidiene a tuturor cetățenilor.

In fine, dacă o atmosferă de entuziasm revoluționar, eroism, devotament și tinerescă violență de toate părțile, caracterizează dictatura clasică, ultimele urme ale unei astfel atmosfere au dispărut în blocul sovietic. De către vremea acestor bloc a încrezut să fie o enclavă izolată de restul lumii evolute și înmulțită la procesele care au loc în ea. Blocul sovietic a devenit, dimpotrivă, parte integrantă a unei lumi mai cuprinzătoare și împărtășește, modelându-l în același timp, destinul acestelui lumi. Astă însemnată, în termeni concreți, că lerăria de valori existentă în țările dezvoltate ale occidentului a pătruns, în mare măsură, în societatea noastră lunga perioadă de coexistență cu ocoșnicii născuți decât să grăbească acest proces. Cesa ce avem aici, cu alte cuvinte, e pur și simplu o altă formă de societate industrială și de consum, cu toate consecințele sociale, intelectuale și psihologice ale acestor stări de lucruri. E imposibilă integrarea adevarată a naturii puterii în sistemul nostru fără a lăsa acest lucru în considerare.

Diferența profundă între sistemul nostru — în termeni naturii puterii — și ceea ce înțelegem în mod tradițional prin dictatură, o diferență, sper, chiar și în urma acestui deșert de superficie comparativ, m-a obligat să caut un termen potrivit pentru sistemul nostru, exclusiv pentru nevoile acestui eseu. Dacă mă voi referi la el, în cele ce urmează, că la un sistem post-totalitar, va fi cu deplină conștientă a faptului că acesta nu este, poate, cel mai exact termen, dar sănătos, să mă gindesc la unul mai bun. Nu doresc să sugerez prin prefixul „post-“ că sistemul nu mai este unul totalitar; dimpotrivă, vreau să spun că el este totalitar într-un mod cu totul diferit de dictatura clasică, diferit de totalitarismul social cum il înțelegem îndeobște.

Circumstanțele pe care le-am menționat constituie doar un cerc de factori condiționali și un fel de codru fenomenal pentru configurația reală a puterii. Într-un sistem post-totalitar, unele aspecte ale cărui voi încerca acum să le identific.

3.

Gestionarul unui aprobator așeză în vitrina magazinului său, printre cepe și morcov, lozinca „Proletari din toate țările, uniți-vă!”. De ce o face? Ce însearcă el să comunice lumii? Este el în mod sincer entuziasmat de ideea unității proletariilor din lumea întreagă? Este entuziasmul său atât de mare încât el simte un imbold irezistibil de a comunica publicului idealurile sale? S-a gîndit el cu adevărat mai mult de o clipă la felul în care o astfel de unificare s-ar putea realiza și la semnificația ei?

Cred că putem afirma în deplină liniste că majoritatea copilășoare a gestionarilor nu se gîndesc la lozinice pe care le pun în vitrinele lor și că ei nu le utilizează pentru a-și exprima părerile. Această lozină î-a fost livrată aprobatorului nostru de cartierul general al antreprenorilor săi, odată cu morcovii și ceapa. El le-a pus pe toate în vitrină pentru că să-și facă de ani de zile, pentru că toată lumea face asta și pentru că asta trebuie. Dacă ar refuza, ar putea avea neplăceri. I-s-ar putea reprosa că nu are în vitrina sa „decorul” cuvenit; cineva însă ar putea chiar acuza de neoficialitate. El face acest gest pentru că astfel de lucruri trebuie făcute dacă și să te descurci în viață. E unul din mille de detalii care îl asigură o viață relativ linistită „în armonie cu societatea”, cum se spune.

Evident, aprobatorul e indiferent față de continutul semnificativ al lozinicelor pe care îi expune; el nu o pun în vitrina să dintr-o dorință personală de a face cu-

noscut publicului idealul pe care acesta îl exprimă. Astă nu înseamnă, desigur, că acțiunile său e imotivată sau lipsită de semnificație, nici că lozinica nu comunică nimic nimănui. Lozinca e în realitate un semn, și ca atare ea conține un mesaj subliminal, dar foarte precis. Verbal, el ar putea fi exprimat astfel: „Eu, aprobatorul XY, trăiesc aici și stiu ce am de făcut. Mă comport în modul așteptat de la mine. Sunt un om pe care te poți bîzui și nu mi se poate reprosa nimic. Sunt ascultător și am deci dreptul să fiu lăsat în pace”. Astă mesaj are, desigur, un adresat: el este adresat superiorului imediat al aprobatorului și reprezintă, în același timp, un scut care îl protejează de informatorii potențiali. Sensul real al lozinicelor e deci puternic înrădăcinat în existența aprobatorului. Ea reflectă interesele lui vitale. Dar care sunt aceste interese vitale?

Să facem o remarcă: dacă aprobatorul ar fi primit indicația de a afișa lozinca: „Sunt însășinat și deci ascultător”, el ar încă nu se poate departa la fel de indiferent față de semnificație, deși această poziție ar reflecta un adevăr. Aprobatorul ar îl înțelege și răsuflarea ideea de a afișa o dovadă atât de inconvincă a propriile sale degradări, și e foarte firesc să fie astă, căci e o flină umană și are simțul demnitații proprii. Pentru a eludi această complicație, expresia loialității săie trebuie să capete forma unui semn care, cel puțin la suprafață sa textuală, indică un nivel de convincere dezinteresată. El trebuie să permită aprobatorului să spună: „Ce e rău în faptul că proletari din toate țările se unesc?” Astfel, semnul îl ajută pe aprobator să ascundă de sine însuși fundamentele jocnice ale obedienei sale, ascunzând în același timp fundamentele jocnice ale puterii. El îl ascunde în spatele fațăci și ceva elevat. Această ceva este ideologia.

Ideologia este un mod specios de a intra în relație cu lumea. Ea oferă flințelor umane iluzia unei identități, a demnitații, a moralității, facilitându-le în același timp despărtirea de ele. Ca depozitar, o diferență, sper, chiar și în urma acestui deșert de superficială comparativ, m-a obligat să caut un termen potrivit pentru sistemul nostru, exclusiv pentru nevoile acestui eseu. Dacă mă voi referi la el, în cele ce urmează, că la un sistem post-totalitar, va fi cu deplină conștientă a faptului că acesta nu este, poate, cel mai exact termen, dar sănătos, să mă gindesc la unul mai bun. Nu doresc să sugerez prin prefixul „post-“ că sistemul nu mai este unul totalitar; dimpotrivă, vreau să spun că el este totalitar într-un mod cu totul diferit de dictatura clasică, diferit de totalitarismul social cum il înțelegem îndeobște.

Circumstanțele pe care le-am menționat constituie doar un cerc de factori condiționali și un fel de codru fenomenal pentru configurația reală a puterii. Într-un sistem post-totalitar, unele aspecte ale cărui voi încerca acum să le identific.

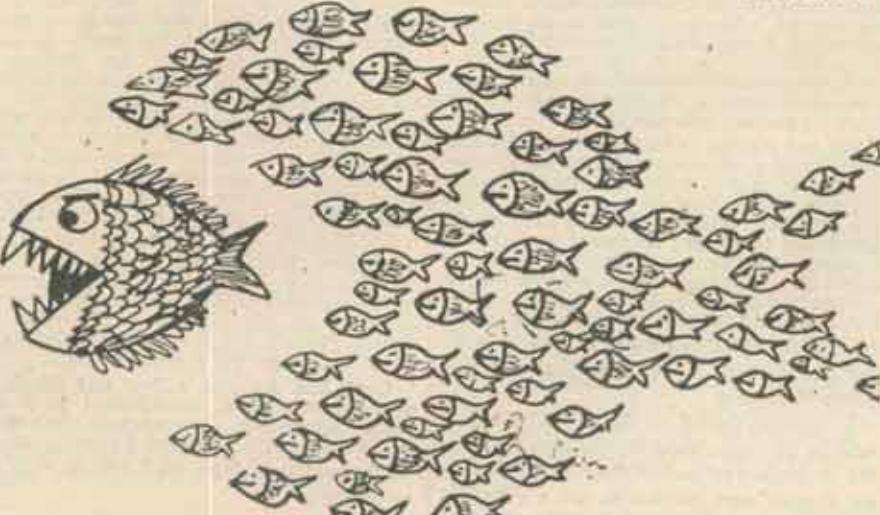
4.

Gestionarul unui aprobator așeză în vitrina magazinului său, printre cepe și morcov, lozinca „Proletari din toate țările, uniți-vă!”. De ce o face? Ce însearcă el să comunice lumii? Este el în mod sincer entuziasmat de ideea unității proletariilor din lumea întreagă? Este entuziasmul său atât de mare încât el simte un imbold irezistibil de a comunica publicului idealurile sale? S-a gîndit el cu adevărat mai mult de o clipă la felul în care o astfel de unificare s-ar putea realiza și la semnificația ei?

Cred că putem afirma în deplină liniste că majoritatea copilășoare a gestionarilor nu se gîndesc la lozinice pe care le pun în vitrinele lor și că ei nu le utilizează pentru a-și exprima părerile. Această lozină î-a fost livrată aprobatorului nostru de cartierul general al antreprenorilor săi, odată cu morcovii și ceapa. El le-a pus pe toate în vitrină pentru că să-și facă de ani de zile, pentru că toată lumea face asta și pentru că asta trebuie. Dacă ar refuza, ar putea avea neplăceri. I-s-ar putea reprosa că nu are în vitrina sa „decorul” cuvenit; cineva însă ar putea chiar acuza de neoficialitate. El face acest gest pentru că astfel de lucruri trebuie făcute dacă și să te descurci în viață. E unul din mille de detalii care îl asigură o viață relativ linistită „în armonie cu societatea”, cum se spune.

Evident, aprobatorul e indiferent față de continutul semnificativ al lozinicelor pe care îi expune; el nu o pun în vitrina să dintr-o dorință personală de a face cu-

Traducere de ANCA OROVEANU

RELIGIE

CAȚAVENCU MITROPOLIT

Curajul de a nu fi martir

Inalt Prea Sfintitul Antonie, Mitropolitul Ardealului, a acordat acestei reviste un prea interesant interviu, sub un titlu foarte omnesc, poate chiar prea omeneș: **Nu am avut curajul să fim martiri.** Acest plural la persoana întâia a verbului „a fi” nu se mai poate aza referi la noi români. Se referă, că ne place sau nu, la înaltul cler. Oricum, omeneș, prea omeneș fiind, nu i se poate refuza o tot atât de omenească intelectare.

Inalt Prea Sfintitul îmi face onoarea de a mă pomeni în legătură cu o aluzie pe care am făcut-o într-o emisiune televizată. Era vorba de un răspuns, hal săzicem ambiguu, pe care l-ar fi dat unul ziarist occidental, în URSS, cu privire la demolarea monumentelor religioase din țara noastră în „epoca de aur”. Citez pasajul respectiv: „După desmintirile din **Telegraful român și din revista Astra**, mi se pare ciudată insistența domnului Paleologu”.

Insistența mea s-a mărginit în a nu-l numi și în a pune totul sub semnul întrebării.

Domnia Sa consideră că desmintirile acelora ar fi trebuit să-mi închidă gura. Există, într-adevăr, desmintiri credibile care conving și încheie orice discuție. În vremea noastră au devenit mai puțin decit rarăsite. De regulă sunt luate sub beneficiu de inventar. Cel mai adesea ele dau de bănuț. Această cu atât mai mult cu cît cel ce desmentește nu are un statut de ireprosabilă veridicitate.

Or, Inalt Prea Sfintitul spune, în replică imediat următoare: „Official eram obligat să spun în organisme internaționale o mulțime de minciuni, dar în particular am spus tuturor adevărul”. În particular se spun multe adevăruri. Dar ceea ce angajează, ceea ce obligă, ceea ce rămine, este ceea ce se spune public, sub

semnătură, cu toată autoritatea oficială sau personală. Cine spune, obligat sau nu, „o mulțime de minciuni” este un minciună. În definitiv, ce și cine poate obliga, mai cu seamă pe cineva de rang înalt, și cu atât mai mult pe un om al bisericii, să mintă frecvent și public? Spune Mitropolitul Antonie, puțin mai pe urmă: „Nu puteai fi martir decit o singură dată, ceea ce era inutil, iar multimea credinciosilor avea nevoie de apa vie a cuvintului lui Dumnezeu”. Oare multimea credinciosilor nu a avut din plin parte de apa vie a cuvintului lui Dumnezeu, în primele venuri creștine, cind toți martirii nu au fost martiri decit o singură dată?

Îmi dă seama că nu e drept să spui altuia: „Fii martir că de aia ești slujitor al lui Christos” în vreme ce tu sună deosebit. E drept că nici eu n-am fost martir. Dar au fost martiri atâtca zeci de mil de tineri, băieți și fete, și au fost consilienți de ce riscau, și hotărîti să riste, hotărîti să moară. Cel care au scăpat, au scăpat că l-a apărat Dumnezeu, cel care au căzut au căzut poate fiindcă l-a ales Dumnezeu. De cîte ori trece prin Piața Universității, prin Piața Română, în colțul străzii Regală cu Academiei, peste tot pe unde arde luminișurile pentru morții celor tineri, mi se stringe inimă și simt o exaltare amestecată cu rușine.

Nu pot fi martir decit o singură dată, dar Christos a fost răstignit de nenumărate ori. Ultima dată la 20 decembrie, cind după Timișoara înaltul cleric l-a omagiat pe Antichrist.

Evenimentele de la noi și Impărăția Ceaușestilor nu pot fi înțelese nici istoric, nici politic. Nu pot fi înțelese decit în termen de mystică. Ceaușestii și totă droala lor de criminali imbecili și scleroși erau laxmele iadului, erau Uriciunea Pustării. Astă se vedea și se simtea de orice

înțîță omenească normală. Nu se putea, eu nici un preț, să te alături lor, fără să devii demonizat. Adolescenții au înțeles cu o luciditate strălucitoare că e mai bine să te lasă uciș decit să mai trăiesc sub stăpînirea lor. Nu fiindcă astă însemna mizerie, frig, foame, întuneric. Nici măcar frica. Însemna să trăiesc în duhoarea fa dului. Mai rău decit în răsuflarea lui Macbeth.

Inalt Prea Sfintitul are două fraze, în interviu, ceva mai înveselitoare. Una: „Mulți dintre noi au greșit” (= „sau toți să scăpăm, sau toți să murim”). A doua: „toți am făcut compromisuri, mai mici sau mai mari” (= „toți suntem români, mai mult sau mai puțin onesti”).

După tragedia sanctifiantă a tineretului român, după exemplul lui de grătie (în ambele sensuri ale cuvintului), nu mai merge să avem un Cațavencu mitropolit.

AL PALEOLOGU

ÎNTREBARE CĂTRE ÎNALT PREA SFINȚIU SA, ANTONIE PLĂMĂDEALĂ, MITROPOLITUL ARDEALULUI

Din interviul pe care l-am acordat revistei 22 nr. 1, am aflat că sunteți consilient de faptul că nu v-ați putut asuma martirul. Aș fi curios să afli atunci ce aveți mai puțin de departe de gînd. Fiindcă, în ceea ce mă privește, vă po săbile două variante.

a. Sau, dacă sunteți totuși în continuare creștin adevărat și vă căță cu adevărat, veți renunța la toate demnitățile, vă veți retrage într-o mănăstire (nu chiar cea mai modernă dintre toate), ducindu-vă restul vieții în austera rugăciune și post.

b. Sau aburați public creștinismul (libertatea de conștiință este permisă) ceea ce vă va da posibilitatea să trăiti cum credeti de cuvîntul. Ati putea înființa și un partid politic și cărui lider să fiți. Am spus însă **leader politic** și nu **vlaică**. Întrebarea cheie este deci: **sunteți creștin, domnule Antonie Plămădeală ?**

GABRIELA ADAMEȘTEANU

De ce insistă Domnul Paleologu?

Toate realizările pe care le-a cunoscut România după 23 August 1944, se datorează muncii harnice a poporului, inteligenței și perseverenței lui, iar din 1965 de cind la conducerea supremă a țării se află eminențul om politic și de stat Dr. NICOLAE CEAUȘESCU, toate sectoarele de activitate au beneficiat de muncă, de inițiativa și de îndrumările neobosite ale Excelentului Sal... Președintele statului nostru este, fără îndoială, o excepție printre conducători de state din vremea noastră. Dovedește o putere de muncă unică, uriașă și o astuzietate a problemelor care îl descorează dăruirea totală în slujba poporului, a națiunii noastre, pasiunea fierbinte pentru noi și noi realizări, pentru construcții, pentru agricultură, pentru știință, pentru învățămînt, pentru tot ceea ce concurează la alcătuirea unui chip tot mai frumos, tot mai bine definit al Patriei. Cum amănuntele, componentele fac întregul, Domnia Sa vede întregul prin realizarea amănuntelelor, a componentelor lui. De aceea e present în toate, cu dorință ca toate să meargă bine, și pe cîteva intervențiile Domnului Sală se simte pe parcursul tuturor realizărilor întregii perioade de cînd se află la cîrma României (...)

Nu e ușor să descorepi că acest glorios citat, apărut în „**Telegraful Român**”, nr. 29-30 din 1980 (număr ocupat, în mare parte, de relatarea unei manifestări omagiale a unor reprezentanți ai cultelor în jurul lui 23 august 1989), aparține mitropolitului Ardealului, Antonie Plămădeală. Într-adevăr, numele autorului apare, o dată cu fotografie, pe pg. 2; după care articolele sunt segmentate, continuându-se în pg. 3; după care este lăsată segmentată, continuându-se în pg. 4; de-abia atunci apare numele lui Ceaușescu, puțin înainte acestei lamentabile moșturi de colaboraționism, demnă de invidia celor mai xenofobi activiști de partid. Cititorul, suprasaturat de pseudoliteratură omagială, are totușă sănsele de a nu lăsa semnătura din pg. 2 de plecăcimile din pg. 4.

Tot sub semnul camuflării evidenței stădiană păcate, și atitudinea pe care dl. Plămădeală a avut-o în interviul acordat recent lui Dan Pavel. Camuflare vicioasă și nouă totodată: vicioasă fiindcă face uz de exprimări ambigue; de rostiri parțiale ale adevărului, care, ascunzind parte, incriminătoare și adevărului, sunt echivalente cu minciuna; de afirmații pe cît de improbabile, pe atât de greu de verificat; în extremis, de minciună nudă. Naivă — pentru că adevărul și prea clar pentru a mai putea fi ascuns.

È uititor faptul că duplicitatea e privată ca un lucru natural, aproape subințeleș. Aceasta contravine flagrant principiului creștin care afirmă că nu e suficient să ader, în sine, la o anumită convingere, ci trebuie să o să mărturisești pu-

blic, asumindu-ți riscurile ce decurg de aici. „Telegramele erau gata făcute, iar noi eram obligați să le semănam.” Simplu și clar! Si cel care au tras erau obligați să facă nimic n-ă impuscat din proprie inițiativă. „...faptul că mitropolitul erau obligați să le cuvîntul prin relație în direcție adunător” nu implică obligația vorbirii servile: în același număr din „**Telegraful Român**” se poate cînta un fragment din cuvîntarea Monseniorului Sf. Dászkál din Cluj — un exemplu de sorătire și rezervă. Înca 6 vorbindi și acelorași întruniri (printre ei, un singur ortodox) nu au costituit, în discursurile lor, numele lui Cenușescu — servilismul este, într-adevăr, o opriție individuală. În concepția bisericii ortodoxe, omul este o ființă liberă.

Colaboraționismul domnului Plămădeală nu se oprește însă la deplorabile declarări publice. În vreme ce un tânăr din Bărajan este condamnat la 26 de luni de închisoare pentru a fi luat de pe cimp 29 de științei de porumb, IPS Antonie îl oferă, cu o dedicare maghiaritoare, o carte bisericășă de mare valoare istorică, lui Nicu Ceaușescu. Ce alte descoperiri se rezerva

Colaboraționismul domnului Plămădeală nu se oprește însă la deplorabile declarări publice. În vreme ce un tânăr din Bărajan este condamnat la 26 de luni de închisoare pentru a fi luat de pe cimp 29 de științei de porumb, IPS Antonie îl oferă, cu o dedicare maghiaritoare, o carte bisericășă de mare valoare istorică, lui Nicu Ceaușescu. Ce alte descoperiri se rezerva

Din păcate însă, enormă suferință umană declanșată prin Revoluție risca într-adevăr să devină inutilă atât timp cît oamenii tremendabilă pățăți, preamărișorii cesașmului, au impușcarea de a rămine în funcții publice. De aceea, insistența domnului Paleologu nu e deloc ciudată.

Dacă IPS Antonie a fost atât de doel

Unde ați fost în ceasul greu al țării?

Unde ați fost, voi, preoții de mir, diaconi, schivnicii, episcopii, mitropolitii, că de patriach nici nu poate fi vorba? Unde a fost cea mai veche instituție a țării, vecina de 1300 de ani, biserică ortodoxă română? Nu unde ați fost împăratul care a jumătate de veac de asuprare samovaleană și criminală, că astă etim. Principiul era să salvezi biserică, sacrificindu-i mărturie și viață. Dar unde ați fost în ceasul greu al țării? De ce, cind a inceput măcelul, la Timișoara, ați pornit să trageți clopoțele și să bateți toata în întreaga țară? De ce nu v-ați ridicat în apărarea pastorului ungur? Cel puțin atât. Dar nu, ar fi fost prea puțin pentru o biserică în care cărțile se află vechi martirii ai calendarului creștin. De ce, în numele Domnului și al lui său, care să-jerifit pe cruce de tiner, nu v-ați îmbrăcat în odăjilă, n-ați luat iconele, evanghelile, cădeințile și înseși stântele potire și n-ați ieșit pe străzile orașelor noastre, să vă așezati între ueigni și piepturile deschise, gata jerifite, ale copiilor noștri? Mal sălii, poate nici nu-i traș în voi, ca oamenii cu frica lui Dumnezeu ce erau. Să, dacă ar fi traș, cit ar fi trebuit să vă pese, în numele a ceea ce, în principiu, ar trebui să fiți? Nu vă vorbește cu ură, ci cu sărbătoare durere și vă vorbește doar în numele meu, pe care nici nu-l sălii, ca să nu angajez pe nimeni. În acul extrem de grav de a vă discredită ca singura instituție românească istorică obligată la martiriu. Numai în numele meu, urmăz al unui

sir de preoți, atestăți documentar din alăptăciunile veac, preoți de tară, smecetă și asezați, dar care nu s-au rugat niciodată în bisericile lor pentru sănătatea și dinuirea vreunui criminal. Înțelegeți? Cred că nu. Prea taror v-ați opriți, deveniți în săi sub acutul puter care săpa la rădăcină neamului nostru, într-o alianță care v-a fost de folos numai vădu. Prea taror ați lipsit de la istorie, de la sufletul nostru și de la soarta noastră. Nu chiar toti, căci elița, puțini, au patimit pentru credință în sufletul și în carnea lor. Dar poți toti ceilalți, cel mai mulți, vă chem, în numele clerului din care suntem mandru că mă trag, în un act de peneitate. Smerită-vă în fața poporului pe care l-ați trădat. Spovediți-vă, și nu numai în taină intima voastră, ci în față milioane de leșuri tinere pe care n-ați stăt să le apărăti, dezertind din la propria voastră menire. Găsiți cumva, orică de bisericii care au fost, un vad pe singurăne care a curs în locul singurăvostru. Sălii mai bine decit milioane că există un drept la răscumpărare, dar nu din virful buzelor, ci din adîncul sufletului, care are puterea să se marturizeze în numele credinței, al adevărului și al libărilor, orică de săraci ați fost de toate acestea. Faceți ce sălii, dar nu rupeți bisericăi țării de sufletul țărit. Vine o lume nouă, care vă mai poate primi doar dacă veți avea puterea să vă umpleți gura cu cenușa căinței voastre.

PETRU CRETIA

Pasi către un dialog interior

Bine ai venit înapoi, Istorie! Ce bine că ai coborit din nou printre noi, la nivelul pașilor noștri, în mijlocul noastră. Timp, că nu mai trece neînțit, pe deasupra capetelor noastre, fără noi! Ce bucurie să te simți din nou viu. Poate că, într-adevăr, fără moarte nu s-ar fi putut să trăim, să înviem. Poate că moartea crință, crima devenită explozivă, literală, nu a fost decât darea pe față, în vileag, demasarea și punctul culminant al crimei, al morții de profunzime. Poate că moartea efectivă a tinerilor nu a fost decât preful, sacrificiul cristic, răscumpărător pe care poporul (pentru a re-deveni națiune) a trebuit să-l plătească pentru somnul letal, pentru moartea psihică, pentru cauțașia colectivă în care își permise să cadă. Să poate că eu, acum, să îndrept. Dar poate că e mai bine să incerc să provoacă la căutarea adevărului decât să tac. Tâcerea e oricând vinovată, ieri, azi ori mulține. Cine stie ce preț — și să-văzut, sper, limpede, o dată pentru totdeauna, cum se „plătește”, care sunt „prejururile” în Istorie — ar mai trebui să plătească poporul român dacă am continua să tacem. Am fost pentru o clipă (dar ce clipă!) în Istorie cîrpele pot însemna milenii) modelul Europei, poate chiar al lumii. Să ne strădum în continuare să ne păstrăm la înălțimea planului și scenariului providențial în care am intrat.

Aud tot mai des, în presa scrisă și în cea audio-vizuală, vorbindu-se de revoluție la timpul trecut, și încă la perfectul compus. Să fie însă limpede: revoluția doar a început, astfel sacrificiul răscumpărător ar rămîne o simplă promisiune. Necesitatea istorică a clipei nu a constat numai în smulgerea unor etichete, în răsturnarea unor evidente împotriva evidenței. Etichetele ne fusese, fără voia noastră dar cu ajutorul interesat al multora dintre noi, lipite de trup. Smulgerea lor va antrena, vrem-nu vrem, și părți din carneea noastră. Cu toții suntem datorii să „murim” într-un fel sau altul dacă vrem cu adevăr să renastem. Trebuie să facem, într-o formă sau alta, penitență pentru o vină, cred eu, colectivă. Nu sună însă singur în astfel de considerații. Tot mai mulți intelectuali, în primul rînd oameni de bună credință, încep să gindescă în același sens cu mine. (De fapt, eu în același sens cu domnilor lor.) Consider, astfel, că printre prioritățile de acțiune, în consens cu spectaculoasa restaurare instituțională a fireștilor, trebuie să fie meditația, a fiecăruia, deci a tuturor, în gînd și cu glas tare. **Meditația și reflectia ca acțiune.** Trebuie să începem prin a ne întrebă: Cum de a fost cu putință? Oare numai să dol să fie de vină? Oare numai forma paroxistică la care s-a ajuns este în cauză? Oare nu a fost fatal, necesar să se ajungă aici? A fost o intîmplare, legată de o mină de oameni, sau o necesitate? Putem ajunge și în alt punct, diferit, măcar în nuanță, sau comunismul numai aici a putut duce? (E drept, la noi mai departe în oricare decit orunde.) Sunt de vină exclusiv persoane, sau un întreg climat, o întreagă ideologie? Nu mă interesează atât că partidul comunist este definitiv „terminat”, cum a afirmat domnul Silviu Brucan, ci în ce stadiu s-ar mai afla comunismul. Mai poate fi lansată la apă utopia „cla-

șcior”? Ce poate cîta ca realizare efectivă, în sprijinul lui, comunismul? Nu să dovedit el a fi o utopie perpetuă? Mai pot fi cități, amintiri doar comunității de început, ca exemplare ce să nu realizat existențial. Consider, deci, că ideologia comunității nu e de păstrat decât ca opozitie. Comunitatea mai poate fi actualizat exclusiv ca un cîrectiv al sistemului unei societăți, ca o contraponere. Astă în cel mai bun caz. S-a văzut, însă, nu numai la noi (fapt ce ridică acuza de la nivelul unor indivizi la un nivel de generalitate) ce a făcut comunismul la putere: a morțificat întreg corpul unei națiuni.

Îndrăznesc să vorbesc în acești termeni clari și precisi din mai multe motive. Întîi pentru a încerca să spulber un oarecare vag, un oarecare tabu ce pare a se fi înstituit. Avem nevoie, acum mai mult ca niciodată, de claritate și precizie în gîndire și exprimare. Apoi, pentru a verifica, pur și simplu, dacă mai există cenzură, și a invita, în același timp, la de-cenzurarea interioară, intelectuală. Îndrăznesc acum să mai ating o problemă „democată”. A existat vreodată în noi o „democrație reală”, sau — aceasta este credința mea — democrația a fost mai mereu un deziderat, nereușind niciodată să fie împărtășită cum se cuvine? Întreb. Oare nu poate fi sesizată tendința, în perioada dinainte de cel de-al doilea război, că acel ce ajungea la putere să manifeste pulsuri totalitare? Reușea democrația (în măsură în care există) să le tempreze, să le contrabalanseze? Căci se pare că pulsurile totalitară nu poate fi eradicată la nivelul individului, democrația constind atunci tocmai în această echilibra fragilă, mereu periclitată, a porنوilor și apucăturilor dictoriale. Cum se vede, nu am un răspuns, ci o vagă intuire, o preconcepție. Nu urmăresc decât să fac să pornească înțelegerile care ar urma să ne aducă în față adevărului. În ciuda unei discontinuități brutale evidente, nu să se restabilească, mai apoi, încet-încet, o continuitate între „Inainte de război” și „după război”? Nu ar trebui să vorbim de o oarecare imaturitate politică, cîtenească chiar, a poporului român, care a făcut ca gradul de „colaborationism” să devină impresionant, astfel încît aproape nimeni să nu poată fi scos de sub acuză iar excepțiile să fie pur și simplu ineficiente, marginale înainte de a fi marginalizate? Să astfel mă întorc la întrebarea generică, care se cuvine să ne tortureze: **Cum de a fost posibil?**

Că să nu ne mai supună nimeni fiii ori nepoții la torturi inimaginabile, tribale, cred că trebuie să ne „torturăm” singuri, cu întrebările, pentru a învăța vechea, pentru a învăța că libertatea trebuie să devină din concept un adjecțiv al fiecăruia. Iar această libertate nu vine numai din afară, ea trebuie să emane, să lumineze din fiecare asupra se-menului său. Libertatea este lumină numai dacă începe prin a fi iluminare. Libertatea nu se dă, ci se cucerește, se realizează. Libertatea pe care au obținut-o tinerii nu ne va putea fi comunicată și nouă, transmisă, dacă nu ne eliberăm, prin luptă interioară, făcere. Numai gustul libertății e contagios. Să-i primim,

BOGDAN GHIU

ASCUNDE IMEDIAT! CITESTE COPIAZA. MULȚIPLICA-ȘI DIFUZEAZA PRIN ORICE MULȚIME. COMUNICA LA CĂ MAI MULȚI!
- JOS BANDA CEAUȘEGCU!
- ACUM! CIND ATITEA POPORARE NE ARATA CA SE poate. ESTE MOMENTUL!
- NUMAI NOI PUTEAM SI TREBUIE SA-I STIRPIM O DATA PE INCEPEND CU 27 ACUM!, CU TOȚII IN STRADA! ZILNIC!
UNITI! FARĂ VIOLENȚE DAR FERMI! PINA LA VICTORIA!
- VREM LIBERTATE, DEMNITATE, DEMOCRATIE, REFORME LEGI SI ALEGERI (INSTITEHRANA SI CALDURA PENTRU TOȚI!
SA NU-MAI LASAM SA NE FURE DREPTUL DE A STI SI A NE EXPRIMA, DE A NE ASOCIA, DE A PRODUCE, CREA SI CONSUMA, DE A AVEA SI A CONTA PE CE AVEM, DE A NE BUCURA SI DIGRA, DE A CREDE DE A CALATORII, DE A BREA SAU NU COPIL, DE A-ICRESTE SI EDUCA DECENT.
- DEMASCATI MINCIUNA SFRUNTATA SI IPOCRIZIA!
- IAR VOI, UNELTELE LOR INTERESATE SAU DOAR INCONȘTIENTE ORI PASIVE, REVENINT LA REALITATE CĂ MAI E POSIBIL PASNIC!
ORA SOCOTELILOR SE APROPIE SI NIMENI NU-ȘI VA PUTEA JUSTIFICA FAPTELE INVOCIND PORUNCILE UNOR SHINTITI!
F.R.N.

Ce este undizident?

Fiind un om între oameni, dizidentul rămîne un om ca toți oamenii. Singura trăsătură care îl diferențiază net de se-menii lui e bizara lui nevoie de a spune cu glas tare ceea ce gindim noi cu totii; singura divergență cu ceilalți stă în pre-judecata perimată că ceea ce gindesc trebuie să și spui. Cu voce tare, cu glasul ridicat, să se audă. Că, altfel spus, legea progresului moral este exact inversă în raport cu legea progresului lecturii. A fost, se stie, un mare progres faptul că oamenii s-au dezvoltat să citească cu voce tare, ca să treacă la mormântul interior al lecturii rapide, care le instigărează. Speculașii ne asigură că acest salt — pe care îl repetă, fără să-o stim, în evoluția, fiecare copil — a fost un fapt de civilizație mai important decât chiar inventia tiparului. El bine, dizidentul crede că și în ce privește gîndirea, lucrurile stau cu totul invers și că trecerea de la mormântul nodescăzut, în *petio* la articularea distinctă, răsunătoare, a părerii proprii ar fi cel mai mare salt civiliza-tori.

O bizare, într-adevăr! Care imediat îl izolează, îl pună pe cîteva și capac. O lipsă de realism și temperanță; o curență a lucidității.

Dizidentul crede în eficiență semantică a gestului său, în urgența retrînrării în ordinea morală, prin simpla rostire cu glas tare a ceea ce crede.

Se afirmă despre dizidenti că sunt agenti constițienți sau instrumente inconsistente ale unor puteri străine sau ale altiei. Așa și este! El sunt agentii singurei puteri străine, al cărei stat poate fi respins numai provizoriu — și cu ce pret? — agenții ai Viitorului.

Flindă el suferă de **prezbîtie politică** (unul dintre ei sunt chiar și loiali de odinioară care, cu virata, fondul lor moral ajutând, ajung să suferă acuma de prezbîtism): el văd viitorul, departele, ca aproape. Preș apropoe! comentarea opiniunii publică.

Vîitorul este departe, hăt, peste nouă mări și tări. Așa crede sau se face a creația **comunală**. (Așa cred uneori și eu, luat de valul opiniei și tîrât de el!) Nimeni nu stie, nimeni nu crede, nimeni nu-si imaginează era post-dictatorială. Numai dizidentul o simte aproape, se adaptează la ea, ar vrea să-o grăbească...

...De reușit, nu prea reușeste. Firește că nu reușește, spune tata. Firește că el este caraghiosul acela de cocos din „Chanteclair” care își închipuie că fără el soarta n-ar mai răsărit. Firește, adăugăm noi, că buzia lui de astăzi va alimenta nouă val al iluziei cvasioficele de poimilne.

Spre deosebire însă de pernicioasele iluzii de ieri, cele de milene vor sănătăză zimbetul și poate că totul se va termina cu un surâs, fără explicări și tragedii și, mai ales, fără emergenta unei nomenclaturi de viață nouă.

...Iar dacă soarele va răsări nu prin el și nu datorită lui, ci, mai curind, datorită unor tehniceni și puterii pe care nimeni nu-i stie, dar care neindoielnic există: nu datorită celui care invoca soarele libertății, ci mai curind prin abilitățile manipulatorilor lucezii de la dispereratul nebrelor — chiar și atunci dizidentul care astăzi să intuiște clar acest (cine) adevar, încă mai are dreptul să afirme că el, nesăbuitul de el, aduce soarele, dacă nu pe cel real, atunci altul, al lumii morale: „c'est que je suis le coq d'un soleil plus lointain!”. Să că, dacă nu el a pus lumenă în ordine, să-a pus măcar pe sine însuși într-o ordine interioară răvășitoare.

Vîitorul se apropie! Vîitorul vine! Vine anul asteptat, „Anul unu, anul păcii între popoare”, anul păcii în treburile din lăuntru. Anul cind va trebui preluată moștenirea, cu ipoteze ce grevează asupra ei cu tot, cu contenciosul problemele de nedescăzut, cu plata datorilor contractate în contul vîitorului. Vîitor încărca de nori, tulbere, enigmatic și totuși vestitor de mai bine.

6 Octombrie 1989

POST SCRIPTUM

In trecutul an, și îndeosebi în anul de la 1989, am simțit nevoie de a-mi asculta cîteva gînduri pe hîrtie, și am notează despre cele trăite direct (după formula jurnalului intim), dar și despre ceea ce se întimplă prin tară și în lume. Scrisam „pentru scurtar” (cel mult, pentru doi-trei

cunoscuți), scoatînd crîmpele dintr-o „gară cu un singur cititor” și cu apariție neperiodică, absolut capricioasă. Mă temeam că, descoperite asupra mea, unele însemnări mi-ar fi adus neplăceri din partea „organelor”. Dar le ascundeam cu grija.

Dind la încălăză cîteva din acele însemnări doresc să fac precizarea esențială că ele nu aparțin unui dizident. Nu am fost dizident: nu sunt fost dizident. Un dizident este un om de atitudine publică, în locul și la momentul critic. O atitudine privată, oricără de neamicală la adresa regimului, n-a putut fi decât un atom dintr-un ansamblu hotic de atomi ai unei societăți civile dezagregate, atomi nereușind să ajungă la consensul acțiunii unidirectionale. O acțiune sau o gîndire altă de „conspirativă” incită nu încearcă să se deconspire niciodată nu se poate numi dizident. Puțini au fost dizidenți; un puțin de oameni dispersați, curajoși, capabili și deci să moeară, invingindu-si frica, pînă la o liniște inaceptabilă pentru nașa majoritate a concepționilor lor. Asemenea contestații au făcut obiectul admirării mele. Dar nu m-am numărat printre ei și n-ăs vrea ca textele pe care le scriu acum să servă să fie privite drept operați de dizident. (O șefă mi-a sugerat cîndva printre dimi, cind am contrazis-o într-o chestiune absolut benignă, mi-a sugerat: „dumneata provoacă răzmerită”; dar se înșela; nu provocam răzmerită; sefă mă susținea degeaba.)

Fac precizarea, insist asupra ei, întrucât contestații și rezistență, pe lingă cel real, încep să își facă acum la lumină, de unde nu erau, adevărind încă o dată vorba acesă de o crudă ironie rostită cîndva de către Stefan Roli: puțini am fost, mulți am rămas.

Or, acest fapt istoric al rezistenței active, al astăziilor riscului maxim, este atât de prețios pentru viața noastră socială, încât necesită ocoretere; spațiul manifestărilor de pînă la revoluția din 17-22 decembrie trebuie protejat de manifestările mitomice. Dizideratul nu poate fi împlinită timp cînd nu se respectă libertăția reală a curajului.

Spre deosebire de „samizdat”, literatura de scurtar nu poate fi mai mult decât expresia încercării, adesea esuată, de a-ți aduna puțina energie morală asupra fizicului propriu. Un fel de a face mișcare în frig, ca să nu înghețe de tot.

De ce scot la lumină aceste pagini, ne-publicabile cîndva, dar nu dizidente — întrucât nu numai textual, ci și contextual rostirile decide asupra lor — pagini devenite brusc **inactuale**? Din multe motive. În primul rînd, din boicuria cauzată de subita lor inactivizare. Întrucât, din credința că ele nu vor fi folosite cu totul inutile. În al doilea rînd, din boicuria cauzată de subita lor inactivizare. Întrucât, din credința că ele nu vor fi folosite cu totul inutile. În al treilea rînd, din boicuria cauzată de subita lor inactivizare. Întrucât, din credința că ele nu vor fi folosite cu totul inutile. În al patrulea rînd, din boicuria cauzată de subita lor inactivizare. Întrucât, din credința că ele nu vor fi folosite cu totul inutile. În al cincilea rînd, din boicuria cauzată de subita lor inactivizare. Întrucât, din credința că ele nu vor fi folosite cu totul inutile. În al sărbătorile săi de sănătate, certitudinile, afectele care se exprimă în ele nu erau numai ale mele, ci ale unui curent de opinie. Graficul acelor zig-zaguri ale unei părți a opiniei publice (dacă se poate înțîmpătă „publică” opinia secretă, însă reală) prezintă un oarecare interes pentru înțelegerea a ceea ce se petrece în unele străzi ale societății noastre. Firește, parțea nu rezumă și nu exprimă în cazul de fată înțregul.

Să numesc aceste pagini o formă a rezistenței pasive? Sau, mai curind, o încercare de compensare a acceptării pasive printre o iluzorie reacție în forul intim? E un fenomen care nu poate fi descris cu usurință. Il pot înțelege pe deplin numai cel ce l-a trăit, l-a experimentat. Dar mai bine să îl tină și să nu-l înțelegi, decât să îl nevoi să-l înțelegi, trăindu-l...

Încă o precizare. Cîteva gînduri, cîteva exprimări „nu sună bine” și nu-mi sună bine în noul context, sau le găsesc de-a dreptul eronate. Le voi lăsa așa cum au fost, comentindu-le detăsat, de la însemna distanță în timp istoric care mă separă de ele.

*) Deși mă separau numai cîteva săptămâni de la marcia izbuinăre revoluționară a poporului român, eu credeam că inevitabilă răsturnare va survine mai tîrziu, prin 1990, și că situația se va schimba printre-o inițiativă de la „dispeceratul nebrelor”, dictată de protestul popular crescînd într-un ritm lent. Posibilitatea revoluției transformate în revoluție nu înțrezăram. Tunetul îndepărtat nu mi se parea că anunță trăznetul subit.

SORIN VIERU

21 Ianuarie 1990

Explicație la un manifest

Acest manifest aflat pe străzile Brașovului în zilele Revoluției, găsit de asemenea, în București, în Timișoara, poate să înalte orage ale tării, acest text — evenimente să afirmă — tipărit clandestin în Brașov, în condiții improvizate, prin laborioasa metodă a linogravurii, creat cînd sistemul de represiune cenușieră măsuri draconice pentru înăbușirea celui mai mărunt gest de revoltă, neagă presupunerile anterioare despre inexistentă unei opozitii organizate înainte de Timișoara.

Prin redactare atestă existența unei intelectualități angajată constient în luptă împreună cu maselor, de care, în modul premeditat, autocracia încercase să-o izoleze.

Analiza textului, a programului expus, demonstrează apropierea în idei pînă la identitate cu Programul Frontului Salvă-

răi Naționale, devenit Program național. Astfel, manifestul argumentează consensul național și călă de urmat din acest moment al Revoluției.

Semnat cu inițialele „F.R.N.”, semnifică: „Frontul Reconstrucției Naționale” (spre a se înălța confuzia regretabilă cu denumirea „Frontul Benăstările Naționale”, partid ridicol, creat și compromis de Carol al II-lea), chemind oamenii la revoltă exclusiv pașnică, la o

● ACCENTE ● ACCENTE

Victor Bârsan

● Vino cu noi, Harap Alb !

Harap Alb este omul politic exemplar în ipostază românească. Motivația activității sale vine de minimalismul său: el e constrins să-și abandoneze viața liniștită pentru restabilirea firescului, pentru ieșirea din rușine. Deși rușinea nu îl privese direct — e rușinea fraților săi, a tatălui său, a unchiului său — el nu îl poate suporta povara. Nimic din elanul și tumultul unui prototip occidental — cavalerul războinic, de pildă — nu se regăsește în momentul initial al acțiunii. Harap Alb nu vrea să cucerească gloria, puterea sau dragostea; el săușinește astfel, fără să stea, un principiu politic fundamental: „către putere trebuie să se îndrepte cei care o disprețuie”. Harap Alb nu are nici un „program”: avură sa începe printr-o criză de plină și doarădejde, iar deruța sa este totală. Elementul care provoacă interesa sa pare și deziorare probă de omenie: el ducăste un ban unei bătrâne cerșioare. Această minimală inscriere în uman este suficientă pentru perfectarea unui îndelungat pact cu binile: Sf. Dumitru îl dezvaluie vecitorul bunei plecări.

Optimea sa este neambigă, discretă și fermă: ca sine de asemarea umanului. „Omul trebuie să se incerce”, spune el tatălui înainte de a pleca pe drumul de căre — săle bine — nu există întregere: „înapoi nu m-o mai întorc, să stiu bine că m-o înțin și că moarte în cale”. Harap Alb trebuie să-și învingă permanent frica — de la primul drum cu calul nașadravan („m-am băgat în toate grădile morții”), până la ultimul drum primejdios, spre fata Impăratului Ros (îngrijit de ce i s-ar mai putea întâmpla). E ușor să modifăm fizica lui Harap Alb: e frica omului obisnuit, care înțelege că are, ca ființă ratională, datoria de a apăra ordinău lumii, într-o luptă în care poate fi oricind strivit.

Strategia intrinsecă a lui Harap Alb este eminențial pasivistică. „Mă las în voia întărișării”, mărturisește el: „... și să lasă în voia celuilalt” etc. Ea permite asumarea unor strategii învățate de la cel mai înțelept decit el: preluarea tradiției, în sensul ei adinc (calul, hainele și armele tatălui, din tinerețe), evitarea nefirescului (femul ros și omul spin), răbdarea (sfatul Sf. Dumitru).

Atâturile lui Harap Alb constau în simpla asumare a umanului, firescului, binelui. „Puterea milosteniei și iniția ta ca bună te ajută”, îi spune Sf. Dumitru. „Înțeleg că astăzi de bun...” — îi se adresează și crâiașa furnicilor, și crâiașa albinelor. „Unde vezi fi din, voi fi și Eu al truiei” — poste că acesta este nucleul pe care îl desfășoară Creangă. Căci descoperă esențială a lui Harap Alb, care îl umple de permanentă mirare, este aceea de a nu fi singur. Bumătău lui, umanul, sunt recunoscute înamic de „fire”, care îl dă, fie spontan, fie printr-o simplă invocare, sau ajutorul ei. „Într-un gind să ne urmă, pe Harap Alb să-l slujim”, spune Gerila.

Ce îsprăvi face, în fond, Harap Alb? Acceptă lupta cu „ursul” — dar aceasta e declanșată de căr: fură călări din grădina ursului — dar acesta fusese adormit de Sf. Dumitru: tale capul cerbului solomonit — dar acesta fusese și el adormit de același persoană. În petrecere fetei împăratului Ros, Harap Alb nu face „decit” să-și asume riscul acțiunii — să nu ultim: un risc mortal („Ce-ți păti, cu nime n-oți împărtășii, amenință mereu împăratul”). Astfel, Harap Alb este mai curind un om politic decit un „erou tradițional”; este un bun „follower”, un secund, atent la ordinea lumii, intrând în rol doar în consens cu ea.

„Turițărică, dragă păstrănică”, spune armăsul într-un neșteptit acces de tandrețe cabană, „năd la mine cele trei smicele de măr dulce, apa cea vie și cea moartă...”. Hă, nu mai sta la îndotă, să dă-mi-le, căci atunci are să fie bine și de stăpîna-meu, și de stăpîna-tă, și de mine, și de tine: îndă de nu nu îl dă, stăpînal meu Harap Alb este în primejdie, și de noi, înță n-are să fie bine.” Există o legătură înamică între om și fire: dacă umanul se clătină, totul pare amenințat. Integritatea acestui personaj fragil — omul exempluar — este, puță-mi-te, esențială pentru bunul meu și lumii.

Cu cine se luptă Harap Alb? Există două nivele ale răului, reprezentate parțialistice prin omul ros și omul spin.

Primul este suportabil și intră în ordinău natural. Împăratul Ros este „nichisit”

(ursuz, nemuritor), dar nu agresiv; se apără, nu atacă, și chiar o face cu un anumit fair-play. „Da” acum mi-am dat și eu peste oameni”, spune la un moment dat împăratul în sinea lui, gata să se recunoască învinus. Puterea sa poate să se sprâneje, deci, pe degradarea sau absența umanului. El are o poartă deschisă spre lumeniță și lumini, printre un element feminin: fata sa este cea care demasă usurparea. Îi redă viața lui Harap Alb și îl reinvestește cu putere, „dându-i iar pașog în stăpînire.”

Al doilea este răul ireductibil și inedusabil, infernal înșuși. Spinul este sluga neglijenței care își uzurpează stăpînul: lacom de a conduce („... și mă rinduiesc mai degrabă în locul d-tale”), rudimentar în judecata oamenilor („trebuie să știi că într-o oameni cea mai mare parte sunt dobitoace care trebuie să înțeleagă în fru”), nerăbdător de a impune supușile sadice privațiunii alimentare („cind văd că mită face măzărați și-o strung de coadă, de mânină și mere pădurete, căci n-are înțeles”). Singura sa pricinăpare pare să fie aceea a vorbării goale: „Spinului li mergea gura ca pupăza, de-a amotii pe împăratul, încă să uită și de Harap Alb, și de cerb, și de tot.”

De ce sunt îngăduite prezenta și accesul la putere ale Spinului? Existenta răului permite desfășurarea unui scenariu inițiatic, educarea eroilor. Să unii ca acestia sunt trebilorii pe lume ciotodăi, pentru că fac pe oameni să prindă la minte... Zi și d-ța că ai avut și tu un pacat strămoșesc.” Sau: „Cind vei ajunge și tu odată mare și tare, îi căuta să judeci lucrurile de-a înțeapa și vei crede că asuprații și nedălli, pentru că și tu suni ce e necazul.”

Cit de mult poate proliferă răul? El este eliminat cind Harap Alb primește suprema investitură a firescului — îndragostirea — iar Spinul ajunge la suprema abumilare a firescului — crima.

„Harap Alb” este povestea răspărțirii omului care își refuză alienarea, care își asumă, simplu, condiția lui naturală.

Vino cu noi, Harap Alb. Ajută-ne să ne regăsim chipul nostru adevărat, ajută-ne să ne regăsim tara.

octombrie 1989

● ACCENTE ● ACCENTE

Călin Anastasiu

● Noi ca noi sau noi ca Noica...

„Nu e doar parafrinarea unui joc de cuvinte aparținând cîtorii vechi prieteni ai filosofiei, și pe care el îl amintea, sunăzi, din cind în cind. Formula surprinde marginile atitudinale între care poate fi balansată discuția privind moștenirea lui Noica. Prea repede soalii, nerăbdătoare cu el și cu cel care îl supraviețuiește, neascăză succesiunea trebulei „totuș deschisă, chiar dacă somatia unui termen de prescriere nu va veni niciodată. Dimpotrivă, avem destule precedente culturale spre a fi încredințată că treacerea împușului va spori moștenirea și cercul moștenitorilor deopotrivă.”

S-ar spune că am strecut prezentul acceptarea existenței unei asemenea moșteniri, accesibilită tuturor sau unora mulți, fertili și vivificantă la nivel individual sau comunitar. Ceea ce nu este de la sine înțeles pentru toată lumea. Căci proliferarea unui noicism mimetic, fără acoperire și discreditare pentru modelul înșuși, a unei mode de învesinținare terminologică sau tehnică a tot mai insinuani dublată de o oarecare iritate și sătătate, stîrnite, probabil, de spectacolul unui fenomen cultural considerent inflaționar. Fără îndoișală, în compoziția ambelor atitudini apar ricoseuri și motiveuri extrinseci. Atractia multora față de topozul cultural păltinisan se explică nu numai prin-o motivare întrinsecă, pur idealistică, ci și prin reacția față de tiparele dominante ale unui context cultural dat. Pentru acestia Noica reprezintă o alternativă autentică, el pronunță alteleva. La rindul lor, reînțările față de gesturile filosofului, rezerva față de opera sa — o rezervă cu atât mai vinovată cu cit să se scrie atât de puțin despre operă și atât de mult despre personaj — contin supradeterminări ce ar putea fi relativ ușor explicitate. Ca de obicei însă, undeva între aceste extremități și-a adăpostit și, îngă el, exemplaritatea incontestabilă a acestui deținut individual, uman, filosofic, și cultural. Într-adevăr, acesta patru pară a constitui straturi distințe în mesajul spiritual și existențial al lui Noica. Ele sunt tot atâtă invățătură ale curia către filii săi, cum spunea un mare poet, și el (prea repede) prefăcut într-un destin exemplar.

Să mai spunem că moștenirea filosofului său e totușă cu moștenirea sa fi-

losofică? Dar știm ce înseamnă, ca filosof, Constantin Noica? Apropiatii săi și-au asumat binecuvintatea datorii față de viață, stingerea, memoria și scrierile sale. Să fi ultat el opera? Lupta maestrului cu Ideea să nu motiveze oare — la fel de imprectibile datorie — lupta celui apropiat cu ideile maestrului? Ne-ar fi greu să acceptăm, drept scuză, o diferență a calibruului de forță. După Paradigma feminină a filosofiei, și altfel încă, încercarea poate avea sortii de izbindă. Un popas asupra stilului și formei discursului național (decripțarea formulile filosofice, epicerzoarea sa etc.) trebuie depășit — oriț ar fi pasul de mare sau de înțihant — spre exigența sistemului, spre vizualizarea și evaluarea arhitecturii sale, chiar dacă cele două pulsări ale acestor gindiri filosofice, sistemul și forma, ideea și stilul sunt aparent neamortizate, contradictorii chiar. Undeva în Jurnalul filosofic, Noica avertizează: „Total este bun, chiar lucru vinovat, cu condiția să nu întrezi în el; totul e rău, chiar lucru bun, dacă întrezi. Eșențialul e să fi trimis mai departe...”. Asadar trebuie mers mai departe. Care în „hexagonul de idei” al lui Noica nu se potrivește nimic? Planează asupra acestui filosof suspiciunea sa față de Heidegger: nu poate fi povestit? Că a reușit să înșiră găsucul, și că a sunat eșecul din excepțional, iconoclasmul său proiect: scoala de a confira statut ontologic individualului? Fără repere excepționale explicate și tot mai mult în integritate nu putem spune mai mult decât o sumă de banalități evidente despre singularitatea acestei filosofii — și singurătatea filosofului de cursă lungă care a fost Constantin Noica — deopotrivă în context autohton, unde a reînnoit și-a trăit și-a înțihuit de firescure, ca și în contextul mai larg al gindirilor filosofice din acest secol, ale căror orgoliu formaliste și scientifice nu îi au inspirat deloc credere. Toate aceste locuri comune pot fi subsumate impresiunii generale că a produs o filosofie extrem de personalizată, cu un sunet aparte, poate ușor vîsetuș, dar nu mai puțin sublimă, pentru certitudinea fiecărui din cele două contexte. Acestul filosof apără ună înțelegere și urmărirea cursul firesc: a fost un timp al subirii, i-a urmat un timp al mărturisirii, a venit unul desoperirii. De altfel, este că se poate de sigur că în chiar partitura filosofică pe care se exercită vocea inconfundabilă a lui Noica se distinge, extrem de pregnant, toate celelalte tonuri ale destinului său individual, uman și cultural. O melodie compusă exclusiv pe aceste din urmă tonuri poate fi încheiată, desigur, dovedă că este aproape singura care se audă. Atâtă doar că nu știm dacă este cintată, prea sus sau prea jos, în lipsa unei chei muzicale. Aici cheia trebuie să fie filosofia.

Despre individul Noica, cel care pîna mai ieri a stat sub jurisdicția istoriei, biologiei și a celorlalte instante cu putere discreționară asupra individului său poată spune multe. De pildă că a avut litigii cu toate acestea. Asadar avem de-a face cu un individ relevant, din punct de vedere statistic, pentru orice timp istoric, virtutul substituibil oricărui dintr-o nație în măsură în care cu totul locul (și) în statistică. Prin urmare, acest individ ne interesează pe tot. Mai departe urmărează însă o bifurcație: a rămîne în sau a ieși din statistică. Pentru cei care au găsit motivele și forța să-și dorească evadarea, legătura lui Noica este paradigmatică. Nu prin violență și negare, ci mai degrabă prin coexistența pașnică, urmăre și unei delimitări a sferelor de influență — pentru ca în aura stării de grație fiecare pulsăție, fiecare gest, ființă întreagă să se poată prezintă în vers: „Schimbă-te în cîntine, mi-a zis Daimonul / repede, că mai poți să te schimbi!... Preschimbă-te în „Idee” parcă îl săptătește, și lui Noica, daimonul său. La filosof mesajul este înțîlă și mai clar: pentru a gîndi într-un anumit fel, trebuie să trăiesc într-un anumit fel. Este lectia sa de căpătă. Intrarea în universal, ridicarea proprii existențe la nivelul unui model ontologic general-uman presupune o strategie de organizare și „curățire” nu numai a vieții, ci și, aşa cum s-a mai remarcat, a spiritului individual, care își pregătește său paradigmatic. Bineînțele că filosoful a plusat pe trambulina filosofică în vederea acestui său, după cum poetul a suprăicit-o pe cota poetică. Pește timp însă, aceste excese se vor estompa firesc, prin contopirea celor două succesiuni într-o moștenire culturală îmbogățită, dintr-o calea care se distribuie fără să se împără.

Si atunci? Ce mai rămîne: noi ca noi sau noi ca Noica? Noi cu Nichita, cu Noica și cu ceilalți ca ei...

decembrie 1989

● ACCENTE ● ACCENTE

Andrei Pippidi

● Pentru Buna

Cuvîntă

Dumitru mă întrebă cind vol putea el în tara asta cele dinții cuvinte adevărate despre cel care a fost, de două ori pînă acum, Mihai I al României. Ieri, 9 Ianuarie, în „România liberă”, și azi, în „Tineretul liber”, mi-a fost dat să văd două articole impertinent, semnate primul, Corneliu Vlad și, al doilea, Cristian Dumitrescu. Ultimul nume nu mi-e cunoscut și adevărat că de ani de zile refuzam să mai citeșc ziarile românești, în schimb de cîldălău mi-aduc aminte, că, în cronicile „politicii externe”, se răsuflă cu imperialismul american și denunță somajul care pusăiese „Jumă capitalul”.

E bine, poate, ca un istorie, unul care n-are de schimbări nici o virgulă din ce a publicat în ultimii douăzeci de ani, să spuni, celor prea puțin informați, despre ce și vorba. Înțeleg că nu se pot admite obraznicii, nici din proprie inițiativă, nici de poruncă, fără că cel care a fost totuști, pentru părinții noștri, un rege.

Născut în anul I al Republicii (a doua, ceea ce impusă de ocuparea străinei, având numai precedentul din 1870), episodul grotesc de la Ploiești nu am intențiu să înceapă nici o polemică politică. Vă veni în curînd vremea ca poporul român să-și dea singur, în deplină libertate, institutiile pe care și le vrea. Desigur, va fi necesară o consultare a electoratului, eventual sub formă unui plebiscit, ascensiunea celui care, în Italia, după anii de război și de lupte civile, a îndepărtat de la tron casa de Savoia și l-a exilat pînă la moarte pe Umberto al II-lea, care plătește astfel slăbiciunea bătrînețelor tatălui său. Personal, mă întreb dacă, după această revoluție care a făcut carne de tun din copiii care n-au zis săciu numele lui Mihai I, se mai poate refacă legătura cu un trecut aşa de îndepărtat.

Dar pentru oamenii din generația mea trebuie să depun mărturie că, în loc să ascultăm bilinguații mirăvă salută de lovitură de tun de cîte ori ne despărțeau de un an de suferință și începeam altul nou, noi ne chinuam să audim prin bruijă vocea unui domn bătrîn și trist care rostea, cu o dureroasă retinere, cuvîntul de îmbărbătare și speranță. Aceeași gîasă am auzit în crîncenele nopti ale măcelului de la Timișoara adresind „credințașii salin armate” ordinul de a întoarce armele, ca la 23 August.

Înțeleg că nu am trăit paradoxul cel mai lignitor pentru banul său. Sârbătoarea noastră națională era 23 August, dată istorică pe care mitologia oficială o fixase ca origine și legitimare a regimului comunist, pe cînd „omul de la 23 August” trăia încă, departe de țară și insultă de simbolii.

Mihai I este o figură istorică: ultimul dintre sefii de stat ai celui de-al doilea război mondial, ultimul purtător al marior ordin și decorării care au recunoscut, la sfîrșitul luptei, meritul celor care cîştigaseră victoria. Chiar dacă soarta noastră lăsa niciodată să revină pe tronul la care, în 1866, a fost chemat un tînăr print german căruia România îl datorea epoca cea mai liberă și mai constructivă din istoria ei modernă, acest merit nu îl poate nimeni lăsat lui Mihai I. Este ceea ce îl îngădui, împreună cu o firească să demnă rezervă, să ocupe, în anii exilului, o poziție neutră și moderatoare deasupra unei emigrări măcinante de discordanță și resentimente.

Fie că mai are sau nu un viitor, crește nu poate decât azi unul sau altul, regele Mihai are un trecut pe care trebuie să-l respectăm.

Cui n-o face, să-l fie rușine!

● ACCENTE ● ACCENTE

Thomas Kleininger

● Laudă oportunistului

Potriva zodiacului chinezesc trăim cînd în anul cîinului, cînd în cel al pisicii, cînd în cel al capelui sau al sobolanului. Se pare însă că după recentele evenimente

din Europa de est va trebui să introducem în galeria animalelor totemice unul nou. Este vorba, de fapt, de o pasăre și anume de una destul de modestă, pe numele ei popular „capitolătură” și pe care DEX o definește după cum urmează: „Mică pasăre călătoare, de culoare cenușie-brună, cu peto mai închiie, care își răsușește des și cu multă usurință capul: sucitoare (Jynx torquilla)”. DEX omite să adauge că această sucre a capului este provocată de către o primejdie frumuseță de care mică pasăre se simte amenințată.

Ideea de a face din sucitoare animalul emblematic al anului nu-mi aparține. Ea a apărut în Republica Democrată Germană unde criza profunda în care partidul comunist, numit acolo P.S.U.G., a aruncat tara, a făcut posibilă, ba și spune chiar necesară, apariția unui număr mare de succitori, cu alte cuvînte a unei oameni care-să schimbe de pe o zi pe alta convi-gerile politice.

Este, firește, aproape imposibil să descoperi pe cineva dispus să devină doschisă schimbarea vremurilor și a determinării să-și modifice bruse conceptiile despre viață. Este înlocuitor să integreze cînd nu, despre care preferăm să credem că este rezultatul unui proces de creștere organică, și de aceea suntem mult mai inclinați să atribuim convingerile noastre de azi unei deveniri treptate, sătem, cu alte cuvînte, dispusi să ne inventăm un trecut de dizidenți chiar și acolo unde nu există decât obediță și frica.

Această formă de modificare bruscă a convingerilor este îndeobîte etichetată cu numele de oportunitate și suntem nu vreă să-și atrage de bunăvoie astăzi calificativul infamant. Să totuști, de ce să nu recunoaștem că schimbarea rapidă pe atît de radicală a condițiilor noastre de viață nu există decât pe toti pregătiți.

Așa cum un om absolut altruist nu ar putea rezista mai mult doar o zi-două, astfel că o oarecare cantitate de egoism (să-i spunem „sărătos”?) este o condiție a însăși supraviețuirii, tot astfel și oportunitatea reprezentă și componentă sine qua non a echipamentului cu care omul, aflat întotdeauna „sub vîrem”, a fost dotat pentru a putea trăi. Oportunitatea, adică un simt pentru ceea ce este în un moment dat oportun sau nu, este o condiție de posibilitate a oricărui formă de con-vițuire. Fie că este vorba de famile, de o echipă sau de un grup macro-social.

Studentii care s-au năpustit în anii '80 pe străile Berlinului occidental, ale Frankfurtului sau ale Bonnului se îndemnă reciproc strigînd: „Să fim năpăti în angrenaj” excedării de prea buna funcționare a unei societăți care uitase ce înseamnă înaltele comandamente morale. Dar timpul a trecut și studentii de ieri ocupă azi posturi privilegiate în hierarhia socială, sunt profesori universitari, politicieni sau proprietari de firme. Oportunitatea este, astăzi, un lăbitant dintre cele mai importante pentru buna funcționare a mecanismului social.

In principalele ale Revoluției din decembrie ziaristi occidentali tot întrebau ce se sătă de mulți membri de partid în Consiliul Frontului Salvării Naționale. Răspunsul nu era greu de dat, dar între timp întrebarea aceasta a făcut loc uneia mult mai dificilă și anume dacă aparatul administrativ și economic va avea suportul să se adapteze la condițiile noi sau dacă, dimpotrivă, va funcționa ca o frîna în calea instaurării lor. De răspunsul practic în această întrebare depinde intr-adevăr viitorul României.

Oportunitatea firesc al fiecărui dintr-un reprezentanță, cred, cea mai bună garanție pentru a functiona acceptabilă a societății românești de mijloc. As vrea de aceea să adaug la nemurările apeluri cu care suntem bombardati în zilele acestea de zile și de televiziune încă unul: Să fim sucitoare, dragi concetăteni, căci numai astfel vom putea pune bazele unei societăți în care să se nască comandamente etice mai exigențe.

SORIN DUMITRESCU

SUPRAVIEȚUITORUL

Imaginea televizorului fixeză chipul unui bătrîn destins, cu față deosebit de senectute și de tipul celei lăsată de serinul „Dallas”, arborînd prestigiu stemic al leader-ului leșit la pensie.

Prezența încă robustă, instalată confortabil în molicinea fotoliului, bătrînul desprință în fața unei dominoare-reporter istorioare. Personajul se exprimă usor, elîndînd cu atenție sensurile: cuvîntele ascuțitoare își așteaptă calmă rîndul, îmsoțite cînd și cînd de gesticulația fermă a mîinii.

Cordialitatea discursului nu reușește să ascundă o anume stînjeneală, și drept foarte discretă, tipic celuia aflat în difiicultate. Tonul este egal, exprimarea simplă, convingătoare, fără emfază.

Hacocci, vorbirea scăpă să sintagme de lemn, specifice jargonului totalitar.

În rest, multă, foarte multă stăpinire de sine.

● ACCENTE ● ACCENTE

Pavel Câmporeanu

● Accidente de parcurs.

Noi suntem popor?

Spre a trece de la dictatura la democrație avem de străbătut un drum neșigur, extrem de accidentat. Unul dintre aceste accidente e-^a tvit vineri se manevră însă,

Mulțumită jertfelor aduse dictatura a fost răsturnată, aspirația noastră comună este instituirea unei ordini democratice. Folosirea același slogan în aceste condiții radical schimbări poate veni în spiritul procesului de democratizare, dar poate de asemenea stînjenea înaintarea lui.

Prinții aleile, într-o societate democratică, poporul este o realitate statistică. Orice grup sau grupușă are dreptul să strige „Noi suntem popor!” dar autoritatea de a-l reprezenta cu adevărat nu este datea de strîndea strigătură, ci de numărul celor care îl întemeiază. Fără definirea legală a acestui plafon statistic minimul risca că în săptămînile următoare orice grup să se poată auto-proclama „popor” transformînd existența noastră într-o dezastroasă avalanșă de aza zise referendumuri.

Textul decretului discutat nu este legătură numai prin modul în care se automeștează, ci și prin cel în care îl definește scopul. El nu cheamă populația să se pronunțe asupra mențiunii sau abolirii pedepsii capitalei, ci „pentru reintroduerea în codul penal a acestui plafon statistic minimul risca că în săptămînile următoare orice grup să se poată auto-proclama „popor” transformată existența noastră într-o dezastroasă avalanșă de aza zise referendumuri.

Poate că în acest punct, mai puternic încă decât în celelalte, textul decretului este marcat de particularitățile autorului său. Ar reduce aceste particularități la următoarele: 1. deosebit cunoștință, cariera lui trecută atestă o considerabilă experiență profesională; 2. el este poate singurul jurist contemporan care vrea să aibă o democrație modernă pe temelia legii biblice a talionului; 3. el detine o doară responsabilitate de stat într-o tară cincea 25 de ani de autocratie retrogradă și adusă daune incalcabile. Cât de gros se pot articula aceste caracteristici se constată și din textul discutat. Poate că reducerile viitorilor legi ar trebui incredibilelor unor juristi mai stabili din punct de vedere psihic, chiar dacă mai puțin experimentați.

In sfîrșit, decretul nu se rezumă la înjunctiunea asupra modului cum trebuie votată restabilirea pedepsii capitalei, el impingează deosemene asupra modului în care această trebuie aplicată. In termenii lui, sanctitatea supremă trebuie restabilă „în vederea pedepsirii cum se cucine (NB. Sublinierile autorului) a tuturor celor vinovați de crime impotriva poporului”. După cum este cunoscut, pedepsile pentru diferitele infracțiuni sunt decise de puterea legislativă și aplicate de puterea judecătorească. Stipulind nu numai introducerea pedepsii capitalei, ci și căzările în care ea „se cucine” să fie dictată, legiuitorul pronunță sentința înainte ca judecătă să îl avut loc.

Se stie că tirania a putut fi înșelată și menită datorită concentrării de fapt, în același mîini, a puterii legislative, a puterii executive și a puterii judecătorești. Se stie totodată că democrația nu poate deveni reală și durabilă fără separarea riguroasă a celor trei puteri. Fără o justiție juridică independentă, justitia socială rămîne o reverie. Nu poate fi libertate fără dreptate, și nu poate fi dreptate fără împărtășitorii ei și se pune în vedere de „sus”, cum să o împărtășească.

Desigur, gravele erori cuprinse în acest document nu se pot imputa numai autorului său direct, ele au fost assimilate ca atare de ceilalți factori ai puterii. Pentru a preventi în viitor cel putin repetarea unor erori similare, propun adoptarea unor măsuri grănicere, după consultarea tuturor organismelor interesate, a unei legi asupra referendumurilor naționale. Pe lîngă aleile, o astfel de lege ne va informa pe toti asupra condițiilor în care ne putem considera cu adevărat ca reprezentanți popor, chiar și fără a striga pe stradă sloganul cu pricina.

consiliunis funeralul secretar general, cit și instalarea însărcinătorului dispozitiv al puterii sale. Dinspre ecran vocile se rostogolește înspre noi, cu sensurile inadinsăcinate, pauze retorice, cînd deodată suruzul nu-în vine să-și credeă urechilor.

„Eu sună cel vinovat de a-l fi adus pe Ceausescu la putere”.

Stirea livrată în crucea noptii era un loc comun, binecunoscut românilor, fiecare receptînd încă de mult zvonul că „Maurer l-a adus pe Ceausescu la putere”. Senzatională, deocamdată, nu era stirea în sine, ci semnificația cu care a fost rostită, de chiar cel ce încredințase destinul țării lui Ceausescu Nicolae.

Ceea ce pare să se constituie început dramatic al mărturisirii unei culpe, măcar ai unei bune păreri de râu, în fine, a unei analize necuștoare a circumstanțelor agraveante psico-politice și a irresponsabilității, care, împreună, au proiectat pe viitorul lider comunista în fruntea statului, și-a dovedit și în punctul de poronire al unor caceulămate verbale, încapind cu motivele care au determinat alegera lui Ceausescu ca urmă al lui Dej, pînă la „indicatiile prețioase” date tinerilor și oferînd serviciilor în luminașa generației tinere, bineînteleas nefind în nici un caz vorba de primirea vreunei

„demnități”. Astăzi din altă pricină, el datoră lipsei de putere fizică și a bătrînății!

După ce nu se relatează episodul îndulcător al tinărului Ceausescu înținind după cunoștere, persecutat de Dej pînă la lacrimi din pricina setei de învățătură, bătrînul face epocală indiscreție de a ne dezvăluî, că a optat finalmente pentru acesta, înfrângînd nimic nu și-a părut mai potrivit în fruntea țării decât un om lubitor de carte. Ce garanție mai bună pentru un popor ca al nostru, setos și el de învățătură?

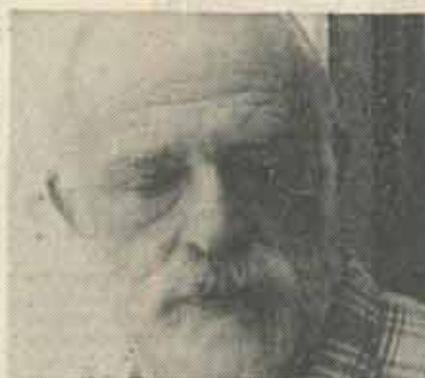
S-auz și să nu crezi! Mai înainte am fost asigurați extrem de convingător că nu-l prea cunoște pe Ceausescu, fiindcă niciodată nu lucraseră în același mod. Statul, va să zică, nu prea era la curent cu ce facea partidul, iar pe dincolo problemele arătătoare ale statului l-au împiedicat să afle năzbîtîile săbădătorescilor tinărilor lubitori de carte, săvîrsite în agricultură în timpul liber, cu prilejul colectivizării fortate. Una peste alta, ni se strecoară și informația unei miopii a serviciului de cadre a PCF!

Aflăm, de asemenea, că imediat după instalarea tinărului lubitor de luminașă

(Continuare în pag. 21)

Carnetul unui om cu identitate

SE CUVINE, se cuvenea ca înainte de tot să însemnăm în acest carnet numele lui **Sütő András**, un mare de toată literatură maghiară la nostru, al întregii literaturi maghiare. L-am văzut vorbind marelor în zilele cele mai fierbinți. Trebuie ca printre altele, să fi încercat în acel momente un tulburător sentiment de satisfacție. „Avem o sănă unică — citez din memoria —, ceea ce nu s-a putut realiza în decursul veacurilor, să înădăcinăm profund, să consolidăm și să eternizăm prietenia româno-maghiară, maghiară-română...”, **Sütő** și-a asumat prin disidență să o experiență terifiantă, în ultimii opt ani ai dictaturii cit a stat sub interdicție totală, interzisă fiind chiar și tipărirea numelui său. Casa lui de la iară a fost perchezitionată (clandestin), telefonul și locuința întreagă impinzită de „ploșniță”; pînă la urmă a fost izolată prin arest la domiciliu. Mesajele sale au ajuns totuși la posturile de radio din străinătate, care difuzau spre întărirea noastră sufletească cuvintele sale despre profunda noastră suferință, trăind însă și o fizie de lumină a speranței. (La **Sütő** vom mal reveni de multe ori, în curind, într-un interviu. ● ● ● În cluda fixațiunii noastre calendaristice, anul 1990 nu a început la 1 ianuarie, ci la 23 decembrie 1989. ● ● ● „CAZUL” **KIRÁLY**. Citind cartea lui Ion Mihai Pacepa, *Red Horizons* (Orizonturi roșii, Coronet Books, 1989, pp. 146–149, prima ediție a apărut în 1986), aflăm că tiranul a dat în 1972 următorul ordin: „Dupa ce-l închidem, să-l tratăm pe Király cu Radu”. Radu era denumirea codificată a unor „tablete radioactive” cancerigene. E o denumire născotită personal de către tiran. A început tineresă sub observație, ascultarea con vorbirilor lui Király, cu scopul sădăt de a fi găsit în „flagrant delict”, adică unelelind împotriva statului. Toate eforturile Securității au dat greș. În 1977, cind Király a trimis memorialul său privind starea minorităților CC-ului, factorii de putere, inclusiv cel care purta Nr. 1, nu aveau cunoștință de faptul că acest de seuzare fusese deja remis presei occidentale. Király fu invitat la centru și „mult stimatul și înbitul” l-a incredințat lui Verdet sarcina de a sta cu el de vorbă. „Încearcă de-l descoasă asupra proiectelor sale de viitor, promite-i moare cu sare, tot ce găsești util spre a-i anihila. Mai tîrziu, cine săie... Oricine poate avea un accident de vinătoare. Ori, poate mori de cancer”. Astfel sună porunca „geniului universal”. De notat că autorul cărtii a fost prezent la întrunirea unde au fost rostite pomenitele ordine. Pentru exactitatea citătorilor responsabil și chezas și tot autorul. Întrevederea Király–Verdet a avut loc la 4 octombrie 1977. În luna ianuarie a anului următor, *Times* (Londra) și *Manchester Guardian* au publicat conținutul memorialului lui Károly Király: peste nu puțină vreme, factorii de putere așiu că memorialul parvenise și Congresului S.U.A. Király devenise intangibil. Trebuia găsită de urgență o altă strategie în cazul său. Despre aceasta, cu altă ocazie: dar e necesar un monolog în

adsos, „Personificarea omeniei”, pe elină se pregătea nouă acțiune anti-Király și s-a adresat lui Pacepa. Într-o patru ochi cu următoarele vorbe: „Pe mine nu mă înportionează. Il pot călca oricând în picioare, ca pe un vierme. Pe mine mă supără Kádár. Știu, o știu prea bine, că acest porc de Iján se află la umbra mașinătumit. Il sămăt răsuflareasă. Vrea retrocedarea Ardealului. Dacă treaba asta se va lansa războl. În primul și în al doilea războl mondial, români au ocupat Budapesta: o vom face, ori de cîte ori va fi necesar.” Unul din telefonurile stării de necesitate proclamate anul trecut, la 21 decembrie, și maturată la două zile de revoluție, era decimașirea maghiarilor și, deopotrivă, a românilor din această țară. Timisoara a fost reperătia generală. Dar... *** IN ACEST NOU, IN TOATE NOU AN, în cutia mea poștală s-au înmulțit, brusc, scrisorile de peste graniță. Vă voi relata continuul uneia din cărțile postale ilustrate. Mi-ai trimis-o Ilia Mihály, prietenul nostru drag, al tuturor; ilustrată poartă data de a expediții 25 decembrie, ziua de Crăciun. „Dragul meu János! Mă gîndesc cu iubire și temere la voi. Mă uit la televizor — în permanentă. Bucuri și grozăză — deopotrivă. Aici (la Seghedin) se pot cîti pe ziduri astfel de inscripții: Trăiască România! Români sunt frati nostri! Donați singe pentru cel rănit!” Toate acestea sunt scrise pe caldarini și pe peretei de elevi, studenți maghiari. Si ei donează singe, alimente. Pe lîngă spaimă e nădejdea că va fi alimîntarea. Aveti grija de voi! Fidelul vostru adept, Ilia Mihály. Sunt convins că între studenții în acțiune se aflau și discipolii domnului profesor Ilia. De altă parte, prietenul de la Seghedin predă literatura maghiară contemporană, cuosebire literatura maghiară din România, fiind printre altele specializat în problemele raporturilor maghiaro-române. Un om, un gînditor, întru totul fără parti-pris. *** A REINCEPUT EMISIUNEA IN LIMBA MAGHIARA TV. O zi fastă: 8 ianuarie 1990. Am stat înaintea ecranului, tremurind, emoționat ca un puștan, în fața comisiiei de examinare. Nu e înselăciune, nu e sca-

SZÁSZ JÁNOS

Viața să fie demnă de a fi trăită

(Imaginatia este fiică a iubirii)

Se tot bate monedă de o vreme pe această frumoasă și nimerită expresie — imaginatia este flică a iubirii — astfel că ea apare în cele mai neașteptate, dar posibile relații și contexte. Trebuie să precizez: mai nou, am fost surprins s-o întâlnesc într-o revistă pentru uzul gospodinelor, tocmai în legătură cu înteleapta, chibzuita refolosire — citeste revalorificare — a rămășițelor neconsumate de hrana. Înă ce am putut citi acolo: „O bucătărească pricopută se cuvine să stie să revalorifice cele rămase de la mesele de ieri, să le dea o nouă infățișare apetisantă. În acest scop, trebuie să-și pună întreaga fantezie, inginozitate la treabă. Să în acest caz, imaginatia este o flică a iubirii”.

Fără îndoială, cele afirmate sunt corecte. Totuși, ar fi nevoie să se facă încă un pas înainte: oare imaginatia, fantasia, lubirea nu s-ar putea folosi și la revalorificarea altor rămășițe, mai scumpe decât cele rămase de la un de-jun, prinț ori cină banale? Oare nu trebuie ca fiecare semen al nostru să lucreze între aceasta, în tot decursul întregii sale vieți?

Acum, în fine, putem să-o afirmăm răspicăt : sfîrșitul lui decembrie ne-a mintuit de tiranie, oferindu-ne, bruse, peste noapte, cu total altfel de perspective pentru viitor. Se cuvine, deci, să refolosim acele puține lucruri bune care ne-au mai rămas de pe urma anilor ce s-au scurs, cu gîndul de a le folosi cu înțeleaptă și chibzuintă. Aven oarecare experiență : o, de cîte ori n-am apelat la tainitele, la cămăraile sufletului și nu am mai aflat prea multe resurse din cele dorite ; totuși, găseam cîte ceva, pe care-l abordam, din nou, cu fantezie luerativă, cu iubire. Nimănui viața nu-i este dată în aşa fel încît să fie demnă de trăit. Sî de aceea, fiecare dintre noi trebuie să se trudească pentru a confira valoare existențială proprii. Sînt foarte puțini cei care au darul să detecteze în existența lor premizele și împrejurările favorabile obținerii valorii : marea majoritate dintre noi este nevoită să existe sub semnul unor premize inconveniente, pe care nu sî le-au dorit nicicind. E o caracteristică, o insușire general-valabilă, pentru ultimii 45 de ani : dar nici viitorul nu poate să ne satisfacă toate doleanțele. „Mosul nostru Adam” zace prea adinc împlinit în fiecare dintre noi. Dar, în fine, ne sunt date condiții firești de viață ! Si cum amintesc, întrucătăile noastre de la start, atunci

profesia nu-ți asigură funcția, veniturile și satisfacția pe care tu îi le-ai dorit; atunci cînd nemijlocita conviețuire cu ceilalți semeni ai noștri, cei cu care ne e dat să conviețuim, se arată a fi un proces trudnic, cu multe muchile contondente și focare de criză; dacă vreo boală, ori vreun accident, intr-o acutizare lentă ori într-un soc de moment risipesc posibilitățile (sansele) de deunăzi și ne condamnă la zilnică renuntare? Despre toate acestea, care se circumsciru, de fapt, tuturor perspectivelor și nădejdirilor, ne putem juca nouă înginse, cit și altele. Cel care se lasă pradă acestor temeri le permite să-i acrească, să-i amârească umorea vieții, apoi acela n-o să-si aprecieze niciodată viața ca demnă de a fi trăită. Remarcă se cuvine a fi făcută, cu toate că amârăciunea e de înțele, făcind o retrospectivă a anilor dictaturii.

Te poti impotrivi, poti alege si inainta pe o cale opusa, dar numai intr-un singur mod: fara a te preda amazirilor furnizate de ceea ce ti-a servit existenta; poti, dar, sa folosesti ceea ce a ramas cu rost si temei. Este miraculos cete se mai pot croi, rascroci, crea din acele ramasite. Mai cu seama va produce mirare deschiderea sensului faptelor celuilalt demers care se poste efectua numai daca nu sintem fixati doar pe dezamagirile, deziluziile noastre proprii.

proprii.
Să ai aplicație spre refolosirea chibzuină și rămășitelor este într-adevăr o componentă a artei de a trăi.
În acest context, o poveste din vecheime, care, îndeobște, se citește în alte corelații, dobândeste o nouă, acut personală actualitate. „Adunati dumineatul ce nu vă mai e de folos; ca nimic să nu se piardă! Astfel cuvință cel care poate reînnoi.”
E o vorbă care se potrivește întoc-

mai nouuj an, în care de-abia am intrat sfârind primii pasi.

Permiteti-mi să închei cu un citat din Biblie, cu aşa-numitul cuvînt de ordine al acestui Anno Domini, care e din Evangelia după Ioan (8,12) : „Iisus le-a vorbit din nou și a zis : „Eu sunt Lumina lumii ; cine mă urmărează pe Mine, nu va umbra în întuneric, ci va avea lumenă vietii!“

GÜNTHER AMBROSI,
prim preot
Biserica Evanghelică Luterană
Bucureşti

Din capul locului, aş dori să precizez, nu doresc să vă fac o dizertație despre maimuțele antropomorfe, ori despre acei Yeti care, alternativ cu tarfurile zburătoare își fac apariția, mai nou, nu numai între stincile covîrșite de zăpadă din Himalaya, ci și aiurea, în cele patru zări ale lumii. Nu le port grija, în clipa de față: iar cind Soarta mi le va scoate în cale, mă voi dumuri: ce și cum anume să pro-cedez.

Aș dori, în schimb, să vă împărtășesc cite ceva din experiența mea în legătură cu un alt soi de humanoid.

Datorită amabiliei și drăguțelor sărăcini a călugărilor-dascăli franciscani de la Sumu-leul Ciuciu, am putut deprinde cumse-cade, din chiar primii ani ai scolii ele-men-tare, buchea Micului Catechism. Într-altele, din slovă se desprinde și o defini-ție a ingerilor. Potrivit acesteia ingeri-sint suflete, dotate cu ratinu și vrere slobodă, dar sunt lipsiți de trup. Se deo-sebesc, fundamental, de noi, oamenii — întru aceasta nu au trup. De aici, por-nind, îl putem defini mai lesne pe uma-noizi : dispun de trup, de (o)arice ratinu, de o voîntă liberă, dar nu au suflet. Sunt deosebiti de noi, oamenii, dar e di-ficil să-i identifici, întrucât absența sufle-tului nu le e înscrisă pe frunte. În rest — în ceea ce le priveste exteriorul — sunt

Cea mai însemnată însușire a lor: nu pot iubi. Nici nu o voiesc, nici nu le lipsește dragoste. Nu se iubesc nici între ei, ca semeni; cind văd cum camaradul lor — fratele lor intru umanoïditate — le incurcă sotocelile. Îi lichidează fără nici o tresărire pe obraz. Numai că nu pot iubi — dar nici de ură nu sunt capabili, asta cu toate că șiua ce este ură. O știu — și o întrebuițează, întrucât metoda cea mai lesnicioasă a lor de a pune stăpiniire pe oameni este a risipii sământurii între noi. Urască-se deci, reciproc, națiunile — popoarele, mai cu seamă cele din țările vecine, locuitorii diferitoror orașe, vecinii de casă, de bloc, chiriașii același locuințe, ba mai mult, membrii uneia și același familii pentru că numai astfel ei, umanoizii vor deveni stăpini pe situație. O șiua cu precizie:

se vor revolta împotriva lor. Mediul lor propice este ură, astă, cu toate că ei înșiși nu o simt, sunt incapabili de acest sentiment, precum sunt incapabili și de

Cite ceva despre umanoizi

națiune) că un alt popor, celălaltul, (nici-odată vietuind în zări departă, megis întotdeauna) — atentează la viață, existența sa. Că vrea să ciopărtească, să imbecătăcească pământul Sacrei Patrii, pentru că emite pretenții teritoriale (nu le exprimă fățis, dar manevre și limpede). Că toate miserile indurante se datoresc poporului vecin, pentru că el este — marea atenție, rogu-vă — fie antisemit, fie în solda iudeilor, Nationalist sau cosmopolit. Credincios — sau atei. Oricum, ar fi, construcția se durează pe opozitie, tocmai pentru a sugera imaginea unei relații din tagma apă-foc, ca pilătoare pentru raportul dintre două popoare, două (ori mai multe) țări. Se străduiește din răspunderi pentru a-și încredea norodul că patria e în primejdie, că e mare nevoie de o muncă fără preget, plină de sacrificii, altminteri... Iar folosalele de pe urma acestui efort necrepucuit le fructifică din belsug, punindu-le la teschere-

Umanoidul în cauză nu citește. „Din păcate nu are timp pentru aşa ceva”. Nu înseamnă că nu poate să citească, ci că nu vrea.

la vreo carte de citit în mină, pentru că nu ar putea înțelege nimic din lectură; ori, dacă totuși ar putea înțelege, nu-l vede rostul și folosea. Poemele care îl glorifică nu le citește; în schimb ordonă să fie recitate în public.

Muzica o suportă numai pînă la nivelul „Cătelus cu părul creț”. Evident, cu un text adaptat. Dacă se postează, cu un text care sună din coadă și pare a fi patriotic, în care — e o doleanță expresă — ultima din cele trei strofe să-n închin-

Fiecare tablou îl înfățișează. Se cuvine să fie prezent și în peisaje — surprins tocmai în momentul în care indică spre deparțări. De-alțiminteri, tablourile și statuile îl preocupă doar sub aspectul valorii valutară ce le incumbă.

adevăr, la dreptate. Niciodată ceea ce este cu adevarat real nu-l interesează, importanță și doar denumirea, categorisirea pe care o acordă el fenomenului. Începe prin a numi cartoful — o poamă modestă, pentru că milne să propovăduiască: copiii au primit, gratuit bunăvoielet Sale mandarine. Pune să-l ucidă pe un muritor în bătăi — și spune că l-a făcut fericit. Pentru el nu contează, deloc imaginea reală a lumii inconjurătoare. El o vede într-un fel anume, astfel și pretinde că și ceilalți să aibă aceeași imagine, cea pe care el o dorește. Toate cele care sunt puse în slujba intereselor sale personale — sunt adevarăte. Toate care nu sunt puse — sunt minciuni. Fără a clipi din ochi, declară că mazărea e varză și de-acum încolo devin trădători de neam — ori cel puțin niște minciuni, diversiști — cel care are altă opinie. Lucruri fenomene ireale devin reale și dimpotrivă evidențe indisutabile și bătătoare la ochi sunt renegate, calificate drept minciuni. Umanoidul nostru este cu desăvârsire lipsit de simțul realității. În lăpt crede numai ceea ce spune el. Dacă milne va afirma exact contrariul celor proferate deiori va crede și în acelora.

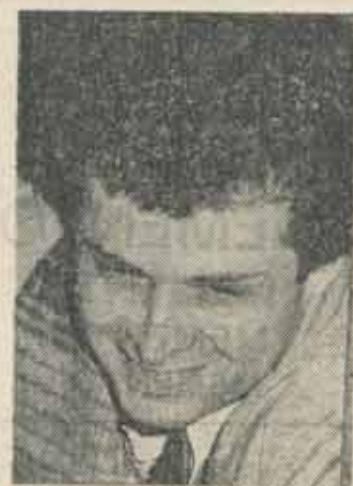
Se află pe lume drept-credincioș — și se află și ateist. Umanoidul nu a crezut și nu va crede niciodată. Prin acest credință, întrucât ea îl înzestrează pe oameni cu forță morală, iar acești oameni îl devin inamici potențiali. Se mărturiseste a fi ateist — dar, în realitate, puțin îl pasă, nici asta nu-l interesază. Dacă ar putea autoîntroniza drept Duminezeu, ar hotărni pe sfântă.

Aspiră la nemurire. Să, întrucât nu are suflet, nici nu-și poate imagina că ar putea răpresa într-o bună zi. Dintotdeauna, de cind e lumea lume, au fost, și vor fi oamenii buni, răi, slabî, ori tari, curajoși ori cu spinările încovatoare. Umanul este — mi-e teamă că am dreptate — un fenomen tipic al veacului al XX-lea. De unde s-a prizărat printre noi, de pe care planetă? Poate că a fost prăsit în gâurile negre din univers, și există din acolo — la noi.

Pagina redactată de
TEODOR SUGĂR

SUBLIMA SOLIDARITATE

De vorbă cu Radu Filipescu

— Spune-mi, te rog, tinerii care au făcut parte din grupul „Le Pavé” au contribuit la prima eliberare a ta?

— Când am fost eliberat prima oară, în 1986, după trei ani de pușcărie, mulți mi-au povestit de un grup de tineri din Elveția care întreprind diferite acțiuni în favoarea mea și a altor tineri arestați în acea perioadă și eu am fost emoționat de acest lucru, dar abia acum în ianuarie, am primit o scrisoare și documentație de la un membru al acestui grup, Christian Gross, care explică mai mult despre ce a fost vorba. „Le Pavé” este un grup compus în întregime din tineri elevi de colegiu, acesta fiind echivalentul liceului de la noi, deci corespunde unei vîrste între 16 și 20 de ani și este fondat în 1981. Acest grup a avut mai multe acțiuni împotriva torturii în favoarea unor tineri care s-au stabilit clandestin în Geneva, împotriva rasismului. După cum îmi scrie Christian, în 1984 au descoperit un articol în ziarul „La Libératin” în care se vorbea de tentativa mea de revoltă împotriva conducerii Ceaușescu, procesul și condamnația. Noi aici eram condamnați pentru acțiuni pe care ei le făceau în mod liber și astăzi sunt. I-am sărat și faptul că acest lucru ei l-au aflat în 1984 cind România a propus Organizației Națiunilor Unite instituirea unui an al tineretului. Atunci ei au făcut niște demonstrații în care au denumit acest an anul internațional al ipocriziei.

— De unde știi că acțiunile lor în favoarea ta au avut greu-

tate? Când erai în pușcărie și aveai semne pozitive?

— Erau perioade cind se simtea o oarecare scădere a presiunilor la care eram supus, erau anumite pretenții care timp de șase luni nu se îndeplineau și care erau brusc satisfăcute: imbrăcăminte pentru iarnă, uneori mai primeam și cărți care în mod legal sunt acceptate de legislația de detinere, dar din 10 cărți se numera doar o carte.

— Spune-mi cine ceea ce despre structura grupului „Le Pavé” care am înțeles că nu este un grup cu componentă permanentă.

— Pot să participe la acest „Le Pavé” doar tineri care fac parte din colegii și cel care au absolvit colegiul s-au constituit într-un grup numit „grup de după” care încearcă să sprijine pe grupul initial și să îl ajute să facă acțiuni de protest.

— Ce fel de acțiuni?

— El încearcă să atragă atenția asupra unor fapte care încalcă drepturile omului. În acest sens au avut o imaginație extraordinară. De exemplu au simulat o arestare în România și au avut o casă cu gratuitate în care era inclus un tineri care reprezenta pe mine și în jurul ei tinerii demonstrează cu lozinci de care se poate cizea „tineretea asasinată”. „Anul Internațional al Ipocriziei”, apoi au strins petiții cu semnături pe care le înmîna guvernelor și organizațiilor „Amnesty International”, „Grupul de sprijin Helsinki” care sunt grupuri de apărare a drepturilor omului independente, iar eficiența

Interviu realizat de :
DAN ARSENIE

„Vă mulțumim Le Pavé!”

Radu Filipescu s-a născut la 26.12.1955 în localitatea Tîrgu-Mureș. A absolvit liceul M. Sadoveanu din București, promoția 1974, apoi Facultatea de Electronică, I. P. București, promoția 1979. A lucrat la întreprinderea Automatica pînă în mai 1983. În anul 1983, noaptea de 20 ianuarie a răspîndit aproape 10 000 de manifeste (în teancuri de cîte 30 la cutiile de scrisori) chemînd la demonstrații împotriva regimului Ceaușescu la data de 20 ianuarie în Piața Palatului.

Incepînd cu luna aprilie 1983 a reluat distribuîrea mai temeinică (tot în cutiile de scrisori, dar cîte un manifest) a altor 10 000 de manifeste care chemau la demonstrații pe data de 22 mai.

A fost arestat pe data de 7 mai 1983 și condamnat la 10 ani de închisoare. A fost definit în arestul departamentului Cercetări penale al Securității statului, la Rahova, Jilava, Atud.

In noiembrie-decembrie 1987 a încercat organizarea unui referendum (în fiecare vineri în Piața Sfânta Vineri sau pe b-dul Victoria Socialismului, în funcție de alegerile) cu privire la conducederea Ceaușescu. Au fost răspîndite cîteva sute de manifeste și trimise materiale explicative la organele oficiale și în străinătate, de unde au fost difuzate de posturi de radio.

A fost arestat la 12 decembrie, anchetat prin metode violente și amenințat cu o condamnare de 16 ani. A fost eliberat din nou datorită presiunilor din străinătate la data de 22 decembrie 1987.

In dimineața de 22 decembrie 1989 a fost arestat și apoi eliberat în cursul aceliei zile.

Action des collégiens

Radu est libre

(Co.J.) — Le Pavé pavoise. Le jeune détenu roumain, que le groupe de collégiens avait pris sous son aile protectrice, est libre. Radu Filipescu était en prison depuis deux ans. Amnesty International a confirmé sa libération au mois d'août.

Le groupe Le Pavé est constitué de collégiens et de collégienne engagés dans la défense des droits de l'homme. Apprenant l'arrestation de Filipescu, il est monté aux barricades. Le Roumain avait alors 28 ans et on lui reprochait d'avoir distribué des tracts.

“C'est en parfaite contradiction avec l'idée – proposée par la Roumanie – d'une Année internationale de la jeunesse» clamaient les collégiens genevois. Ils lancèrent une pétition, qui recueillit plus de 2000 signatures et fut envoyée à la Mission permanente de Roumanie à Genève. Un double de cette liste fut également remis à la Sous-Commission des droits de l'homme à l'ONU.

Les jeunes se sont aussi adressés à

des parlementaires genevois en fonction à Berne, pour qu'ils portent la question au niveau fédéral.

A Genève, les collégiens ont continué à agir. Ils ont organisé, pendant deux samedis, de faux enlèvements en pleine rue, afin de sensibiliser les citoyens à des cas similaires à celui de Filipescu. Des cas d'incarcération qu'ils estimate abusifs. Le 9 mai, ils ont déboulonné la statue de Philibert Berthelier.

Depuis juin, les jeunes défenseurs des droits de l'homme avaient bon espoir. Des bruits circulaient sur l'éventuelle libération de Radu. Mais ils ont préféré attendre la confirmation d'Amnesty International pour crier victoire.

Pour un jeune Roumain

Collégiens actifs

“Libérez Radu Filipescu”, ce jeune ingénieur roumain âgé de 28 ans et condamné à dix ans de réclusion pour avoir distribué des tracts dans son pays, 200 collégiens genevois se sont ralliés à ce mot d'ordre en signant une pétition adressée au président de la Roumanie, Nicolae Ceaușescu. La délégation des signataires, regroupés dans Le Pavé, a remis hier matin la lettre et ses signatures au premier secrétaire de la mission roumaine à Genève.

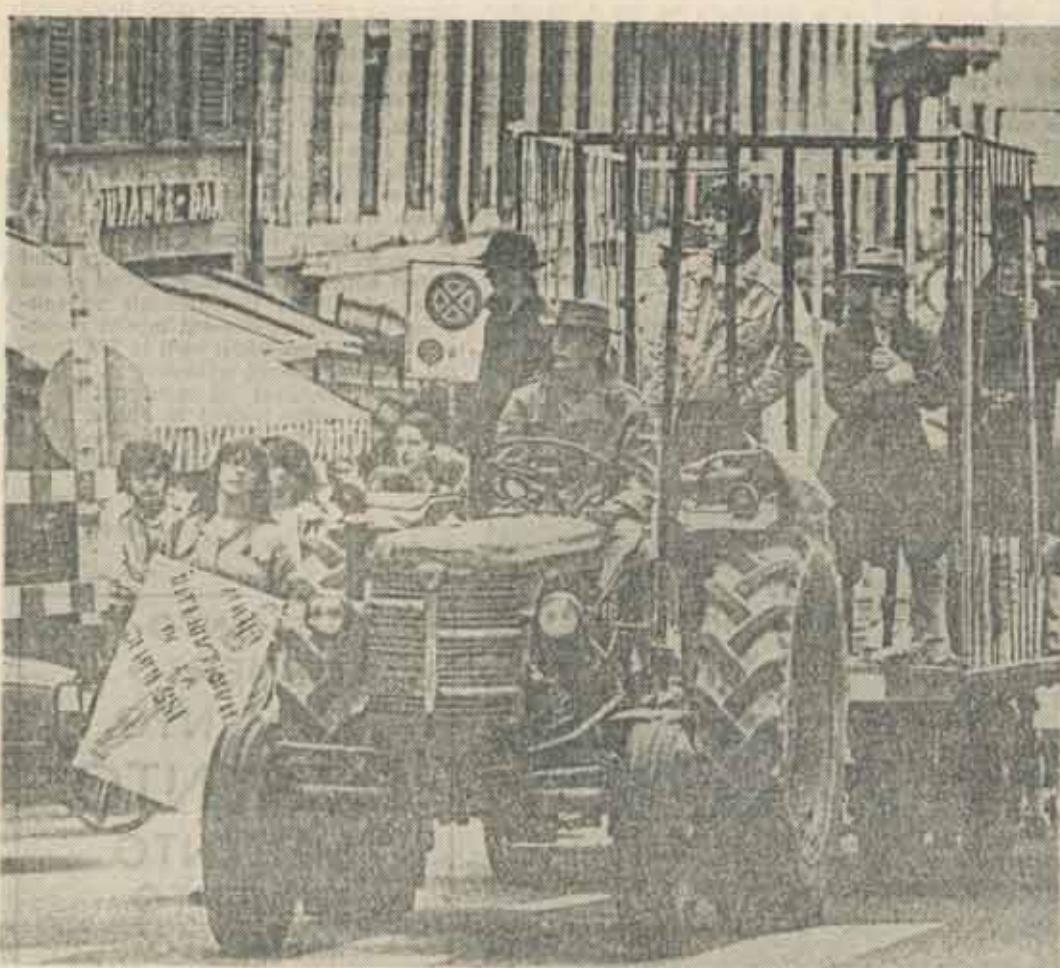
GENÈVE
MONICA VERMEULEN

“Vous tous qui voulez la fin de la dictature de Ceaușescu, sortez dans la rue au centre de la ville, dimanche 23 mai et tous les dimanches suivants entre 13 h et 21 h et témoignez ainsi de votre mécontentement.” Ce petit texte, tiré à quelque 23 000 exemplaires et distribué dans les boîtes à lettres de Bucarest valut à son auteur, copieur et distributeur, Radu Filipescu, en septembre 1983, dix ans de réclusion.

L'incident n'a pas échappé au groupe Le Pavé, qui a pour objectif de participer à la défense des droits de l'homme par des actes concrets. Particulièrement sensibilisés par la sévérité de la condamnation, les jeunes de ce

groupe se souviennent que 1985 est devenu Année de la jeunesse sur invitation de la Roumanie. Ils lancent alors une pétition — celle qui a été remise hier matin — et établissent des contacts en France, Hollande et Suisse afin d'élargir le mouvement. Le chanteur Michel Buhler s'est joint à l'action et on envisage d'écrire une chanson sur le cas Filipescu. Le cartel suisse des associations de Genève a déjà apporté son soutien à leurs revendications. Les milieux politiques genevois et fédéraux vont prochainement être informés de cette affaire. Pour Le Pavé il ne s'agit pas de faire un coup d'éclat ponctuel mais bien d'entretenir la pression afin d'obtenir la libération du jeune Roumain, cette année encore.

M. Va

MEMENTO

MEMENTO

MEMENTO

MEMENTO

MEMENTO

MEMENTO

Mă aflu imobilizat, la pat, cu pieorul în gips din seara zilei de 3 decembrie a.c., în urma unui accident banal, având rupe re de ligamente la gleznă și peroneul fracturat. Cele 60 zile de stat în gips mă stresau încă de la început, mai ales că primele două săptămâni prevedeașă, cu strictețe, sederea în pat. Timpul trecea extrem de greu și mi-l impărtăeam între cît și somn.

Ziua de 18 decembrie aduce însă știri incredibile, de mult așteptate, difuzate de „Europa Liberă”, anunțind revoluția Timișoarei, știri ce se amplificau cu fiecare oră. Sătul de somn, îmi petrecăm noaptele ascultind la radio despre masacrelle trupelor de intervenție, despre curajul timișorenilor. Plingeam pe întuneric de neputință, îmi era rușine de mine ca bucureștean, ca român, iar timpul trecea, trecea fără ecou materializat în restul țării. Fără ecou aparent, însă.

Mitingul din Piața Palatului din ziua de joi, 21 decembrie, m-a făcut să sar, realimente, din pat, cuprins de o mare usurare suflarească. Eram fericit, simțeam că acesta este începutul, televizat în toată țara. Spre seară am rugat soția să mă ajute să cobor în stradă, puțin timp, pentru a-i simți mai bine freanătul. Cerul era străpuns de gloantele trașoare, dindu-mi impresia unei situații serioase, speram, pe măsura năstăriilor. Aveam să-o aflu mai tîrziu, căci întorcindu-mă acasă mă cuprins din nou florul speranței de libertate. În ciuda tuturor sfatuirilor (și ale părinților) am pornit din nou pe străză, fiind depășit de grupuri mari și mici, mergind spre Universitate, cerind libertate și demisia dictatorului. În drum am urcat într-un autobuz 311, pînă în Piața Rosetti, usurindu-mi eforturile. Am înținut aici cîțiva elevi, felicitându-ne reciproc pentru prezență.

Am privit cu curiozitate soldații echipați cu scuturi și alt echipament special ce păzeau, chipurile, Biblioteca Americană de demonstranță, dialogind cu ei, unul arătind chiar eficiență vestei anti-gălăță în fața loviturilor sale de balonetă. Probabil că voia să împresioneze.

Pe la ora 20 am părăsit locul spre a participa la incredibilă, mult așteptată dezlașuire a tineretului setos de liberătate, în Piața Universității. Pe peluza din fața Teatrului Național ardeau, încolo, luminări pentru Timișoara. Aveau să ardă și pentru bucureșteni. Pe bulevard, spre hotel „Intercontinental” tinerii transportau obiecte voluminoase pe căruioare comerciale spre a face o baricadă în fața trupelor bine înarmate, impresionante ca număr și prin reflexele luminoase de pe scuturile, vizierele și căstile lor. Păreau roboți programati să lupte contra oamenilor. Auzisem că în Piața Română au primit flori de la fete, și zîmbit, au dialogat. La un ordin, însă, aceiași roboți aveau să-și masacreze!

După momentul de mare entuziasm, în cîntec și scandări potrivite momentului a urmat demonstrația de forță a securității (stiam că „Armata e cu noi”), cu gloante trase în aer, cu grenade, cu gaze lacrimogene, cu incendierea mașinilor de tot felul ce formau baricada. Ceea ce la început părea un spectacol inedit pentru pașnicul București avea să capete aspecte monstruoase. Imobilitatea inițială a trupelor s-a rupt. Traiectoarele gloantelor coborau amenințător, încît unii le auzeau și uieratul. Am văzut și primii impușcajî lingă baricadă, transportați de cîte 4 însă. Apoi au năvălit în vitează tancurile, s-au năpustit peste mulțimea ce se dispersa simultan cu atacul trupelor special echipate. S-au spart geamurile teatrului, unii încercind să se ascundă prin culoarele și foaierele lui sau în casa de bilete.

Personal, după coborîrea treptelor ce duceau spre casa de bilete mi-am ales, inițial, o ascunzătoare ce se dovedea însă prea puțin avantajoasă și rapid am descoperit o nișă întunecată, cu trepte ce duceau spre parcul subteran. Din semîntuneric am privit sinistrelor imagini cu oameni disperați, impușcați,

încă din zilele fierbinți ale Revoluției, un grup de sociologi de la Universitatea din București a lansat o campanie de culegere a unor mărturii directe asupra desfășurării evenimentelor. Cîteva dintre ele vor fi publicate în revista noastră, respectînd dorința legitimă a autorilor de a li se asigura anonimul. Totodată, invităm pe toți cei care ne pot furniza asemenea mărturii scrise să le aducă la sediul Grupului pentru Dialog Social (Calea Victoriei, nr. 120).

loviți și omorîți. În ascunzătoarea părăsită inițial de mine s-a pînă un tînăr care a fost ușor reperat, smuls, lovit cu bastoanele de lemn peste cap și corp, trîntit și lovit în continuare, cu maximă violență, cu bocanci. Totul a durat cîteva secunde, dar tînărul a fost ucis, răminind vreo oră în mijlocul suprafeței inclinate spre casa de bilete a teatrului, apoi a fost tras la bordură. Spaimă mea era totală, eu putind fi în locul acelui tînăr! Nu-mă puteam controla mișcările, tremuram, eram extenuat fizic, mușchii îmi erau atrofiați. Nu-mi rămînea decît să mă rog, să mă apere Dumnezeu (de care ne aducem aminte doar la noacă...).

După ora 1, la întoarcerea militariilor din razile efectuate, soldațe cu morți, răniți și arătați, unii dintre ei și-au amintit de ușa unde erau, dar întunericul îi ținea deosebit. Din cauza tremurului puternic cirjele au făcut zgromot, încît soldații au indreptat armele spre mine, în întuneric. Am strigat că mă predau și am ieșit în față lor. Urlau

și pe cap. Fiecare lovitură era însoțită de „oferte” ca: democrație, libertate, pasaport etc. Spectacolul era de infern: oameni desfigurați, sfirtecați, sfîsați de haine uriașe și se zvîrcolau pe jos sub loviturile continue de bastoane. Nimice omenește, nimice logice. Trebuie să amintesc, însă, că un milățian m-a lovit simbolice, parcă părintește, și chiar un ofițer (în civil) m-a amintat în două rînduri de a nu urca în dubă, cu destinația Jilava, probabil pentru execuție. Milățienii confiscau oamenilor diferite obiecte, mere trecere având brișetele, dar și banii și unele haine, motivând că oricum urmează împușcarea. Faptul că am fost amintat de două ori însemna altă două parcurgeri ale culorului chinuriilor pe sub boltă de bastoane. Cum de nu le slăbea deloc puterea acestor minți inguste, fanatizate, acestor stăpîni ai corupției? Aseazarea noastră cu față la perete, pentru a nu fi reînjlătă figurile bătălușilor, era urmată de lovitură pe corp, pe cap și chiar pe față. Aproapea fiecare umbre însemna o potențială

diferență. La coborîre, milățianul care „s-a lipit” pînă atunci tot timpul de mine maltratindu-mă continuu a ținut să mă însoțească pînă la capăt. Speră, probabil, să-mi dea și lovitura finală. După o ultimă lovitură de baston, mai tare decît toate, ne-a introdus într-o sală-club, ne-a somat să ne șezăm și să plecăm capetele. Ne-a numărat și a cerut unui tovarăș de crime 10 cartușe. Era doar cîinele, căci s-a vîzut că ordinul de execuție n-a mai apucat să fie dat. A urmat o nouă percheziție, cu diverse confiscări, fără nici un bon. Aici s-a încheiat rolul Milăției Capitalei, astăzi-s-ar de oprobriul oamenilor cîștigați!

A urmat un nou transport, într-o dubă fiind îngheșuți 65 însă, pînă la Fortul 13, unde am întîlnit milățieni amabili, chiar să mă sprijine la mers (?). În sinistrul peisaj, în zorii zilei căutam doar locul posibilă execuție cu care începusem să mă obișnuiesc... Am întîlnit apoi un alt Om, medicul șef al închisorii (doctorul colonel de milăție) care prin comportamentul său omens, chiar dacă ne-a vorbit deschis despre ceea ce ne aștepta, a reprezentat raza de speranță în omnia care nu putea să dispară total, care trebuia să ne aducă doar la noacă...).

Dar pe la ora 8 medicul șef ne-a anunțat, cu evidentă părere de rău, că nu venit după noi asa-zisii anchetaitori și securității (pierde-ți-s-ar amintirea !) al căror verdict va fi, probabil, execuția noastră. Într-o discuție între doctorul închisorii și un asistent medical (ambii milățieni) ei își exprimația temere unei vinovății nemeritate în cazul căderii tiranului. Noi eram de față la discuții, nu incomodam cu nimic, ori urma să murim, ori să fim eliberați și să-i vorbim apoi de bine. Oricum, singura noastră sansă era căderea imediată a dictatorului.

La ora 9 a mai venit un transport, direct din oraș, cu vesti proaspete despre masele de oameni ce continuau demonstrația și mai hotărît după reprimările din timpul noptii.

In celulă cu 21 de paturi suprapuse, cîte 3, am fost îngheșuți 60 de însă, fapt ce dovedea că nu vom zăbovi mult acolo. Aproapea serii mă Ingrozea. Un milățian a oferit fumătorilor țigări... Nu puteam să le consider altceva decît îndeplinirea ultimei dorințe...

Pe la ora 14 un ofițer de milăție, colonel, ne-a anunțat că vom fi eliberați rapid, eventual chiar noaptea. Moi și-a sunat urât această veste a eliberării.

Rugăciunile îndrepătate către Dumnezeu au primit răspuns, însă în scurt timp eram în mașină ce avea să ne lase la periferia Bucureștilor, unde am realizat cu adevărat dubla eliberare: de tiran și personal! Atmosfera entuziasmată a străzii, defularea stârilor de emotie anterioară au reprezentat în acel moment a două naștere... Ce lung a fost drumul pînă acasă, cu tot entuziasmul bucureștenilor, de atâtia și atâtia ani asteptat!

Inchelere, fac un apel oamenilor de bună credință din forța Milăției de a părăsi momentan pentru a se face loc unei remanieri radicale, înălțările tuturor bestiilor cu chipuri umane doar, a fanaticilor și corupților, altfel acest organ al ordinului interne ar fi complet discreditat.

Sunt obsedat de scena asasinării aceluiașin scos din ascunzătoarea lui. Pe el au tabărât 4 „robotti”, dar numai 3 au lovit mortal. Unul dintre ei simula loviturile. Era corigent la neomenie. De ce era însă prezent în acea scenă macabru? Ce uniformă nepotrivită avea... Cind ofițerii superiori mă batjocoreau și mă loveau în Piața Universității nu reușeau să-i înțeleag. Le-am înțelese caracterile cînd l-am văzut apoi la TV. Însoții de civili pățăți, colaboratori, erindu-se în apărători ai revoluției și în special ai celor închiși la Jilava... Am strigat cu o furie neputincioasă, așa anulindu-se libertatea greu cîștigată...

J.R.
București

24.XII.1989.

„BĂIEȚI, UN INTELECTUAL...“

ingrozitor și mă amenințau. Atunci comandanțul lor, un OM, le-a ordonat să se retragă pe motiv că sunt rănit și mă însoțești, șoptindu-mi că e un om bun. Este! M-a condus spre hotel Union, locul de adunare al răniților și arătașilor, trecind pe lîngă cadavrul tînărului ucis, pe lîngă trupele de securitate măsatate în Piața Universității, fiind batjocorit și lovit de ofițeri superiori, cu păr alb, în ciuda protecției sale. Pe strada Biserica Enel cadre medcale alegeau răniți dintr-un morman de victime, iar eu am fost încredințat unui civil în haină de piele neagră care mă întrebă cine sunt, ce lucrez, ce căutam acolo, dîndu-mi o palidă speranță de a găsi puțină omenie. L-a deranjat cel mai mult faptul că sunt profesor, că piață a fost plină de elevi educați astfel de mine, iar eu aș fi un înrăit dacă și în cișneci am demonstrat. Mi-a promis că voi avea libertate, dar mort. S-a adresat apoi milățienilor: „băieți, un intelectual, e profesor!“ Ușor de închis într-o tunel am reușit să-mi dezleg pe ceilalți, operație dificilă în gradul de extenuare atinsă, dar reușită. Am fost informați că suntem doar la închisoarea „Jilava”.

Ajunsî aici am constat că o anume agitație în jurul mașinii. Ne credeam aproape de sfîrșit... Nostalgia copiilor, a familiei mă coplesea. Alii păreau în-

MEMENTO
MEMENTO
MEMENTO
MEMENTO
MEMENTO
MEMENTO
MEMENTO

Andrei Pippidi

Un decret pe care l-au primit cu bucurie toți oamenii de carte ai acestelăi țări restaurată, cu drepturile ei firești și cu menirea ei inițială, Academia Română. Ea redescinde cea mai înaltă instanță științifică și culturală, situație pe care o pierduse de-a lungul anilor, prin aplicarea unui plan scelerat de decapitare a națiunii, și își capătă astfel rolul cuvântului în opera de refacere morală spre care năzuim.

Ar fi o mare greșeală ca, într-un moment de sovăielii și dubușii, să fie trecută cu vedere vinovăția grea a unor care nu fost corupțorii spiritelor și conștiințelor. Cel pe care Academia s-a înjosit să-l chemă ca președinte al ei de onoare și a adus în mijlocul invitaților autențiici pe oamenii săi de casă.

Unul dintre ei, istoricul Stefan Pascu, s-a grăbit deunăzi să-și declare adeziunea la principiile revoluției naționale, lepădindu-se public de patronul pe care-l sfidează acum fără nici un risc. În presa de la Cluj, unde prof. Pascu e bine cunoscut, el și-a primit nefărfațat replica meritată. Oportunitismul care se manifestă în jurul nostru e un fenomen obișnuit.

Academicianul

Dar, dacă nu fidelitatea, măcar decența l-ar fi putut îndemna la tacere, cînd vreme mai stăruie în amintirea noastră acelle felicitări trimise în 1983 de Nicolae Ceaușescu lui Stefan Pascu, urindu-i septugenerularul sărbatorit atunci cu pompă „succese în îndeplinirea sarcinilor incredibile de partid”. Cum a îndeplinit acelle sarcini se vede astăzi din nr. 1/1989 al revistei „Magazin istoric”, în care „viața și activitatea secretarului general al partidului” erau oferite de Stefan Pascu drept „exemplul unei plăduitoare biografii de luptă... reper dînt-o cronică a abnegării, dăruirii și cărăjului”. Cu acel prilej și cu oricare altul, lingurirea se întindea năvalnic, descorește „teze fundamentale” în cele mai otrăvitoare plăitudini, mulțumind Eleni Ceaușescu pentru „îndrumări”, fără a se sfîrși să compare cu... Blaise Pascal, și salut respectuos în generalul Ilie Ceaușescu un „pe cît de neobosit, pe atît de valoros istoric”. Astfel de excese de adulatie, care chiar în epoca „pe care cu îndrepărtățită minărie o numim” (etc.), se pot citi în Analele Academiei R.S.R., s. IV, vol. XXXV, 2. Autorul lor a fost răspătit cu titluri de academician și președinte al secției istorice.

Pentru asemenea cazuri, decretul amintit prevede o sancțiune: „Adunarea generală a Academiei Române poate exclude din cîndurile sale pe acei membri care să desfășurează activități potrivnice intereselor țării și poporului comun”. Ar fi un semn al reformei morale pe care o aşteptăm. Să nici atînă nu ar fi de ajuns. Să nu invocăm mărturii că, în zilele cînd represiunea se dezvoltă la Timișoara cu o ferocitate fără seamă, academicianul înlătră, nu pe ucișă, ci pe victime, ca „fasești”. Această dezgustătoare renegare a celor slinți, luate în desert și viață întreagă, cere o pedeapsă exemplară. Colaboratorii francezi au fost în 1945 împușcați de drepturile lor civice. Formula de atunci „frappé d'indignité nationale” este singura posibilitate, fiindcă o soluție mai crutătoare ar inspira neincredere în hotărîrea de a ne apăra libertatea și demnitatea.

Psihologia conștiinței politice

DE LA CULTUL PUTERII

LA PUTEREA OAMENILOR

L. GOZMAN, A. ETKIND¹⁾

Ingrăzitorul trebuie explicat. Stalin și Pol Pot, „Heli Hitler” și „Moartea ucigașilor troikiști”. Vuieții ovătilor în jăru, transformată într-o filială a NKVD-ului. Milioane de vieți care și-au pierdut sensul și valoarea. Si moarte devine banalitate, metodă universală de rezolvare a conflictelor dintre oameni și putere.

Au avut oare vreun sens aceste spectacole singeroase? De ce au avut atât succese la contemporanii? Există oare o limită a terorii dincolo de care tiranul incetează să mai fie adulat de consăteni? Sau genocidul, asasinația persecuției, nu are limită? Ce gindeau, ce susțineau cei care votau pentru dictator, negând — sau sfîrșind — că milioane vor ajunge în camera de tortură? În ce credeau zecile de milioane care își asuprau rîndul, în timp ce alte milioane fuseseau nimicite în vîzuri futurore? Ne putem oare închipua un alt sfîrșit al dictaturii decât moarte dictatorului Iosif? Să, în sfîrșit, cea mai importantă și cea mai grea întrebare: unde să căutăm garanția că toate acestea nu se vor repeta?

Se discută astăzi despre mijloace, scopurile par destul de clare. Economia trebuie să funcționeze în aşa fel încît să nu mai existe corăi și să poată fi cumpărate mărfuri bune la un pret accesibil. Instituțiile politice trebuie să asigure conexiunile inverse și să sporească drepturile omului. Dar nu e mult mai greu să ne dăm seama de ce anume am avea nevoie pentru asta, de faptul că fără schimbări esențiale în configurația majoritatii oamenilor, perestroika nici nu va avea succes, nici nu va fi irreversibilă?

Nici un regim, nici nicio undă atît de barbar ca cel al lui Stalin, nu se socijază numai pe baioneta. Nu îl mai mișcă măsura depută pe forță, se bazeză pe particularitățile psihologice ale supușilor. Stabilitatea înseamnă a sistemei și asigurări de concordanță constanță a maselor cu particularitățile fundamentale ale organizațiilor societății. Statul totalitar se surijează pe oameni cu un tip de conștiință definit, îl susține pe acestia și îl stimulează pe acestia. În același timp, îl demasă și îl nimiceste pe cei cu o structură a personalității contrară modelului dorit. Dacă noi dorm într-adevăr democratic, trebuie să ne dăm seama că nemții și obțină sint necesare schimbări radicale ale conștiinței.

Lămurirea legităților și căilor acestor teoriți constiuie sursele noastre fundamentale. Tipul totalitarist de conștiință nu trebuie confundat cu ceva ne-devoiat și inacvat — e un sistem complet necontradicțional și statul, în logică și mecanismele sale de auto-reglare. Ca să înțelegem cum se poate schimba un asemenea sistem trebuie, înainte de toate, să-l descriem.

Măsura care încearcă să înțeleagă ce se întâmplă cu laca noastră (și nu numai cu a noastră) incrementarea fascinării în fața autorităților teroriste, a încreșterii pierderilor și a figurilor sinistre ale ucigașilor. Greza și indignarea ne-penalizată și în loc de analize se face astăzi biserică. Aici nu e nevoie de stimulație, ci de un Nürnberg. Dar nu e de ajuns să condamnăm teroarea și să ridicăm monumente celor care l-au impus într-o căzut justă. Monumentele pot fi distruse, lucrul pe care

fost ridicat pot fi uitați. Numai analiza și înțelegerea pot smulge vîntul mistic de pe puterea totalitară și da, dacă nu o garanție, măcar o sansă ca trecutul să nu se mai repeată.

Orice putere stabilă este stabilită tocmai pentru că ea convine, din punct de vedere psihologic, multora. Ca să înțelegem putere, nu numai să îmvinim, e necesar să constiționăm ce nevoi ale noastre au fost satisfăcute într-un mod atât de patologic. Fără asta, vreun nou entuziasmat al totalitarismului îl-ar putea relativa sub o altă infâșare. Este important, fără îndoială, să înțelegem că „Stalin a murit ieri”, dar este și mai important să îl descoperim pe Stalin astăzi.

Vaioarea absolută

Versiunea oficială a istoriei sovietice a fost pusă la punct la al XX-lea congres PCUS și, în fini mări, a rămas în vîsare și astăzi. Cultul personalității — așa a fost caracterizat acesta sistemului politic din anii '30—'50. N. S. Hrușciov și colegii lui au vîzut în diviziația conducerii nu numai fundația ideologică a teroarei, ci și înșinuarea cauza evenimentelor istorice au fost explicate ca fenomene psihologice. Aceia, mulți cercetători încercă să găsească răspuns la întrebările dacă aceste procese au avut vînă tip de cauze obiective, sociale-economice. Unul om de știință și, ca atât mai mult, unui marxist, îl vine greu să creodă că mecanismul care a dus la picarea a milioane de oameni, la pagube materiale incalculabile a fost doar cova de ordin subiectiv, arbitrar și subiectiv, ca acest cult al personalității, produs la dorința acelei personalități. Dar, oricum, ceea ce a fost pur și simplu dovedit a fi o găseală ideologică rezultată. „Cult” înseamnă mit, mistificare, cova de felul „opiușul pentru popor”. „Cult” înseamnă cova barbar, pagină, necreștin. Cultul înseamnă realitate. Asta ne pună în față unei sarcini simple și clare: să povestim poporului totușă cum este, să spulberăm mitul, să denumim cultul personalității cărămidă și cărămidă și să zidim în locul lui edificia luminată a conducerii collective. Dar personalitatea lui Stalin s-a dovedit a fi doar un obiect particular al cultului, care avea o natură mult mai largă.

Sistemul politic al statismului a creat într-adevăr un cult și orice sistem totalitar creștează acest cult. Dar adevaratul și principalul său obiect nu se dovedește să fi un om cu mamele de Djugashvili sau Sekretarul său, ci puterea în sine. **Cultul puterii** — în astăzii secolă statismului, ca de altfel și a altor versiuni de autor ale sistemului totalitar.

In condițiile regimului totalitar, puterea se dovedește a fi o hiper-valoare — o valoare absoluță, de ordin superior. Cine are puterea — are totul: viață lungă, cele mai frumoase femei și libertatea de a face cu ele ce vrea, dreptul de a-și exprima părerele despre orice, de a-și exprima opinia capricioasă, de a se apăra de dusmanii și bănușii. Iac cine nu are puterea, nu are nimic — nici bani, nici securitate, nici respect, nici dreptul la proprietatea sa și gusturi și sentimente. Tot ce poate obține omul, obiecte de la putere și sub formă de putere. Savantul talentat nu-și poate face treaba

decât devenind șef de laboratoare sau director de instituție. Mesterul bun, medicul sau profesor poate cîștiga ceva mai mult decât media numărul cu aprobația expresă a conducerii, iar mult mai mult — numai dacă devine el însuși conducețor. Activistul de partid o să fie și acum: ca să trăiești mai bine, nu trebuie să stii să ocupi locul sefului tău. Orice altă schimbare va însemna o scădere a nivelului de trai și a respectului de sine.

Grijă organelor puterii pentru propria lor putere intră chiar și acum limite rezonabilului. În particular, al impresia că exponentilor puterii nu le pasă atât de rezultatele activităților lor, cît de demonstrarea importanței lor universale. E în vîsare astăzi un sistem de evidență a populației inutil, care încalcă, prin însăși existența lui, drepturile omului. Multe inițiative economice au fost, pur și simplu, compromise, pentru că posturile corespunzătoare nu puteau garanta un control absolut, existența unui lucru incontrolabil sau doar parțial controlabil constituind în sine un atracție a adresă puterii.

Subiectii acestei tendințe, către un control absolut nu înțeleg niciodată că scopul lor este de nasturi. Exemplele pentru asta sunt însoțitele măsurilor luate de stat și ale consfătuirilor recente pentru lupta împotriva alcoolismului și veniturilor ilicite. Cheltuielile pentru controlul total depășesc, statornic și descurajant, eventualul cîștiguri care ar rezulta dintr-un asemenea control. Înăsării necesitării lui e generația toamă de acelle procese cărora le dă nastere. Acestă gînd, nu toamă simplu, a fost splendid formulat acum un secol și jumătate de M. S. Lătin: „Poporul gîndescă, în ciuda tăcerii lui profunde. Sunt angajațe milioane pentru a-i asculta gîndurile pe care le interzis să le exprime”. Controlul, în orice limite, desigur necesar, se dovedește a fi o valoare în sine de manifestare a puterii.

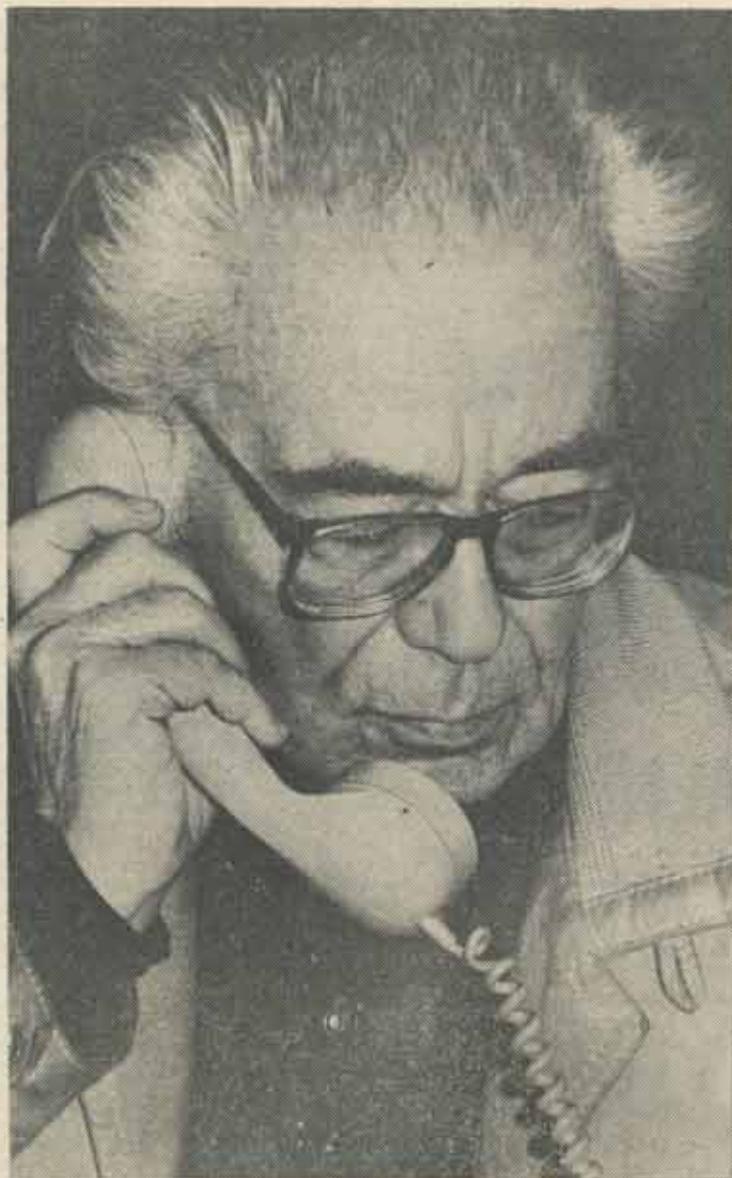
O trăsătură definitorie a societății totalitare este controlul asupra tuturor domeniilor sociale — a tuturor, fără excepție. Nicăi oferă a vîții nu rămîne invizibilă puterii. Totul e luminat de razări și prinț în tentaculele ei. Orice posibilitate a omului de a scăpa de sub controlul statului e blocată, indiferent dacă e vorba de relații familiare sau sexuale, de gusturi, opinii și obiceiuri personale. În utopia lui Zamiatin omul trăiește după pereti transparenti și trage perdelele numai în timpul întrevădenilor aprobatelor de putere. Practica locuinelor în comun și în cămine, a școlilor demixtate, a intersecției avocuțiilor, a deținuturilor pentru immoralitate în viață personală, care reprimă sexualitatea omului, se dozează doar tehnici de cosmarul lui Zamiatin. Mergind pînă la limita posibilităților tehnice, puterea se amestecă și în relațiile dintre părinți și copii. Demunurile recipice ale membrilor aceleiași familii constă într-o părtățe doar un exemplu, printre multe altele, pentru acest amestec. Domniașii scoala asupra familiei, care se păstrează și astăzi, absența învățămîntului particular, privarea copilului și a părintilor de dreptul de a alege — să meargă sau să nu meargă la scoala ori la ce scoala să meargă, ca materii să învețe și de la ce profesor — continuă practica amestecului totalitar în viață particulară. Amestecul statului e îngăduit numai de posibilitățile tehnice, pentru controlul totalitar nu există norme juridice sunetive. Se pot asculta, de pildă, convorbările telefonice, dar nu totale — pentru că nu există destul care să ascute. Scrisorile sovietice îl se pot sănătări periodic, dar să facă asta, la fel de bine ca colhozii sovietici, e ceva mai greu. Așa intră în joc altceva: reciștia de alimente, sistemul de evidență (mai non-evidență) a populației, alcătolul.

Unul din neînțămatele paradoxuri ale totalitarismului constă în faptul că exponentul puterii, având totul, nu are nimic — sau cel puțin nimic a lui propriu. Casa luxoasă, mașină, vila, taimul nu-i aparțin lui, ci puterii, și pierdând puterea, el pierde toate valorile importante pentru el. El nu are prieteni, cameni apropiati, orice legătură inter-personală și periculoasă pentru conducătorul sus-numit și trebuie evitată. Din aceeași cauză, poate, nu are familie — soții și mulți satrapii stalinisti, inclusiv ale șefilor statului sovietic, erau în lagări. În familii ale căror căsuțe au avut parte de grija proscrisă și organele de cenzură mai degrabă a organizării de partid la domiciliu. Acești oameni au renunțat, în schimb, pacific, la tot ce-i poate și mai scump omului.

Puterea se dovedește a fi echivalentul universal, invotul și purtătorul tuturor bunurilor vieții. Acele cîteva valori pe care puterea nu le poate da omului său în sistemul totalitar — sănătatea, falcatul, fizică — se dezvoltă, să piardă securitate și farmecul. Puterea poate să dea totul, iar ceea ce nu poate da — nici nu e nevoie. Puterea e înăsări viață. Îndepărtarea de la putere e echivalentă cu moarte și nici nu e posibilă, de regulă, decât prin moarte.

* NEVA, TBS, revistă a Uniunii scriitorilor din Leningrad.

(Traducere de SUZANA HOLAN și OANA VLAD)

■ Imaginarul și binele public

— Slimă domnule Mihai Șora, care este prima sarcină a Ministerului Invățământului?

— Până la urmă trebuie, și astăzi nu mai o sarcină a noastră, ci un fel de autosarcină immensă a întregii societăți românești, ca ea să-si modifice imaginariul. Până cînd anumului societății românești, printr-un efort imens de autoedificare interioară nu va putea actiona asupra imaginariului, pentru că mentalitatea însăși să se schimbe, nu vom putea ajunge la rezultatele pe care le dorim.

— Ce înțelegeți prin imaginari? Dorințele, fantasmele sociale?

— Da, dorințele, fantasmele sociale etc., și în orice caz în cadrul acestui imaginari, la virful lui de luciditate, conturarea foarte limbă a ideilor măcar de bine public. Ideea de bine public nu e o idee care poate fi demonstrată ca o propoziție matematică. Ideea de bine public nu poate fi învățată ca o informație, ideea binelui public nu se comunică, as putea spune că în ea trebuie să comunicezi, undeva trebuie să o descoperi în tine. Dacă n-ai descoperit-o în tine sau dacă la virful propriului tău imaginari ideea binelui public nu lumenizează întregul tău imaginari, nu se poate spune că această idee este eficientă. Ce m-a frapăt pe mine în toate revendicările formulate este că ideea de bine public nu apără. Erau foarte conturate revendicările proprii, fără nici un fel de vizuirea de ansamblu, iar la cei care n-au spus să se organizeze nu putut apărea foarte limbă a ideei a binelui public nu a existat. Este lucru cel mai frapant.

D.A. Cind au fost zilele acelea ale revoluției, cind se făceau apeluri la televizor să vină oamenii să apere televiziunea, radioul, lumea să repezzi cu mașini, cu autotrenuri, a fost un vînet în tot Bucureștiul. Dar la cîteva zile, cind a venit înghetul și s-a făcut un apel ca oamenii să iasă în față ca să săcuteze zăpada și gheța, au ieșit foarte puțini. Tot un apel prin televiziune. E o chestie foarte curioasă, nu vi se pare? Revoluție face o promisiune, dar nu aduce și binele public.

— Da, da, pentru că acolo era un risc al vieții și lumea era gata, pentru că era o idee de sacrificiu, un fel de „nu se mai poate așa”, dar dincoace se putea și așa; pînă în luna mai o să cedem pe stradă din cauza asta.

— Cum vă înțelegeți cu studenții?

— Cu studenții mă înțeleg foarte bine, pentru că din această confruntare cu o putere irațională

care le mărtură vîtorul și pe care ei au avut curajul să o refuze li s-a îndreptat șira spinării.

— Au cultură politică sau doar tinerețe?

— Chiar dacă nu au cultură politică...

— au suflet...

— ...au suflet și sunt disponibili pentru cultură politică, dar asupra că sunt încă un ABC de auto-didactică în materie de cultură politică, adică au făcut pagini înainte din propria lor experiență. Ce m-a frapăt la primul meu contact cu studenții, cu studenții mediciști care veneau cu o revendicare punctuală, și că au înțelește foarte bine că soluția problemelor pe care o ridică în față administratiile invățământului era o soluție care stătea în mina lor. În momentul în care au înțelește acest lucru, după ce se prezintă să fie discipul, discipul lor a fost fermă, fără jertfă în sensul că nu permitea subterfugii la interlocutor, fiind în același timp foarte civilizați... Fermiteaza combinată cu civilizația convinge măcar de seriozitatea revendicărilor, to oblige, cu excepția seriozității și fermității, să răspunză. Tipul de relație instituit între ei și autoritatea administrativă, a fost corect, lucid, neieritor și civilizat. Era vorba de schimbarea conducerii Institutului de medicină și farmacie, care să-petrecă în forme legale, la inițiativa studenților, fără să producă nici un fel de tulburări. Au înțelește foarte bine poziția noastră, care era de neamestec și de luare la cunoștință, pentru că nu avea nici un rost ca administrația să se amestice în probleme pe care nu le cunoșteam și total decât cei interesați, și totul a decurs perfect.

— Dar en studenții de la Politehnica cum v-ați înțeles?

— Cu studenții de la Politehnica, chiar anterior mitingului acela, am avut două întâlniri în care revendicările lor în cadrul unei discuții duse în jurul mesel, și care a durat de fiecare dată nu mai mult decât o oră, și-a putut ajunge la o asemenea formulare a revendicărilor care coincidea și puteau fi insușite chiar de către noi fără să fi fost ale noastre, doar discutându-nu pentru a le impune propriile noastre vederi, pentru că nol erau disponibili să le primim pe ale lor și să cintărim impreună buna intemeiere și rationalitatea revendicărilor. Am foarte bune experiente cu studenții și mă înțeleg foarte bine cu ei.

— E un punct elîngănat și de-o parte și de alta...

— Nu știu dacă e definitiv elîngănat, nu am avut contact cu toți studenții, contactele acestea sunt limitate cătă vreme studenții vin la minister și noi nu avem

timpul să mergem printre ei ca să vedem cum se petrec lucrările la fața locului, dar va veni și ziua aceea.

— La mitingul de la Politehnica am văzut printre lozincile studenților și una pe care stătea scris: „Fără politică!”. Eu cred că ei se referă mai degrabă la politicanism cind spun „fără politică”.

— Părerea mea este că regimul precedent a depozitat o națiune întreagă, adică a făcut-o apătică din punct de vedere politic. Ideea lui era să transforme marele corp social într-un corp totalitar supus, cu o constanță a caracterului dinainte dat, de la natură dat, al acestor supuseni ceea ce a făcut ca lumea să se dezintereseze de politică.

— În ce sens era dezinteresul?

— Nu se mai interesau de binele public fiindcă nu putea interveni asupra lui și fiecare se replya pe propriile lui interese personale, pe necesitățile imediate ale vieții și depoliticarea aceasta mergea pînă la atomizarea completă, pînă la ultima celulă socială, pe care totuși nu a reușit să o dizloce; familia, decât în parte... în parte da.

■ Probleme rezolvabile și probleme nerezolvabile încă

— Au venit studenții și cu probleme nejustificate?

— Da, dar s-a putut discuta, și au putut amâna în timp: astănu se poate rezolva acum, astănu se poate rezolva atunci. Există posibilități de replică și le simțeal exact cind în aceste tratative în care se comunică informații dintr-o parte în alta, părțile fiind sensibile la informațiile pe care le receptează. S-a discutat normal, cu toate că există întotdeauna cu efort inițial un fel de presune asupra urgențelor rezolvării dar s-a căzut de acord în privința compozitiei celor nerezolvabile. Nu s-au lăvit situații critice pe care le-am avut cu profesorii din secundă.

— Au studenții lideri mari?

— Au lideri la egalitate cu ei, nu au vreun lider de tip charismatic, încă nu aparțin un asemenea tip de lider. De obicei sunt echipe alcătuite din doi, trei, patru, cinci... și cred că e bine, e rezolvabil să fie asta.

— Cind am fost prima dată la Dumneavoastră am văzut un grup de studenți tensionați, preoccupați, care veneau să intre la Dumneavoastră, dar după ce ieșeau aveau față luminată...

— El vin cu o anumită suspiciune, poate chiar cu o anumită înverșunare, dar se poate discuta cu ei.

— Există valoare destinață informației necesare sistemului de invățămînt?

— Problema nu se pune astănu invățămîntul și cercetarea nefind din punct de vedere valutar obligatorie să apeleze la subsudenii statului. În fond, statul însușit își obține fondul valutar de pe urma celor care exportă cîteva ceea ce, pentru că în invățămînt se exportă inteligență, dar o parte din acest export de inteligență se întorce în bugetul statului sub formă de valută și producătorii de inteligență exportată nu aveau nici un beneficiu de pe urma acestor valute pe care ei o primeau în schimb. El bine, faptul că unitățile de invățămînt și de cercetare primesc valută pe care exportul de inteligență o produce și din care sunt obligați să cedez statului o treime cu titlu de impozit, e deja un avantaj imens, mult mai mare decât eventuala subsudenie care cădeau ca o pomă din sacul statului în punță, mică de tot în invățămîntul superior și a cercetărilor.

■ Catedrele paralele

— Altă problemă vreau să vă spun acum. Au venit niște studenți de la filosofie la G.D.S. care veneau să-l contacteze pe Gabriel Liiceanu ca să-l invite la facultatea pentru măcar o oră pe săptămînă. E posibil ca ei să-si aducă profesori și să-l plătească la un moment?

— Nu văd de ce un Liiceanu să-lăsa plătit. Sigur că au posibilitatea să organizeze nu numai conferințe, ci și cursuri. Nu văd de ce Liiceanu nu ar deveni profesor plin la Filosofie. Dar în eventualitatea că nu ar veni (în momentul de față toate catedrele de filosofie sunt ocupate, nu există nici o posibilitate de a elibera una fără un act de înjuriație) rămîne deschisă atunci posibilitatea (nu numai din punctul de vedere al studenților) de cursuri paralele. Adică există un curs de istoria filosofiei care este ocupat de un cadră existent. În momentul de față în universitate nimic nu ne împiedică să mai facem o catedră de istoria filosofiei, iar dacă nu catedră, atunci să-l plătim cu ora, pentru că există această modalitate de plată cu ora, și să înțeleg cursuri în paralel pe aceeași materie. Mai ales că există aceste cazuri în Universitate (care se pot întâmpla foarte frecvent de cind a dispărut, sub presune unei revendicări studentești — obligativitatea frecvenței la cursurile magistrale, rămînind doar obligativitatea prezentei la lucrări practice, la lucrările de laborator) cind cursurile unui profesor să nu fie frecventate de nici un student. Există profesori contestați. Contestațile nu sunt pe un unic criteriu: există mai multe criterii combinate în aceste contestații — unul profesional (sunt profesori la care studentii au impresia că nu învață absolut nimic).

Ei îmi aduc aminte de un mare profesor care a rămas un nume

nici un fel de oprire finanțări și poate fi aplicată începînd cu ziua de mâine).

■ Administrația și autonomia universitară

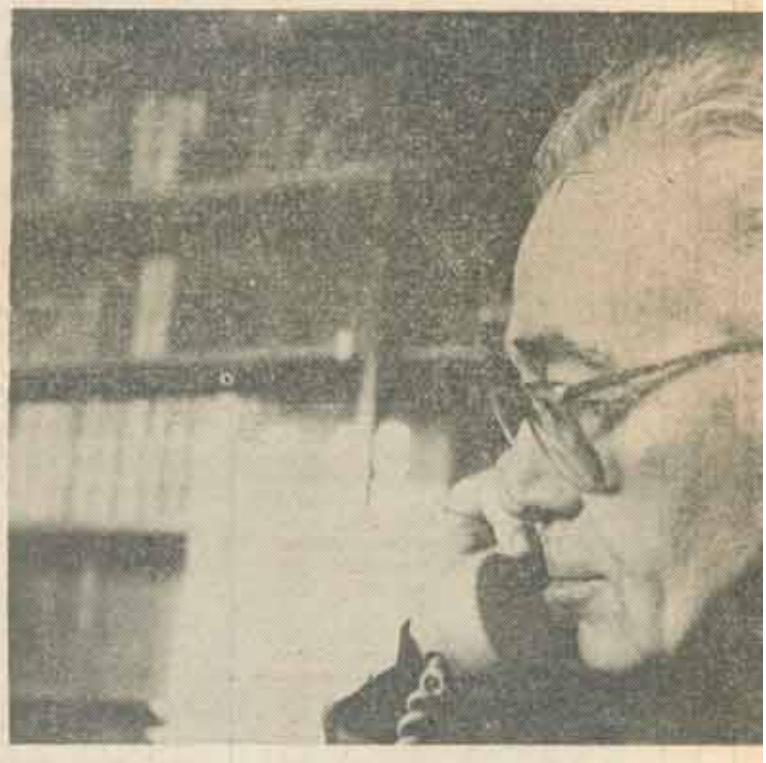
— Dar cum rămîne pînă la urmă cu profesorii contestați la care nu se duce nimănui?

— Ministerul din care am cîștigă de a face parte nu are deloc intenția, mal ales în perspectiva instituției autonome universitare, să intervină în probleme de personal de specialitate. Pe noi ne interesează o bună desfășurare a cursurilor, dar în momentul în care este constatătă ineficiență prin neprezentare a studentilor la cursul unui profesor, trebuie să tragem concluziile administrative care se

„IDEA BINELUI P TREBUIE S-O DESCOPERĂ

— converbire cu domnul Mihai Șora, ministru

■ Studenților li s-a indreptat șira spinării ■ nu a invățămînt se exportă inteligență ■ nu văd de ce profesor universitar ■ plata cu ora ■ dacă ești să vrea să fiu preot, cu toate că sunt și schiop funcționari : nivelăți, egalizați, aliniati ■ sovietol GDS : neapartenență la sistemul pu

In cultura filosofică românească și pe care nu să dorim să-l numesc pentru că în istoria culturii românești el ocupă un loc onorabil, profesor care își scrise în tînărățe cursurile, care erau tipărite sub formă de cărți pe care le citieau pur și simplu cu o voce deja plină și în orice caz pirpirie, le citea de-a lungul întregului an. Erau unii studenți care le lăua de la biblioteca, le conspectau, citeau o mulțime de cărți care veneau în completarea temei respective și se prezintau la examen. Luerul asta se întimplă și azi, nu-i aşa? Fără să mai vorbim de profesorii care au ajuns să ocupă catedrele... n-ăs vrea să aruncă această invitație în gol, ci asupra ei se simte vizat de ea și care n-are nici o competență sau o are minimă, sub standardul cerut la un asemenea tip de invățămînt... și îată cum plătu cu ora permite studenților să se dirijeze spre o altă sală de curs și un alt fel de a preda, aşa că eu îl văd foarte bine pe Liiceanu, dacă nu se deschide pentru el un post de istoria filosofiei, să predea istoria filosofiei în paralel cu alii profesori, cu alte cadre didactice care predau aceeași materie, dar la plata cu ora, care-i perfect posibilă (la care nu există

impun pentru această ineficiență, dar nu avem calificarea să spunem dumneata că este competent, dumneata nu este competent, Călătorea noastră de administrator ai invățămîntului nu ne dă dreptul să spunem care e sau nu competent. Sigur că se pot constitui comisiile de specialitate, nu știu în ce fel, ca să verific dacă... dar o procedură foarte complicată, pe cind această procedură simplă: ai stat un an de zile și n-ai avut cursanți, atunci care-i rostul prezenterii tale în invățămînt... Poți răspunde — săt mare să văd, dar mă bălbăi, săt mare să văd, dar săt mut. Dacă ești mare să văd, săt să te bălbăi, probabil că locul dumitale este într-un laborator de cercetare. Nimeni nu poate să spune: n-ăs vrea să fiu preot cu toate că sunt și schiop. Nu e compatibil. Un preot nu poate să schiop și nu poate să schiopăzește cind umbără prin biserică. Sunt niște criterii elementare. Aici este un criteriu de eficiență care din punctul de vedere al administrației este foarte lipsită. Să încă un lucru — totă societatea românească se îndreaptă în întregimea ei spre un tip de societate modernă în care eficiență este un criteriu de bază, eficiență și competență se probează prin concu-

rență la un fel de piață a culturii. Nu poate să fie o economie doar piață și legile pietii să reglementeze numai procesele elementare ale societății. Legile pietii reglementă și procesele superioare ale societății. Un președinte care din cauza că s-a schimbat nu poate slui bisericii poate fi un pustnic, un silnit, nu se poate problema devâlirii omului, poate fi un om care adună oameni în jurul lui. Deci fără să aruncăm calificările în întimplare. Administrația nu poate avea criterii în privința asta. Mă rog, fiecare din noi putem să avem criterii noastre, dar administrația ca stare nu poate avea criterii, dar ca să constată eficiența are criterii.

— Este vorba de unicul criteriu de contestare a profesorului?

— Nu este unicul criteriu de contestare; tineretul are un al-

me și că s-a exprimat prin acela care erau tineri în acel moment. Dacă se poate exprima cu zece ani în urmă, s-ar fi exprimat prin acela care au fost tineri în acel moment, dar acela au imbrăținit unul dintre ei, alți au imbrăținit mai puțin. Deci oricum ar fi este un elan propriu tinerilor și s-a manifestat cu tinerii care au putut să-si manifeste elanul în acel moment și fără îndoișală că o parte dintre ei vor imbrățini și vor pierde din acasă deschidere și generozitate.

— La un moment dat am avut impresia că tinerii vor să devină posesori exclusivi ai revoluției din decembrie, cind de fapt și mai adine a avut loc un fel de împărțire a lui și fi în lumea și istoria noastră, un a fi asupra căruia nimic nu se poate instăpi.

Tinerii nu au făcut o revoluție numai pentru ei. El au făcut o revoluție pentru întreaga societate românească, și doar că au făcut-o în realitate pentru întreaga societate românească este că societatea românească s-a recunoscut instantaneu în el. Dar lumea i-a aclamat și lumea îi plinge acum pe cel morți — totuștii lumeni îi plinge. Mai deplasează puțin în oraș, dar mi se întâmplă să trezesc pe lingă două locuri — șapta Română și șapta Universității care niciodată nu sunt goale de lume. De dimineață pînă seara, la orice oră ai trece, și la mezzul nopții dacă ai trece găsești școala oamenii plecați în fața unei luminări aprinse, oamenii de toate condițiile, oamenii care cind trec pe acolo cu capul descooperit poată grăbiti la frreiburile lor. Societatea se recunoaște în el, cu propria ei dorință pe care n-a avut niciodată curajul să se le strige. Dar există pericolul cotidianării, ca să spun așa, și evident, ca întotdeauna, pentru că nu te poți menține pe culmea sublimului.

■ Problemele mărunte, la nivele funcționăriști de jos?

— Evident.

— Dar acum aveți o echipă bună?

— O echipă de conducere da, dar pînă unde am coborât? Am coborât pînă la directori.

■ Cele trei limbi de bază

— Eu as vrea să-ti spun că o problemă foarte mare și a-nunțea cea a reprofiliarii preuniversitară, adică grădinită, primăvara, dar nu aici este problema, ci gimnaziul liceal, adică ceea ce ar fi învățămîntul formativ. Universitarul în parte este proiectat, în parte se va auto-proiecta pe acest impuls initial. Învățămîntul formativ nu se poate proiecta sumar și auto-proiecta în continuare pe impulsul initial, cum e cazul cu învățămîntul universitar. Trebuie să avem și sisteme străine de învățămînt preuniversitar, mai ales pentru ciclul 11-18 ani, perioada de deschidere a orizontului, un învățămînt concept formativ, cu cele trei discipline de bază, acel trivium cu limbojile, cu limbajul matern, cel matematic și muzica, fără de care nu se poate concepe un om complet, un om care să-si poată achiziționa cunoștințele, să nu fie dopt cu informații pe bază strict de memorie, cu toate că memoria trebuie să fie activă și e un auxiliar foarte prețios, dar trebuie să își dezvolte puterea de judecata și eventual totul e încheiat cu un examen de maturitate și,oricum ar fi, în tot complexul de cunoștințe care îl este predat probele să fie de tip diagonal, adică să nu existe o examinare, nu una de tip punctual, de tipul testului, ci mai ales posibilitatea de a organiza un sistem de neprevăzut care să intre în masa cunoștințelor respective și să le organizeze într-un mod coerent, într-o expunere coerentă, adică să îlăbă capacitate de a-si gîndi și de a-si utiliza întotdeauna într-un mod sistematic, ad-hoc, massa de cunoștințe pe care o are depozitată în memorie. Asta este totuștii problema învățămîntului românesc preuniversitar. Dacă n-încercă să se obțină, conștiința printr-un examen de maturitate, printr-un bacalaureat conceput ca un examen de maturitate, nu ca un examen de cunoștințe punctuale, atunci, cred eu, bătălia e cîştigată.

— Care va fi regimul limbii latine?

— Cred că este un regim formal, exceptiional, pentru că limba latină și analiza gramaticală în general este legată de exercițiile logice, legat de gîndirea formalizabilă și, în ultimă instanță formalizată, este legată de limbajul matematic și, mai în general, este legată de limbaje, după cum limba maternă este legată de conotături, este legată de deschiderea orizontului, este legată de o logică a analogiei și în ultima instanță este legată de poezie, după cum muzica este legată de cel mai profund sentiment inexprimabil referențial și exprimabil doar pe calea nereferențială a organizării universalului sonor.

— Dacă aceste trei lucruri sunt cîștigătoare, formarea tinărului este asigurată.

■ Invățămîntul religios, invățămîntul particular

— Care minister de invățămînt din străinătate a luat legătura cu Dumneavoastră pînă acum?

— Nici un minister de invățămînt, dar în orice caz am avut foarte multe contacte deocamdată cu tări, prin intermediul ambasadelor, care își oferă serviciile, iar din Franța pe mai multe canale, pe linia ambasadelor, din partea unor ministreri care își oferă serviciile, de exemplu ministerul agriculturii. În raport cu cercetarea agronomică și invățămîntul agronomic românesc, ministerul de externe cu o gamă întreagă de oferte de schimb de studenți, de schimb de profesori. Ceea ce ne interesează foarte mult e că profesorii francezi să vină să predesc discipline legate de structura societăților moderne, deci ne interesează să vină fizicieni, matematicieni, dar aceștia au un auditoriu de specialitate, dar mai ales, sociologi, politologi, sovietologi pentru că din zona lor de cercetare nu se trage ca să zic așa, să sint bine veniti. Sovietologii sint chiar cei mai buni cunoșători ai punctelor

tului nostru de plecare, pentru că dădă vin pur și simplu politologii și sociologii să ar putea să vină dintr-un orizont care n-are nimic de-a face cu realitatea noastră și chiar dacă concep extrem de lucid obiectivele nu pot să concepă tranziția. Un sovietolog poate să concepă tranziția sau ce e urgent cu tranziția în momentul de față. Dar eu mai vroiam, revenind la învățămîntul formativ, să arăt-unde ar interveni suplimentar în învățămîntul acesta al căruia orizont l-am evocat adineasă. Fărărea noastră este că alături de asigurarea de către stat a acestor albi unitare a învățămîntului, există posibilitatea ca un învățămînt care intră cu ansamblul materiilor predcate în aceeași concepție formativă pe care am schițat-o adineasă să îlăbă alte baze materiale de susținere decit statul, adică vedem foarte bine posibilitatea ca unele confesii de pildă să clădească licee cu toată că de fapt, avind în vedere libertatea conștiinței, nu ar interveni un învățămînt confesional religios propriu-zis în învățămîntul predat pe linie de stat, dar cum învățămîntul urmează să se desfășoare în viitor pe cinci zile în săptămînă, rămîne o zi liberă care poate să fie ocupată, printre altele, și cu o educație religioasă. Nimic nu împiedică să fie săcătu în școală, dar cu libertatea ca fiecare confesiune să-si aleagă tipul de învățămînt religios care-i convine. Dar nu-i obligatoriu să fie săcătu în școală, ei poate să fie săcătu pe lingă biserici ca o cîștează care să fie una graduată, pe grupe de vîrstă și binevoala. În fond și vorba de libertatea religioasă. Vedem foarte bine licee confesionale în care a sasea și să fie ocupată de problemele confesiunii respective pe baza de voluntariat, adică tot cu obligativitatea a cinci zile pe săptămînă care să se reverse în albia unitară a învățămîntului românesc, dar nu vedem incompatibil cu sistemul nostru de învățămînt față că ar exista în marile orașe din România licee franceze care să fie săcătu de francezi, care să fie evenimente ochîvalabile în măsură în care programele lor analitice este ușor diferențiată de cea a liceului românesc, cu toate că liceul românesc însuși trebuie să devină un liceu de nivel european, dar pot să existe licee engleze, spaniole, italiene, licee germane. Licee maghiare există pentru populația maghiară, licee germane pentru populația germană, dar nu vedem deosebită imposibilitatea diversificării, care în același timp ar lărgi baza materială a învățămîntului formativ românesc. Ca și în privința învățămîntului particular, adică grupuri de cetățeni sau neocinstiti care sint dispusi să finanțeze, din fonduri pe care ele in-

sele să le adune, scoli care să intre în albia învățămîntului românesc cu adusurile de rigoare.

■ Despre „Grupul pentru dialog social”

— Cum priviți Dumneavoastră Grupul pentru dialog social? Deja an incepă să umble vorbe cum că este de fapt un fenomen elitar, ba chiar o masonerie, dacă nu cunva chiar mafie.

— Din cauza faptului că e grup închis?

— Da, relativ închis.

— Nu stiu, eu nu mă amestec în această problemă organizatorică, căci asta este în fond... că e închis sau nu e închis. Acest grup nu este pe bază de adunări, ci pe bază de autorecunoaștere ca grup, ca entitate. Dar Grupul își poate recunoaște afinitățile tot atât de consensual precum și-a recunoscut compoziția, iar astfel pot apărea ori cind.

— S-a limitat la numărul 51, pentru operativitate.

— Bun, pentru operativitate, dar acest 51 trebuie să fie susținut de o deschidere ulterioară, adică să poată hotărî în același timp cu închiderea un moment de deschidere. Se va spune, Grupul acesta care s-a constituit la 31 decembrie ca „Grupul pentru dialog social”, cu revista cutată, trebuie să-si declare un moment al deschiderii, adică el este închis la 51 pînă la data de... 1 iulie 1991.

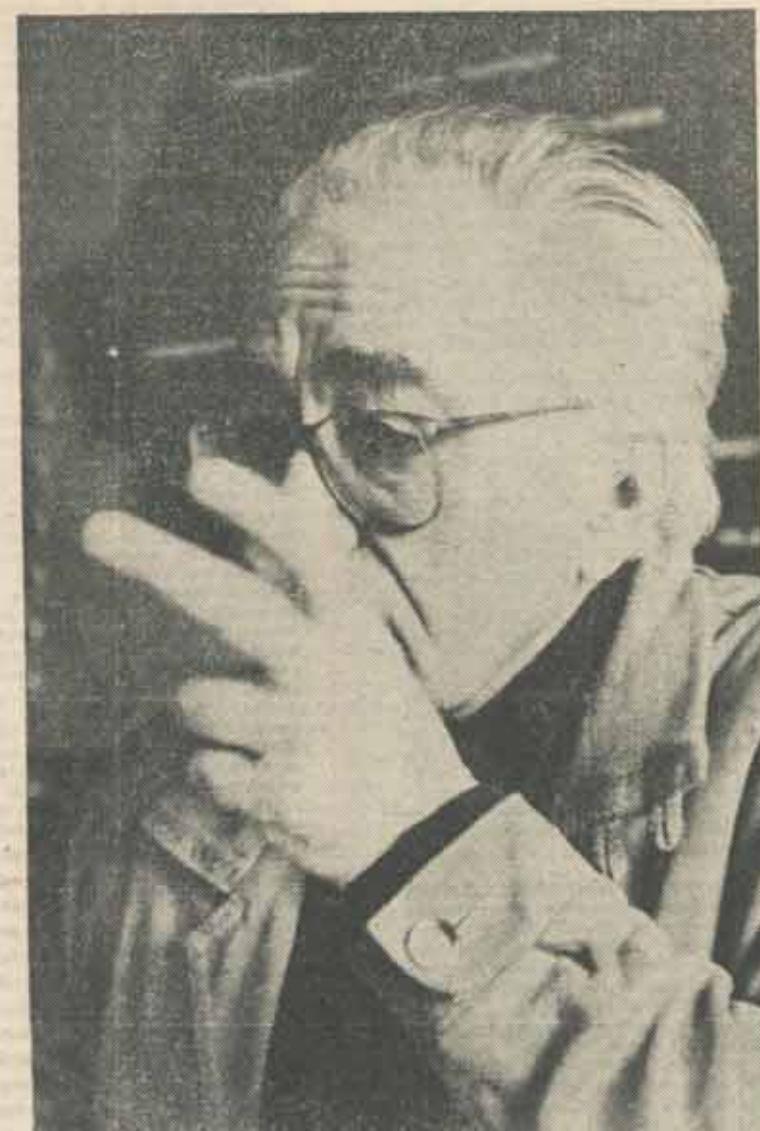
— Deocamdată calitatea de membru al Grupului pentru dialog social îl dă doar dreptul să muncesti spîndină-te.

— Eu mă simt făcind orgânul partidului de neîncărcare și condiția restricțivă de „neîncărcare” la un partid, împotriva căreia se ridică Gabriel Andreescu, pe mine nu mă jenează căci de puțin, ea neradicând probleme din punctul de vedere al unui partizanat politic. GDS nu viziază un fel de devaluare a noțiunii de politică, nu este cazul, fiind vorba de fapt de neîncărcarea la sistemul puterii și nu de o lipsă de preocupare pentru politică. Înregimentarea într-un partid politic este doar vîzarea apărantei la sistemul puterii. Din punctul acesta de vedere îmi face impresia că atitudinea adoptată de Grup ca stare este justă, atitudine care nu este autoimpusă, ci autoexpri-mată.

— Vă mulțumesc.

Pagini realizate de
DAN ARSENIE

Fotografii de
AUREL GÂRBOVU

lider charismatic ■ în
Lîceanu nu ar deveni
mare savant și te bilbi
■ capra vecinului ■
gii sint bine veniți ■

dolcea care este criteriul, și spune, și moralității civice. Nu interesează tainile particulare ale fiecărei persoane, dar există o moralitate civică, o taină civică și este evident că această taină este, revenind la cele spuse înainte, comandă de o idee foarte clară a binele comun. În ceea ce privește conținutul efectiv al acestui bine comun s-ar putea că părările să nu coincidă, dar faptul că această noțiune și una directoare, acesta-l lucru esențial.

— Cam dificil, pentru că noi am fost dominati de ideologia omorii caprii vecinului...

— Chiar în dezbaterea pe care am avut-o cu suplinitorii și navegății să-si formulat: „a, astăzi filosofia aia, să moară capra vecinului!”. În această confruntare între cele două tabere, dar din partea tineretului n-am auzit această frază. Există un fel de elan generos la tineri, care nu trebuie să surprindă, pentru că el nu-a surprins o dată în decembrie, acum nu mai avem de ce să fim surprinși, trebuie doar să fim atenți că elanul să nu se piardă pe drum.

— Cum se poate pierde?

— Nu stiu cum se poate pierde, poate că este un elan al tineretii, poate că este pentru prima dată că acest elan a putut să se exprime

SILVIU BRUCAN

„Socialismul mondial la răscruc“

O perspectivă din interior

(Urmăre din numărul trecut)

Ocupindu-mă de condițiile interne, anticipez că gradul și vîrsta schimbării în sistemul sovietic vor fi determinante în principal de considerații strategice. Poziția strategică a CAER-ului în economia mondială este definită de trei procentaje: 33% din întreaga producție industrială mondială; dar numai 11% din comerțul mondial și 9% din tranzacțiile financiare mondiale. Acestea relevă o competitivitate scăzută în producția industrială și o capacitate limitată de a influența procesele

de pe piața mondială.

Dezvoltarea cu adevărat crucială, care pare să îl alarmat noua conducere sovietică, este totuși așa-zisa „a treia revoluție industrială”, care implica computerizarea activităților economice și sociale și introducerea pe scară largă a microelectronicii și robotilor în procesul industrial. Aici perspectiva unei serioase rămăneri în urmă tehnologice față de progresele din Vest este evidentă. Nimic nu este mai convinsăcios în această privință decât poziția U.R.S.S. și a partenerilor săi în mareea competiție tehnologică dezvoltătură pe plan mondial; Estul pur și simplu nu conținează în această competiție. Problema critică ce confruntă Estul este că timp pot supraviețui economiile socialiste. În vreme ce capitalismul devine tot mai computerizat și informatizat. Aceasta nu este numai o problemă economică, pentru că la sfîrșitul acestui secol nu mai poate exista o influență ideologică puternică pornind de la o bază tehnologică de mină

5. În final, în această carte trăiește în revistă evoluția concepțiilor strategice sovietice de-a lungul istoriei lumii sociale și semnalează apariția unei strategii alternative, condusă de un nou factor istoric.

De la început U.R.S.S. a avut de luptat pentru două obiective strategice majore ale conducerii sale: arena economică fundamentală de a ajunge din urmă capitalismul și scopul politico-militar de a dobândi o poziție mondială suficient de puternică pentru a rezista atacurilor venite din partea lunii capitaliste este. După eșecul destinderii, alergarea strategiei s-a înclinat în favoarea celui de-al doilea obiectiv și U.R.S.S.-ul a reușit în cele din urmă să-și constituie o forță politico-militară care-i permite inițiative pe arena mondială, afectând în bine sau în rău cîmpul politic internațional. Desigur, sovieticii nu pot face nimic asemănător în economia mondială, unde acțiunile lor sunt mai degrabă adaptative decit disruptive.

Problema strategiei este adusă la ordinea zilei de o evaluare lucidă a situației de luptă din toate cele trei subsisteme ale lumii noastre: (1) țările socialistice pierd competiția economico-tehnologică cu Vestul; (2) în Vest, într-un moment în care economia capitalistă trece printr-o criză prelungită cu somaj crescut, partidele comuniste pierd teren; (3) în Lumea a treia, regimurile marxist-leriniste se haptă cu probleme economice dificile, în timp ce o serie de țări din Pacific, urmând calea capitalismului, se bucură de rata ridicată de creștere economică.

de creștere economică. Politica mondială în întregime are nevoie de o revizuire a strategiei, pentru că, în era nucleară, utilizarea forței și înșelat să fie un factor decisiv în schimbările relațiilor de putere. Geopolitica globală este tot mai mult remodelată de situații economice și tehnologice și nu de mijloacele în luptă tradiționale.

In prezent, cel mai puternic adversar în lupta economică sunt Statele Unite, cu fermecătoarea lor putere financiară și Japonia, ale cărei exporturi sunt aproape de două ori mai mari decât cele ale Uniunii Sovietice și al cărei produs național global este aproape de a-și depăși pe cel al U.R.S.S. Dar o provocare de un tip diferit vine din ceea ceață extremitate — China. Conducerea Chinei este probabil cea dinții care a înjeles noua realitate geopolitică, realitatea cel mai înțărcat vîrșor din istoria modernă: de la dezvoltarea militară la impulsul economic către modernizare. Dacă miliardul și de locuitori se devin o forță de producție modernă, constituția mondială a puterii va schimba radical.

Prognosetele pentru anii 2016, calculate pe baza tendintelor recente la cresterea produsului national global indică faptul că Uniunile Sovietice se confruntă cu perspectiva de a trece, de pe locul doi pe locul patru în economia mondială, după Statele Unite, China și Japonia.

O tragićă recențuare este extinția acumă la Moscova. Principala lecție a capșei deosede de experiență socialistă este aceea că progresul politico-militar, apărându-
ea rezultatul al unor condiții favorabile în
luptă de clasă, nu pot fi menținute inde-

Iunie, dacă nu se construiește o infrastructură economică adecvată pentru a le susține. Eșecul în realizarea acestelui va permite forțelor dinamice ale capitalismului să împingă în apoi progresele politice ale socialismului, ca și cum se întâmplă în prezent pe scena mondială. Si tocmai acest mecanism al sistemului mondial explicităndu-se încă lări socialistice de a se obține prestațiile prin militarizare și politici bătătoriante.

In acest context, China spara ca susținătoare a unei strategii socialiste alternative, bazată în primul rînd pe succesul economic și bunăstarea populară. O astfel de strategie începe de la recunoașterea că expansiunea teritorială și socială românilor a atins un punct unde trebuie să se oprească cîteva timp pentru a-și consolida pozițiile, prin construirea unui sistem economic, suficient de modern și competitiv, pentru a face față întrecerii cu capitalismul. Aceasta este senza principiului „un stat, două sisteme” al lui Deng Xiaoping.

A black and white portrait of an elderly man with a shaved head and a receding hairline. He has a serious expression and is looking towards the right of the frame. He is wearing a dark, button-down sweater over a light-colored collared shirt. His hands are clasped on a table in front of him. The background is a plain, light-colored wall.

sugerează că, în timp ce China continentală își va moderniza economia socialistă, Hong Kong-ul și Taiwanul își vor menține sistemul capitalist, vreo 50 de ani; dar totul va apartine unui unic stat — China. Dacă reforma urbană va avea același rezultat ca reforma agrară, noua strategie ar putea să dobândească o urmă ascendentă, în special în Lumea a treia. Evidentul este astfel confruntat cu o ale-

gere dramatică : să rămână fidel vechii practici și să se bazeze tot mai mult pe puterea militară, sau să în taurul de coarne și să treacă la schimburi radicale atât în politică economică cit și în strategia globală. De fapt, viitorul lumii poate depinde de această decizie.

Traducere de Daniela RUSU

NOTE

2. De fapt, Lenin a inceput să vorbească despre capitalismul de stat în aprilie sau mai 1918, încercând să acenueze concesiile ce ar trebui să facă structuri capitaliste existente și controlul ei asupra economiei. După perioada „comunismului războinic”, cînd Partidul Bolșevic a trecut în ecalație extremă, abolind orice rămasină capitalistică din economie. Lenin a revenit la capitalismul de stat, identificîndu-l cu N.P.E. Multii autori consideră stalinismul și capitalismul de stat ca ceea ce valente. Tony Cliff, în *Russia: A Marxist Analysis* (Londra, 1964), argumentă că birocrația stalinistă este capitalistă deoarece într-o versiune modificată datează absenței proprietății private asupra mijloacelor de producție. Încercările grele să-și fundamenteze teoria capitalismului de stat cu citate din Marx, Engels, Lenin și Buharîn, Cliff susține că, capitalismul de stat este o formă de tranziție care era practic imposibilă înaintea Revoluției, dar care a devenit posibilă după ce Revoluția naționalizată proprietatea și trebuia să facă față sarcinii acumulării de capital. Concluzia sa este: o revoluție socialistă, nu numai politică (adică se diferențiază de Trotskîi) este necesară pentru a răsturna ordinea de stat capitalista.

Teoria capitalismului de stat a fost foarte populară în literatura engleză și în Franța. Închind de război, Antonio Pannekoek a caracterizat sistemul socialist drept capitalism de stat și birecția sa de stat drept o nouă clasă conduceritoare. În Lenin *as Philosopher* (Belgrad, 1938), ceea ce dovedește că teoria „noii clasei” a lui Milovan Djilas are rădăcini în gindirea socialistă și a precedat din fața sa. Branko Horvat însuși admite că și el a fost atrăgut de scrierile autorilor ’90 de noțiuni de capitalism de stat, în *An Essay on Yugoslav Society* (White Plains, N.Y., 1960).

In ceea ce privește doctrina oficială sovietică, noțiunea lui Lenin din capitalism de stat a fost cu desăvârsire uitată. A.T. Lepeskin imparte istoria societății socialistice în trei etape : 1) dictatura proletariatului, care este perioada de schimbare de la capitalism la socialism; 2) perioada trecerii treptătii a dictaturii în milioane anni stat al întregului popor, perioadă în care sunt pregătite noile condiții pentru formarea deplină a comunismului; și 3) perioada unui stat al întregului popor care se dezvoltă după victoria înțălită finală a socialismului (Obscenecodine gosudarstveni i ego osnovnie cecii. Măcava : GIP, 1961, nr. 2, p. 22). În același timp, în enunțuri cu acențiu pe care Hrușciov îi-a pus pe viitorul întregului popor ca reprezentând „un judecător care să poate de impunere” în evaluarea statului socialist, teoretiștii sovietici îl-au atacat pe acesta care prezintă situația „ca și cum statul nostru să nu îl pierdeă deja caracterul de clasă, să îl înlocuiască și fie un stat de clasă care să pierde chiar și caracterul de putere politică. Deasupra această idee de răsunătoare în mod clar realitatea și că

nărodnă susținători socialisticești
goandurivă, Moscova : GIP, 1966, nr.
10, p. 8). În cele din urmă, un teore-
tician cu autoritate, D. Česnokov, vor-
bește despre creșterea continuă a func-
țiilor economico-organizaționale și cul-
tural-educative ale statului socialist în
perioada construcției comunismului
(Necotorie actual'nie voprosi markisto-
leninisticheskoi teorii, Moscova, 1967).

2. Max Schachimaz, marxist american, spune următoarele: „Aceași nouă ordine socială... nu este nici capitalistică, nici proletară. Pentru a o distinge de acestea două și pentru a-i sublinia caracteristicile esențiale căi se postează de concub, această nouă etapă a fost denumită *colectivism birocatic*” (*The Bureaucratic Revolution*, New York: Donald Press, 1962, p. 62). Autorul italian Bruno Rizzi a fost unul dintre primii care au preluat această parere (la burocratizarea din lume, Paris, 1929), iar acum critica italienă de stânga an adoptat această noțiune.

Branko Horvat din Jugoslavia preferă termenul de etatism pe care îl definește astfel: „O societate va fi numită etalistă dacă străuturile ei conduce către recunoaștere a lezelor fundamentale ale ideologiei socialiste tradiționale, ca de pildă eliminarea proprietății productive private și emanciparea claselor exploatați, dar revizulese perspectiva socialistă în privința unui aspect de importanță crucială: rolul statului” (*The Political Economy of Socialism*, Armonk, N.Y.: Sharpe, 1982). Cu toate acestea, colectivismul biseristic, opus individualismului burocratic (presupunând societatea capitalistică), nu acoperă natura relației de producție, trăsătură pe care o consider esențială în definirea unei societăți: nici etatismul nu vorbeste despre acesta — el poate fi aplicat în egală măsură societății capitaliste, în momentul în care statul capitalist joacă un rol crescut în conducerea economiei și societății. Horvat pledează împotriva noțiunii de capitalism de stat pe motiv că aceasta împlină existența capitaliștilor, care sunt greu de identificat în societățile etiste (p. 47): el are obiectivul de asemenea să de socialismul de stat ca fază inițială în dezvoltarea socialismului „pentru că (în) proprietatea de stat nu este

* etapă de tranziție între capitalism și socialism; (2) monopolul complet de stat asupra economiei și acțiunii politice nu este o precondiție a tranziției; (3) dacă socialismul de stat este o precondiție de încreere, ea nu împiedică și

va avea o tendință clară privind reducerea rolului statului la dimensiunile care-i sunt specifice și dezvoltarea instituțiilor tipice socialiste. Dar acesta nu este cazul societăților estatistice contemporane" (p. 47). Aici, din nou, întreaga demonstrație subsemnează natura relației de producție ca element fundamental în definirea unei societăți. În plus, se presupune că avem de-a face cu o societate capitalistă dezvoltată, pe deplin pregătită pentru o creștere normată la socialism și, în cele din urmă, la comunism și căreia îl putem aplica paradigmă marxistă clasică în analiza perioadei de tranziție.

Eu afirm că în condiția istorică particulară a Revoluției ruse, proprietatea de stat a fost o necesitate din simplu motiv că proprietatea socialistă presupune existența unui proletariat suficient de numeros și educat pentru a prelua proprietatea și conducerea mijloacelor de producție. Dar acesta nu era cazul Rusiei post-revoluționare. În privința celei de-a treia obicejii a lui Horvat — aceea că socialismul de stat ar trebui să fie de seură durată (aceasta implică acceptarea sa că „etapa de tranzitie necesară”) — sunt de acord că acesta este un deziderat practic și o necesitate teoretică pentru a reconstrui paradigmă marxistă. Problema este că aceasta este o lume reală, în care suntem confruntați cu dinamica puterii, fenomen pe care conceptual de tranzitie de la capitalism la communism ca proces linear, unidirectional, pur și simplu nu-l ia în seamă. Odată instituit socialismul de stat și înființată o structură birocratică spre să-l sustine, în cindul birocratiei «-a dezvoltat o tendință organică de a se opune schimbărilor și de a se perpetua la putere. Păreră mea este că acesta nu este un motiv suficient pentru a nega unei sovietăți meritul de a fi abolit proprietatea privată ca mijloc de producție și asociația acesteia, obținută de plusvaloare de către capitalistii individuali. Designul, venirea la putere a fascismului în Germania și Italia nu a fost un motiv suficient pentru marxist să existe în a numi respectivele societăți capitaliste atât timp cit proprietatea privată asupra mijloacelor de producție și profituri au continuat să existe. Pentru un marxist, natura sopructurii politice nu este a trăsătură esențială în definirea unei formațiuni sociale.

In sfarsit, cum să mă sporesc la conchuzia lui Boerai: „Ceea ce ar fi putut fi o perioadă de tranziție, a socializării de stat, s-a cristalizat într-un sistem bine consolidat, fără vreun lemnită către schimbări structurale de bază” (p. 67). Desi sunt de acord cu prima parte a afirmației, o contrazicere totuși răsare pe cea de-a doua. Orice sistem social se spune încrengând schimbările structurale; numai contradicțiile economice și sociale din cadrul sistemului său încep în cele din urmă o astenție semnificativă. Nu văd nici apărată pe urmă și neza existența unei astenții semnificative contradicții în sistemul est-european și a săptămânii că rezultatul lor final vor fi schimbările structurale. Procesul poate dura mult, dar, după părerea mea, el a început deja și acesta este subiectul cărilor noile.

POLITICA STRĂZII

Mutăția semnelor

Incalculabile sunt consecințele revoluției! Mai ales în domeniul mijloacelor de comunicare în masă. Pentru noi români se întimplă lucruri ciudate. La început. Ne vom obișnui cu ele sau chiar ne-am obisnuit, așa că nu ne mai miră nimic. Nu ne mai miră nici faptul că apare un post de radio liber, independent de cel central, nici că tinerii vor să-si facă propriile lor reviste, iar dacă n-au încă mijloacele să facă, folosesc ceea ce Lenin inventase în cu totul alt scop: gazeta de pereche. Deschizând semnele emise de noile mijloace de comunicare în masă și comparindu-le cu cele vechi, care pînă mai acum o lună ne întoicau viața cotidiană, ajungî la concluzia că ceea ce comunismul pretindea a fi revoluție nu este decît contrarevoluție. Așadar, la noi revoluția a fost precedată de contrarevoluție. Bine și aşa, numai să nu ne amenințe spectrul alternantei lor. Noile forme de comunicare în masă, chiar și primitive cum sunt, dacă le comparăm cu nivelul mondial, au o forță de penetrație unică, intru-ecit conținutul lor exprimă voia de libertate și democrație a tuturor oamenilor. Rolul lor este educativ. Aș spune chiar autoeducațiv. Înainte de 22 decembrie, oamenii își pierduseră speranța că se vor mai putea adresa vreodată în mod liber unui altora. Acum se poate, și chiar dacă există mari contradicții de opinii, idei și teorii, ele nu sunt izvorul progresului, cum ne învață „dialectică” stalinistă, ci consecința lui.

■ au plecat de la bunul-simt ■ altul mai bun nu avem ■ „nu știu cum am ajuns aici” ■ puterea majorității asupra celorlalți ■ orice partid politic i-ar primi cu brațele deschise ■ a apărut un flăcău care ne-a zis „nu aveți voie să lipiți afișe” ■ lumea nu mai lucrează cu biciul în spate ■

Passajul Universității. Sute și mii de cetățeni trece în fiecare oră pe aici, dar nu se grăbesc ca înainte. În afară de locurile de reculegere, există și un spațiu al comunicării libere. Oricine poate veni să lipescă afișe, lozinci sau articole dactilografiate. Imediat doar să-i cunoască pe cei care scriu astfel. Între noi există o solidaritate de breaslă mai puternică decât mijloacele de presă. Într-o zi i-am cunoscut pe patru din componenta grupului samizdat Independent. El sunt Evghenii Strunganu, Igor Antip, Cristian Cocos și Vlad Macri. Cei patru pasionații sunt următoarele profesii de bază: operator de film, economist, student la electronică și inginer. Dar grupul lor cuprinde aproximativ 20 de persoane, de la muncitori la filologi. S-au cunoscut în zilele revoluției și de atunci nu se mai despărțesc.

Unul din ei, Evghenii Strunganu a fost și închișă. Vola să facă o asociatie anticomunistă, dar a fost prins și închiș la Jilava. Apoi s-a depus acțele să plece din țară. A fost dat afară din serviciu, de-acum doi ani, primind pînă la urmă pasaport. El mai are și acum în buzunar, dar nu va mai pleca. Cea ce-l preocupa pe el și pe colegii săi este faptul că în presă, la radio și la televizor continuă să apară opinii, informații și fapte care nu sunt conforme realității. De pildă, prezenta evenimentelor din 22 ianuarie. Chiar dacă liderii Frontului Salvației Naționale și ai guvernului său cam făcut de rîs — în fond, lucru a fost văzut de toată luna, iar democratia și parlamentarismul le învață și ei odată cu tot poporul — nu trebuiau să se răzbune pentru slăbiciunea lor, criticată mai ales peste hotare. În opinia grupului samizdat, în evenimentele de atunci presa poartă o parte din vină, pentru că nu a informat ce trebuie să cum trebuie despre Front, provocînd destulă panică între oameni. De aceea, oamenii prezintă astfel, vreo două-trei mii, să-lăsă manipulații. Trebuie combatută însă opinia că acolo nu sunt o serie de hulgani și elemente teroriste. Or fi fost și din acestia, dar majoritatea erau oameni de bine. Norocul lui Iliescu și al celorlalți a fost că, văzind în televizor ce se întimplă, grupuri de muncitori să-urcă în camioane și au venit la demonstrație. Volau să-l apere pe Iliescu. „Altul mai bun nu avem”, sunt de opinie cei patru. Dar astăzi nu înseamnă că toti cei din piata nu sunt oameni rău intenționați.

Grupul samizdat are opinii diverse tot ce se întimplă, unele pertinente, altele naive, ca ale oricărui cetățean sau alegător. „Am plecat de la bunul-simt!” spun ei. În ceea ce se referă la bunul-simt se pronunță astfel: nu sunt de acord cu participarea în alegeri a Frontului (au trei argumente): 1) Frontul să-alege întriplător (vezi afirmațiile de tipul „Nu știu cum am ajuns aici”); 2) nu se poate ca membrii acestui grup să aibă opinii atât de diferite privind destinul societății noastre; 3) modalitatea evasionalistică de formare a fronturilor la toate nivelele generează altceva decât democrație (eu îi spune oportunitate); platformele program ale partidelor politice sunt făcute în prioritate, cu multe puncte preluate de la Front; ei combat punctul 7 al Programului PNTCD, cu privire la generalizarea moralei creștine, fapt care a adus la acel „botez în masă” de la leagănul de copii, deși, poate, nu toți copiii erau creștini, și care va putea să ducă la principiul

puterii majorității asupra celorlalți. Să mai au multe opinii. Despre toate acestea ei scriu articole și le lipesc în pasaj.

Principala lor nemulțumire provine din persistența „limbojului de lemn”, lozincard, din presă și de la televiziune. Ei vor să facă o presă într-un limbaj direct, într-un limbaj adevărat, așa cum vorbesc oamenii de pe stradă. Dar nu e numai problema limbajului ci și cea a manipulației sale. El nu s-au exprimat astăzi, dar astăzi am înțeles eu, cînd, de pildă, au tunat și au fulgerat împotriva oamenilor care au apărut la TV, după demonstrația din 22 ianuarie. Păreau același cu cei care pînă de curînd raportau „realizările” și-si exprimau adesea față de stim noi cine. „Sunt oameni de tipul activiștilor, care vorbesc, vorbesc și nu fac altceva decât să exprime punctul de vedere oficial, pentru că după ce și-l-au exprimat, au mai apărut și reprezentanții ai Frontului să spună cam aceleasi lucruri. Presa, în primul rînd, apoi radioteleviziunea nu au învățat încă faptul elementar că opinia publică este divergentă”.

Oamenii continuă să gîndească comunism-birocratic, fapt care împiedică să facă presă adevărată.

Iar cea mai mare nemulțumire provine din această privință se asteaptă să le dâm o mină de ajutor. — provine din faptul că nu sunt lăsați să se exprime. Deși au apărut legi noi, nu li s-a dat prilejul să înțeleagă o adunare, „aprobată”, într-o sală publică, „cu cîștigători lor din pasaj”. El exprimă opinia străzii și vor să exprime liber. Vor să scoată un ziar liber, și-au făcut partidul de la Ana la Caiafa. De la Ministerul Justiției li s-a spus că pot să facă tot ce vor întruchita legile au explodat. S-au dus să tipărească, dar li s-a răspuns că nu sunt persoană juridică. Au fost la tribunal, dar acolo li s-a cerut să facă o organizare. Or, ei nu vor să fie organizate. Sigur, ar putea să mintă, dar nu vor. Au nevoie de materiale tipografice. Dacă li se dau toate aprobările, îl se cere să aduca tot el hîrtie. De unde?

Ehe, și cite mai au de spus? Dar nimenei nu-i audă. Chiar nimenei?

24 DIN 24

Primul tabou

Scena se petrece în restaurantul Athénée Palace. Nîște studenți (români) au vrut să cumpere ceva pentru acasă, adică pentru cămîn. Lî s-a spus că nu mai există nimic. Peste un sfîrșit de oră, nîște studenți (străini) ieșe prin spate cu brațele încărcate de paște.

Al doilea tabou

Scena se petrece pe stradă. Nîște studenți (români) cu casetofoane și microfoane se adreseză altor studenți (străini). „Ce părere aveți de revoluție?”, „În sfîrșit, poporului i s-a făcut dreptate”. „De unde aveți aceste pachete?”, „De la restaurantul Athénée”. „Să ce aveți în ele?”, „Alimente, carne, ficățel, portocale”. „Cum le-ați cumpărat, doar barmanul a spus că nu mai e nimic?”, „Prin spate”.

Radio. Un post de radio independent, ceea ce înseamnă că nu se află nici sub tutela radioteleviziunii, nici a vreunui partid politic, ci slujește libertății de opinie. El își alege colaboratorii și are libertatea de a-si selecta partenerul de discuție. În contractul pe care l-au încheiat cu postul de radio francez FUN, — care le-a pus la dispoziție aparatura și tehnicienii, pînă se pun pe picioare — se prevede că dacă partenerul contractului, adică Liga studentilor din Universitate, va devîni partinic și nu va susține pluralismul politic, atunci cel care nu furnizat aparatura nu dreptul oricărui să-o ridice.

Programul postului de radio studențesc, care poate fi ascultat pe unde de radio ultrashorte, durează 24 de ore din 24, iar una din clauze este că mai mult de 50% din program să fie muzică. Sunt vreo 15-20 de studenți cei care lucrează la FUN, au (doar) două radioniciofoane și umbără prin

oraș să facă reportaje, anchete, interviuri, consemnări. Aria lor problematică este mult mai largă decât cea strict studențescă și sunt foarte fericiți că au contribuit deja la rezolvarea unor „cazuri” semnalate de el. I-a amuzat faptul că cel de la radio le-a oferit 7 ore pe programul III. Deși „autoritățile” au primit vestea cu căldură, autorizarea legală a

postului mergea mai greu (da ora cînd am discutat cu el).

Acum, că studenții s-au întors cu toții din vacanță, urmează o perioadă densă: se hotărăsc destinele organizării vieții studențesti. Iar postul de radio FUN își propune să contribuie că mai mult la clarificarea problemelor ridicate de studenții, la dialogul cu cadrele didactice și cu Ministerul Invățămîntului.

Deocamdată, n-am reușit de loc să prind primul post independent de radio FUN. La schimbul de opinii dintre 22 și postul de radio FUN au participat patru studenți: Basil Constantinescu (anul I filologie română-chineză), Cezar Paul-Bădescu (anul I filologie română-hindi), Marius Bălăsoiu (anul III, geologie) și Tiberiu Sütő (anul II, geologie). Am discutat cîte-n lună și-n stele dar au uitat să-mi spună un lucru: pe ce frecvență de undă emit?

Pagina realizată de
DAN PAVEL

URBS

O urgență: conservarea monumentelor

Evoluția culturii și a istoriei unui popor în totă complexitatea ei este poate cel mai bine și mai fidel reflectată de evoluția în timp a construcțiilor urbane sau rurale și de aceia construcțiile vechi sunt clasate ca documente materiale reprezentative ale acestei evoluții și sunt conservate și restaurate de către cel mai înțelept edil din întreaga lume.

Valoarea acestor construcții este cu atât mai mare cu cît ele sunt mai îndepărtate în timp de zilele noastre, mai vechi, chiar cind sunt dărăpănată din cauză că au fost mult timp neglijate cîte odată cu intenția criminală de a sterge istoria unui popor sau de a denigră.

Cu cît sunt mai bine și mai complet conservate, restaurate, cu cît sunt mai complexe exploatație, valorificate ca funcție și ca mărturie de cultură, cu atât devin mai reprezentative pentru cultura unui popor.

Refațerea centrului vechi al Varsoviei distrus de cel de al II-lea război mondial, sau la Praga — orașul de aur — valorificarea înțeleasă a centrului istoric care îl justifică numele, centrele vechilor orașe germane distruse de război și apoi refăcute cu minuțiozitate și dragoste atât în R.F.G. cît și în R.D.G., sunt exemple, care pot fi multiplicate aproape fără limită, ale unei politici de reconstrucție urbană modernă.

Înălță de ce consider deosebit de important felul cum acționează încă din primul contact un om de cultură față de o construcție pe care o consideră desul de veche și de reprezentativă și de aceea rezum în rindurile ce urmăzează stăturile pe care trebuie să le aibă în vedere pentru a evita să agravă situația în care pe care aceasta le-a suferit pînă în momentul de față.

Prima operațiune cu care trebuie să se înceapă este luarea în evidență a construcției vechi prin fotografierea ei completă, eventual filmarea ei, dacă este posibil color, exact în studiu în care se află în momentul respectiv, fără nici o intervenție suplimentară. Documentația astfel obținută va fi deosebit de utilă vizitorului restaurator, sălături de relevante pe care și le va face ulterior.

Următoarea fază și cea mai urgentă după fotografierea construcției vechi este conservarea ei provizorie cu mijloace care să poată fi înălțătate în fază restaurării fără a lăsa vreo degradare suplimentară. Astfel, scrijinișuri de ziduri acoperite cu finisaj prețioase în pericol de a se dărma sau popiri de planșee cu plăsoane decorative, trebuie făcute astfel încât la demontarea scrijinișurilor și a popirilor pentru a face consolidările definitive și restaurarea, aceste finisaje să poată fi recuperate integral. Într-un astfel de caz restauratorii spun că acțiunea de conservare a fost reversibilă și deci bine făcută.

Faza de conservare trebuie să asigure în răgazul lăsat studierii soluțiilor restaurării, sigură că nu se vor mai produce noi degradări în afară de cele deja existente atunci cind construcția a fost lăsată în evidență.

In majoritatea cazurilor, aceasta este fază urgență, minimală, imperios necesară în prezent, în care trebuie să ne concentrăm cu precădere, folosind efortul fondurilor și capacitatele de producție disponibile pentru salvarea unui număr cît mai mare (dacă nu chiar totalitatea) construcțiilor vechi susceptibile de a deveni monumente istorice sau de arhitectură, ansambluri, zone urbane sau rurale.

Crișa noastră trebuie să se îndreprie în egală măsură și spre partile desmembrate, căzuț și amestecate poate cu molozul provenit de la construcția pe care o conservăm. Aceste părți de construcție pot conține valoase informații pentru restaurator și uneori acestea noi și integrare în construcția restaurată. De aceea se va evita actionarea fără o supraveghere cîtnică chiar și la degajarea terenului din

jurnal unei astfel de construcții. Spre exemplu, la degajarea unui mormânt de moloz din spatele bisericii Domnești din curtea Veche a Bucureștilor au fost găsite fragmentele de coloane din care au fost reconstruite coloanele Palatului Voievodal.

Alte măsuri de primă urgență sunt cele pentru îndepărțarea apelor pluviale, a zăpezii și a ghetii atât din interiorul cît și din jurul construcției și de pe trotuarul de protecție, asigurind scurgerea apelor prin rigole către canalizări sau zone de absorbție. Este necesară refacerea cît mai rapidă a învelitorilor fără a modifica formele pe care acestea au fost montate inițial, asigurind în același timp și îndepărțarea apei din apropierea zidurilor exteroare.

Trebulele asigurate închideră provizorice a construcției fără a modifica templăria existentă și fără a o degrada prin acțiuni brute (batoare de cuie, fortări pentru a închide sau pentru a deschide ferestre sau uși deformate de umiditate etc.).

Iarna, pe cît posibil se va asigura în interior o temperatură minimă de 5° mai mare decă în afară de pardoseli, plăsoane, oglinzi și stucaturi care sunt și ele sensibile la temperaturile coborârii, în construcția respectivă se află și mobilier vechi valoros. Încălzirea nu trebuie să periclitizeze siguranța împotriva incendiului sau să degradeze prin afumare pereții și plăsoanele, finisajele acestora.

Intervenții mai complicate în afară celor menționate mai sus nu numai că nu sunt necesare dar nu sunt nici de dorit fără a dispune de un proiect de restaurare complet, avizat de foruri competente profesionale cum ar fi Comisia Monumentelor de exemplu. Trebuie limitată la minimum intervenția celor care nu au experiență și calificarea necesară deoarece ei pot să provoace daune grave monumentului în povida bunelor lor intenții. Astfel, într-o construcție cu pardoseli de parchet din esență prețioase ascunse de murdăria acumulată în timp, un constructor fără experiență în restaurări care nu a avut grija să verifice valoarea pardoselii pe care urmă să așeze sprânjinarea unui planșeu, a distrus pur și simplu, fără posibilitate de a mai fi refăcută prețioasa pardeala.

După cum s-a văzut, măsurile necesare și urgente în prima etapă sunt deosebit de simple și comportă numai spirit gospodăresc, dacă însă sunt corect făcute rezultatul lor este totdeauna deosebit de eficient ajutând restauratorul. Ridicat în timpul domniei lui Nicolae Macrocordat între anii 1716 și 1722, valorosul complex monumental de la Văcărești, a început acțiuni de dezafectare și demolare efectuate în rîm foarte rapid în cadrul incintei monumentului istoric de la Văcărești. Există temeri foarte serioase că, odă cu unele construcții recente fără valoare istorică, vor fi dărimate obiective de mare importanță cultural-artistică din această incintă.

Ridicat în timpul domniei lui Nicolae Macrocordat între anii 1716 și 1722, valorosul complex monumental de la Văcărești, a început acțiuni de dezafectare și demolare efectuate în rîm foarte rapid în cadrul incintei monumentului istoric de la Văcărești. Există temeri foarte serioase că, odă cu unele construcții recente fără valoare istorică, vor fi dărimate obiective de mare importanță cultural-artistică din această incintă.

Înălță semnalele și luate în evidență, apoi, într-o primă etapă conservate, astăcum am văzut că ar trebui să se procedeze, urmăzoare, cu acțiuni mai dificile, relativ mal îndelungată și mai costisitoare, — restaurarea propriu-zisă, revitalizarea construcției astfel ca ea să redevenă utilă funcțională, eficient economic, pe lîngă faptul că este document de cultură.

Astăzi semnalele și luate în evidență, apoi, într-o primă etapă conservate, astăcum am văzut că ar trebui să se procedeze, urmăzoare, cu acțiuni mai dificile, relativ mal îndelungată și mai costisitoare, — restaurarea propriu-zisă, revitalizarea construcției astfel ca ea să redevenă utilă funcțională, eficient economic, pe lîngă faptul că este document de cultură.

Aproape toate orașele noastre au astfel de zone istorice care așteaptă să fie valorificate de oameni care iubesc cultură orășenească, dovezile materiale ale culturii generatiilor care au trăit dealunghi veacuri acoala.

Aproape toate orașele noastre au astfel de zone istorice care așteaptă să fie valorificate de oameni care iubesc cultură orășenească, dovezile materiale ale culturii generatiilor care au trăit dealunghi veacuri acoala.

Atunci cind mai multe asemenea construcții vechi se grupează în ansambluri, valoarea rezultată depășește suma valorilor lor și pentru a le proteja se stabilesc „rezervații istorice” cu îngădăiri speciale privind exploatarea lor de către diferiți beneficiari din zonă. Acestea sunt mindria orașelor respective, dovezile materiale ale culturii generatiilor care au trăit dealunghi veacuri acoala.

Aproape toate orașele noastre au astfel de zone istorice care așteaptă să fie valorificate de oameni care iubesc cultură orășenească, dovezile materiale ale culturii generatiilor care au trăit dealunghi veacuri acoala.

Atunci cind mai multe asemenea construcții vechi se grupează în ansambluri, valoarea rezultată depășește suma valorilor lor și pentru a le proteja se stabilesc „rezervații istorice” cu îngădăiri speciale privind exploatarea lor de către diferiți beneficiari din zonă. Acestea sunt mindria orașelor respective, dovezile materiale ale culturii generatiilor care au trăit dealunghi veacuri acoala.

Atunci cind mai multe asemenea construcții vechi se grupează în ansambluri, valoarea rezultată depășește suma valorilor lor și pentru a le proteja se stabilesc „rezervații istorice” cu îngădăiri speciale privind exploatarea lor de către diferiți beneficiari din zonă. Acestea sunt mindria orașelor respective, dovezile materiale ale culturii generatiilor care au trăit dealunghi veacuri acoala.

Atunci cind mai multe asemenea construcții vechi se grupează în ansambluri, valoarea rezultată depășește suma valorilor lor și pentru a le proteja se stabilesc „rezervații istorice” cu îngădăiri speciale privind exploatarea lor de către diferiți beneficiari din zonă. Acestea sunt mindria orașelor respective, dovezile materiale ale culturii generatiilor care au trăit dealunghi veacuri acoala.

Atunci cind mai multe asemenea construcții vechi se grupează în ansambluri, valoarea rezultată depășește suma valorilor lor și pentru a le proteja se stabilesc „rezervații istorice” cu îngădăiri speciale privind exploatarea lor de către diferiți beneficiari din zonă. Acestea sunt mindria orașelor respective, dovezile materiale ale culturii generatiilor care au trăit dealunghi veacuri acoala.

Atunci cind mai multe asemenea construcții vechi se grupează în ansambluri, valoarea rezultată depășește suma valorilor lor și pentru a le proteja se stabilesc „rezervații istorice” cu îngădăiri speciale privind exploatarea lor de către diferiți beneficiari din zonă. Acestea sunt mindria orașelor respective, dovezile materiale ale culturii generatiilor care au trăit dealunghi veacuri acoala.

Atunci cind mai multe asemenea construcții vechi se grupează în ansambluri, valoarea rezultată depășește suma valorilor lor și pentru a le proteja se stabilesc „rezervații istorice” cu îngădăiri speciale privind exploatarea lor de către diferiți beneficiari din zonă. Acestea sunt mindria orașelor respective, dovezile materiale ale culturii generatiilor care au trăit dealunghi veacuri acoala.

Atunci cind mai multe asemenea construcții vechi se grupează în ansambluri, valoarea rezultată depășește suma valorilor lor și pentru a le proteja se stabilesc „rezervații istorice” cu îngădăiri speciale privind exploatarea lor de către diferiți beneficiari din zonă. Acestea sunt mindria orașelor respective, dovezile materiale ale culturii generatiilor care au trăit dealunghi veacuri acoala.

Atunci cind mai multe asemenea construcții vechi se grupează în ansambluri, valoarea rezultată depășește suma valorilor lor și pentru a le proteja se stabilesc „rezervații istorice” cu îngădăiri speciale privind exploatarea lor de către diferiți beneficiari din zonă. Acestea sunt mindria orașelor respective, dovezile materiale ale culturii generatiilor care au trăit dealunghi veacuri acoala.

Atunci cind mai multe asemenea construcții vechi se grupează în ansambluri, valoarea rezultată depășește suma valorilor lor și pentru a le proteja se stabilesc „rezervații istorice” cu îngădăiri speciale privind exploatarea lor de către diferiți beneficiari din zonă. Acestea sunt mindria orașelor respective, dovezile materiale ale culturii generatiilor care au trăit dealunghi veacuri acoala.

Atunci cind mai multe asemenea construcții vechi se grupează în ansambluri, valoarea rezultată depășește suma valorilor lor și pentru a le proteja se stabilesc „rezervații istorice” cu îngădăiri speciale privind exploatarea lor de către diferiți beneficiari din zonă. Acestea sunt mindria orașelor respective, dovezile materiale ale culturii generatiilor care au trăit dealunghi veacuri acoala.

Atunci cind mai multe asemenea construcții vechi se grupează în ansambluri, valoarea rezultată depășește suma valorilor lor și pentru a le proteja se stabilesc „rezervații istorice” cu îngădăiri speciale privind exploatarea lor de către diferiți beneficiari din zonă. Acestea sunt mindria orașelor respective, dovezile materiale ale culturii generatiilor care au trăit dealunghi veacuri acoala.

Atunci cind mai multe asemenea construcții vechi se grupează în ansambluri, valoarea rezultată depășește suma valorilor lor și pentru a le proteja se stabilesc „rezervații istorice” cu îngădăiri speciale privind exploatarea lor de către diferiți beneficiari din zonă. Acestea sunt mindria orașelor respective, dovezile materiale ale culturii generatiilor care au trăit dealunghi veacuri acoala.

Atunci cind mai multe asemenea construcții vechi se grupează în ansambluri, valoarea rezultată depășește suma valorilor lor și pentru a le proteja se stabilesc „rezervații istorice” cu îngădăiri speciale privind exploatarea lor de către diferiți beneficiari din zonă. Acestea sunt mindria orașelor respective, dovezile materiale ale culturii generatiilor care au trăit dealunghi veacuri acoala.

Atunci cind mai multe asemenea construcții vechi se grupează în ansambluri, valoarea rezultată depășește suma valorilor lor și pentru a le proteja se stabilesc „rezervații istorice” cu îngădăiri speciale privind exploatarea lor de către diferiți beneficiari din zonă. Acestea sunt mindria orașelor respective, dovezile materiale ale culturii generatiilor care au trăit dealunghi veacuri acoala.

Atunci cind mai multe asemenea construcții vechi se grupează în ansambluri, valoarea rezultată depășește suma valorilor lor și pentru a le proteja se stabilesc „rezervații istorice” cu îngădăiri speciale privind exploatarea lor de către diferiți beneficiari din zonă. Acestea sunt mindria orașelor respective, dovezile materiale ale culturii generatiilor care au trăit dealunghi veacuri acoala.

Atunci cind mai multe asemenea construcții vechi se grupează în ansambluri, valoarea rezultată depășește suma valorilor lor și pentru a le proteja se stabilesc „rezervații istorice” cu îngădăiri speciale privind exploatarea lor de către diferiți beneficiari din zonă. Acestea sunt mindria orașelor respective, dovezile materiale ale culturii generatiilor care au trăit dealunghi veacuri acoala.

Atunci cind mai multe asemenea construcții vechi se grupează în ansambluri, valoarea rezultată depășește suma valorilor lor și pentru a le proteja se stabilesc „rezervații istorice” cu îngădăiri speciale privind exploatarea lor de către diferiți beneficiari din zonă. Acestea sunt mindria orașelor respective, dovezile materiale ale culturii generatiilor care au trăit dealunghi veacuri acoala.

Atunci cind mai multe asemenea construcții vechi se grupează în ansambluri, valoarea rezultată depășește suma valorilor lor și pentru a le proteja se stabilesc „rezervații istorice” cu îngădăiri speciale privind exploatarea lor de către diferiți beneficiari din zonă. Acestea sunt mindria orașelor respective, dovezile materiale ale culturii generatiilor care au trăit dealunghi veacuri acoala.

Atunci cind mai multe asemenea construcții vechi se grupează în ansambluri, valoarea rezultată depășește suma valorilor lor și pentru a le proteja se stabilesc „rezervații istorice” cu îngădăiri speciale privind exploatarea lor de către diferiți beneficiari din zonă. Acestea sunt mindria orașelor respective, dovezile materiale ale culturii generatiilor care au trăit dealunghi veacuri acoala.

Atunci cind mai multe asemenea construcții vechi se grupează în ansambluri, valoarea rezultată depășește suma valorilor lor și pentru a le proteja se stabilesc „rezervații istorice” cu îngădăiri speciale privind exploatarea lor de către diferiți beneficiari din zonă. Acestea sunt mindria orașelor respective, dovezile materiale ale culturii generatiilor care au trăit dealunghi veacuri acoala.

Atunci cind mai multe asemenea construcții vechi se grupează în ansambluri, valoarea rezultată depășește suma valorilor lor și pentru a le proteja se stabilesc „rezervații istorice” cu îngădăiri speciale privind exploatarea lor de către diferiți beneficiari din zonă. Acestea sunt mindria orașelor respective, dovezile materiale ale culturii generatiilor care au trăit dealunghi veacuri acoala.

Atunci cind mai multe asemenea construcții vechi se grupează în ansambluri, valoarea rezultată depășește suma valorilor lor și pentru a le proteja se stabilesc „rezervații istorice” cu îngădăiri speciale privind exploatarea lor de către diferiți beneficiari din zonă. Acestea sunt mindria orașelor respective, dovezile materiale ale culturii generatiilor care au trăit dealunghi veacuri acoala.

Atunci cind mai multe asemenea construcții vechi se grupează în ansambluri, valoarea rezultată depășește suma valorilor lor și pentru a le proteja se stabilesc „rezervații istorice” cu îngădăiri speciale privind exploatarea lor de către diferiți beneficiari din zonă. Acestea sunt mindria orașelor respective, dovezile materiale ale culturii generatiilor care au trăit dealunghi veacuri acoala.

Atunci cind mai multe asemenea construcții vechi se grupează în ansambluri, valoarea rezultată depășește suma valorilor lor și pentru a le proteja se stabilesc „rezervații istorice” cu îngădăiri speciale privind exploatarea lor de către diferiți beneficiari din zonă. Acestea sunt mindria orașelor respective, dovezile materiale ale culturii generatiilor care au trăit dealunghi veacuri acoala.

Atunci cind mai multe asemenea construcții vechi se grupează în ansambluri, valoarea rezultată depășește suma valorilor lor și pentru a le proteja se stabilesc „rezervații istorice” cu

Primele note de JURNAL au fost scrise începând cu anul 1984. Ultimul (1989) nu au mai putut fi trimis în străinătate. Nici nu mai era necesar.

Prima revenire în str. Rahovel : august '88. Acolo, așezat pe un scaun, având în dreapta un perete cu o hartă a lumii al cărei rost nu am reușit să-l deslușesc, am aflat că sunt, citez : un nimic, un zero, dar și o bestie umană ; că am manifestările unui boinav, că aiurez...

Asculț o liradă uluitoare. În antiteză : tara-grădină, orașele-flori (lipse de imaginea lili face grecă) și cele 40 de milioane de moritori de foame al Statelor Unite. Reacția celor mai invinsuți dușmani ai regimului în fața realizărilor noastre mărețe ? UI-MI-RE ! Vechi miniștri ai burghezelui, retrăși în străinătate, recunosc și ei că ceea ce s-a făcut la noi nu a mai făcut nimenei. Milioane de someri din Occident privesc spre România cu invidie. Ce-i Coastă de Azur, ce-i litoralul italienesc pe lîngă litoralul nostru-lumină ? Iar eu ? Invitația mea la cîteva cuvinte responsabile ? Cum îndrăznesc, un vindut, o sculă a ofițierilor străine, să blamez țara care m-a născut și m-a alăptat ? Cum e posibil ca eu, crescut sub regimul socialist, să văd totul în negru ? Mă dau cu cel care, pentru un pumn de arginti, și-au trădat patria ? (Cîșcărul nu fusese adaptat.) „Dușman înrăit, gata, dacă se mai repetă, nu te vei mai bucura de îngăduitoarea noastră răbdare !” „Te voi omori din bătaie !” declară un anchetator cu firea labilă. „Trebuie să-l băgăm într-un spital de nebuni, de acolo nu mai scapă, nu vezi că nu răjonează de loc ?” „O să fi condamnat ca trădător” ! Imi repetă cu satisfacție unul dintre acești purtători de nume. „E clar, dacă o singură dată mai gresesci, o să-ți facem un loc la Ghencea” . „O să te facem îngeră”, mai zice el, și plescăie.

Asculțam, fără rost, toate aceste amenințări. Cei care au respirat aerul unui birou al Securității stiu că declarația patriotardă nu te mai duce cu gindul acolo, la ironia lui Caragiale. La fel, rezistența la agresivitate nu-i adaugă nici un fel de mindrie. Un tinăr anchetator, căruia m-am adresat întotdeauna cu „Domnule...”, năvălăște pentru o clipă înăuntru și-mi strigă cu un zîmbet sardonice : „Iar aș făcut prostii ?...” folosindu-mi numele cu o familiaritate dezarmantă.

In dol, în trei sau în patru, securiștil se precipită. Printre leitmotive : trăiesc pe altă lume.

Da, se pare că flințăm în universuri paralele. Mă gîndesc la paginile incriminate adunate în dosarele Securității. Nici un gînd nu fusese scris fără o confruntare cu indoiala. Ce legătură au cuvintele anchetatorilor meu cu truda modestă a adevărului ? Sau, măcar, cu sensurile elementare ce nu-și disimulau în nici un fel prezența în spiritul și în litera a ceea ce fusese scris ? Sentețele ori comparațiile defavorabile ? Să ne aducem aminte de rîndurile lui Motru : „Rusine nu este pentru poporul care se șiște deosebit sufletește de popoare glorioase și puternice, dar este rusine pentru poporul care n-are indemnul să-și cunoască firea și destinația.” (Mă întreb dacă l-a citit careva dintre ei pe filozof). Logica acuzatoare a cauzalităților ? Este răspunsul firesc al unei specializări. Construcțiile, suțele de kilograme de metal pe cap de locuitor, de care nu mă entuziasmez ? Dar, aprofundat vreunul dintre cei care-mi refuză dreptul de a mă exprima concepția competenței, să zicem, conceptul entropiei ? Fără de care îl scapă sensul major al acestei economii ce consumă și degradează din ce în ce mai mult, oferind din ce în ce mai puțin ?

Am păstrat peste ani sentimentul ciudat trezit în copilărie de legenda morții lui Arhimede. În timp ce armata română cucerise Siracusa, marele om medită, preocupat de o demonstrație geometrică, deasupra unor cercuri desenate pe nisip. Un soldat roman s-a apropiat de bătrîn și l-a cerut să se ridică. „La o parte ! Nu te atinge de cercurile mele !” l-ar fi strigat Arhimede, cu ochii ajinții pe desen. Soldatul a ridicat sabia și (întrînd în istorie) a lovit.

Ce sens obscur și învălitor provoacă pe atunci tulburarea pe care mi-o amintesc și azi ? Inutilitatea puterii alături de autarhia spirituală ? Inconveniente fatală dintre forță stupidă și gîndirea aplecată spre sine însăși ?

Istoria se tot repetă. Există în țara astă prea mulți soldați care atentează la independența firii ; prea puțini dintre cunoșătorii onesti reclamă libertatea gîndirii. Fiecare ar trebui să o spună în numele său și în numele tu-

turor : „La o parte, nu vă atingeți de cercurile mele.”

Prostoocrație, logocrație... Savuroase aceste concepții ironice prin care inteligenții noștri gînditori europeanii au fixat, pe masa de operație a istoriei, spectacolul puterii în statul comunist ! Este însă suficient să te gîndești la arderea manuscriselor tibetane de către bandele chinezilor roșii, pentru ca revanșele terminologice de acest gen să pară frivole. Un râu metafizic, doar, are cum să explice victoria instinctului agresiv asupra sacrei aventuri umane ; o răsturnare ontologică poate să facă din aceste flinje debusolate măsură a ordinii într-o lume de nemăsurat.

Vamă la aeroportul Otopeni, V. M. deschide unul dintre cele cinci gea-

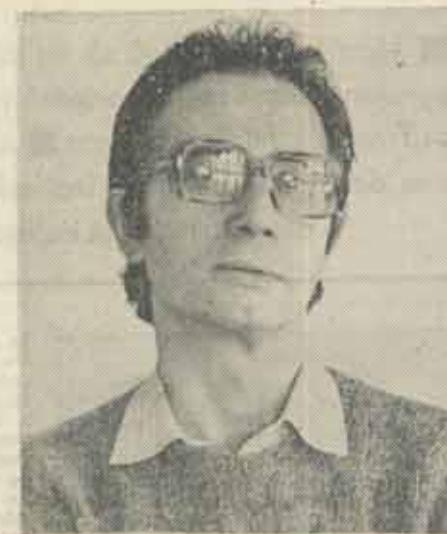
ceată de paznici vulgari chefului în exercițiu funcțiunii ; înainte sau după insuportabilele umilici. Imagine de lagăr.

Alături de neputincoș, de inconștienții și indiferenți, și precauți. Cumpără sunca presată — cleioasă, vineție — salamurile cu unghii de porc, carne de mici — al cărui miros greu a fost stîns cu multă sare și piper — și aruncă o bucătă vreunul animal : cîine, pisică... Dacă animalul nu mânincă, renunță și el. În general, animalele lasă neatență bucată infectată, fără părere de râu. Oamenii, mai greu.

Grădinița nr. 225 (București) se adaptează timpului. În locul gardului de plasă, cochet — atât că poate să fie — de înălțimea copilor ceva mai mari de o schiopă, deci, în locul gardului prie-

Gabriel Andreescu

ULTIMELE PAGINI DE JURNAL

mantane. În el așteaptă, împăturite, două covorase cu motive populare. Uzate. Cu viză de la Patrimoniu, evaluate de Consignația, vîndute de V. M. și răscumpărate de la această instituție conform unui ritual mafistofelic. Formele sint în regulă. Covoragele cad sub ochii varmeșului care are, înălțări, lista de valori. Brusc — sau poate premeditat — acesta își ieșe din fire :

— Ce-i cu asta ? tipă înțărul în uniformă. Introduci obiecte subevaluate în vamă ? Scoate-le imediat de aci ! (A-păsat, întorcindu-se spre soția lui V. M.)

— Am să vă amendez pe amindoi cu este 25 000 lei. Vă opresc și bagajele : nu mai au ce căuta la aeroport.

Si, într-o leșire de necrezut, înținându-și din nou ochii metalici, triumfători, asupra candidatului Ja emigre : — O să te dezbrac pînă la piele și o să te bat cu nuanța la tâlpă !

Tăcere cumpătită. Lui V.M. i-a înghesuat orice reacție. Are în spate patru ani de așteptare. Cîteva speranțe ratate. O ultimă sănătăță și, în față, situația impensabilă.

Vameșul plesnește de satisfacție. După scena crizei, jucată cu atită succesi, urmăză scena îmbunătății. Ridică cu cîteva mil prețul covoarelor, dar tot el omite un obiect pentru ca valoarea finală să nu depășească — totuși ! — limita.

— Ar trebui să-mi linjești degetele de recunoștință, termină el cleios.

Bestia în uniformă are în jur de 22 de ani. V. M. a depășit 38 : șef al promocii de Biofizică la Facultatea din București ; articole publicate în cele mai bune reviste de specialitate ; membru al unor organizații științifice internaționale ; om de cultură solicitat, cîndva, să se dedice criticii și teoriilor muzicale. Dar aici, în clădirea vamei, cîteva cea ce așteptau le aduce o stică de tulică. Un vameș lese din cameră și cheamă înăuntru pe tiganul cu acordeonul. Tiganul începe să cînte, vameșii să se joace în pieptare dansind cu bucată de cîrnătă în mină, trecindu-și unul altulă sticla de tulică, fără ca măcar să închidă ușa ce-i desparte de sirul lung de soliciitanți. Aceștia așteaptă înfrigurați sub brusca schimbare de vreme, obosiți de teamă sau dezgust. Pentru emigranți, sint ultimele imagini din România : o

tenos care înconjura clădirea cu un etaj, se înălță acum grilaj de fortăreață. Barele groase, așezate din 10 în 10 cm, se termină sus în virfuri de lance, amintindu-ne că pe aci a domnit, cîndva Vlad Tepeș. De la înălțimea omului matur, umbra gardului se protecțează, pe perete, ca un corset, pînă sub al doilea șir de geamuri. Oare ce gînduri vor umple capul prichindelor care bat, prima dată, la poarta acestei case fericate ? Si oare ce gînduri au înecat amintirea acelei direcțore care, în loc să-și primească miei oaspeți cu flori la piept, pe un pod de aur, a hotărît să-i întimpine din umbra unei cuști de lup ?

Marea adunare populară din aprilie '89 era previzibilă și puerilă. Dar ea fusese imaginată drept o replică teribilă. Acuzatorii — din interior și din afară —, mai numerosi ca oricind, trebuin să renunță la orice iluzie : cînd autoritatea comandă, la noi poporul ascultă. Si pentru ca descurajarea adversarilor să ajungă un triumf, la Mare adunare se anunță — adevărată tichie de mărgăritar — licidarea datoriei externe.

O asemenea Miză obligă la scrupulozitate. Nici un amănunt nu trebuia omis ; nici un pretext acceptat : participarea

membriilor de partid la adunare urmă regule unui ritual foarte strict.

Întă de ce unei cercetătoare din IMH, reclamînd că este bolnavă, organizatorii îi au pus în vedere : durerile de spate — pentru care primise, de curind, îngrijiri medicale — nu o scuteau de datorie. Dis-de-dimineață trebuie să ajungă la locul fixat din zona Pieții Palatului și să aștepte deschiderea festivității ; să scandeze și să bată din palme în timpu discursului (conform regiei) ; să urmeze, disciplinat, ordinul de dispersare.

Femeia, supusă, așa a și făcut. Dar, cu gîndul la orele interminabile de aşteptare, a adus cu sine un scăună. A fost găsită stînd pe el chiar înaintea momentului istoric al apariției. Conducătorilor de unul dintre acei oameni importanți care fac ordine la spectacolele solemne. Cercetătoarea cu pricina vorben cu alte două colege. Culmea ! Si acestea încărcă instrucțiiile : purtau pe umeri genii preamară (I) pentru ceea ce s-a considerat a fi oportun. Toate trei au fost legitimate, au fost amenințate și, într-adevăr, peste puțin timp, sectorul de partid a cerut institutului să le sănctioneze pentru „gravele abateri”.

A urmat convocarea membrilor de partid. La auzul unei povestiri atât de vesele și atât de triste, s-a iscat rumoare. Cu lacrimi în ochi, responsabilii au cerut colegilor să voteze sănătunarea celor trei colegi. Altfel, sectorul ar fi hotărît el însuși sănătuni, mai mari, vizînd întregă organizație din institut.

Situatia a creat mici — este drept, foarte mici — drame. Pentru cel ce văd de la capăt unei lumițe nemărginînd acceptare a românilor, faptul ar putea să surprindă. Dar ideea de a culpa înălțat un coleg pentru motive atât de ridicolе coboară dincolo de obisnuit umilință zilnică. Cîțiva cercetători mai tineri au luptat cu presunție și au votat pînă la urmă împotriva. Alții s-au abținut. Vesela, indiferentă, ori cu remușcări, majoritatea a aprobat sănătunea. Încă o dată Timpul implicase pe salariați în institutul într-o lume dintre acele istorii care încarcă de semnificație și menită să lase un gust amar.

Total, imaginatia vieții este mal perfidă decit imaginatia omului. Peste cîteva zile, sănătunile au fost ridicate. O „vinovată” era soția unul personaj din nomenclatură. Cum, pe legitimitatea de serviciu pe care trebuise să o prezinte rămăsesese numele de fată, faptul trecuse, pînă la un moment, neremarcat.

O nouă rumoare, ușor, în culise.

Prototipul noulor parveniți : director al magazinului de piese... Magazin unic. Nu ai cum să-l ocosești. În penuria generală, directorul adună acasă : 3 video, 2 mașini, zeci de costume, zeci de cămași...

Mâncă numai gătit prăuspăt. Soția : licențiată, educație tradițională — de la muzică la sport — este înținută acasă pentru a pregăti din 6 în 6 ore noile bucate ale domnului. Nu are voie să folosească nici una din mașini. Băiatul, pe maidan, pentru că mama îngrijește de capul familiei.

Poftă hulavă, pretenția nemăsurată de a profita nu sunt specifice. Dar sunt specifice sistemului nepuțină de a ocoli, de a refuza, de a trăi în afara lumii acestor monștri, trupuri nesătioase care îi laie drumurile cu o diră lipicioasă.

(Va urma)

ISTORIA SE REIA DE

● dezbatere preelectorale cu fruntașii partidelor Național-Tărănesc-Creștin-Democrat și Național-Liberal ● după mai bine de 40 de ani de teroare, închisori, torturi și urmăriră, partidele „istorice” revin în prim-planul vieții politice ● lectia democrației se învață greu, dar nu se uită

Fostul Partid Național-Tărănesc, a cărui istorie este necunoscătoare analizătorilor politici, a renăscut sub denumirea de Partid Național-Tărănesc-Creștin-Democrat. Transformarea sa onomastică marchează prin ultimele două văzări („creștin” și „democrat”) tocmai curențele regimului politic comunisto-hitlerist. Este vorba de unul etic provocat de alungarea moralei creștine din școli și din viața publică, precum și de sufocarea minuțioasă a democrației. Defunctul partid comunism, practic inexistent după încheierea celui de-al doilea război mondial a debutat în viața politică a țării cu o crimă împotriva democrației: cu ajutorul trupelor, tancurilor și blindatelor sovietice, acel partid antiromânesc și antiromânesc a falsificat alegerile. Așa cum ne-a spus și domnul Cornel Coposu, președintele P.N.T.C.D.-ului, cel mai afectat a fost P.N.T.-ul, care obținuse 71% din voturi. Prestigiul politic al unor Maniu și Mihalache nu a fost suficient pentru a contracara răvălulgul comunist. Din acel moment totul a fost posibil pentru „partidul de import”. Totul era permis. Iar liderii săi și armatele lor de securitate și-au făcut de cap în spațiul carpatodanubiano-pontic, pricinuind poporului român multe daune materiale, morale și spirituale decât toate popoarele migratoare la un loc. În fond, migrația ideologică și armată stalinistă nu a fost decât continuarea firească a vechii tradiții a năvălirilor mai mult sau mai puțin indo-europene. P.N.T.-ul a avut mult de suferit. Averile tuturor au fost confiscate, peste 300 000 de membri au fost încarcerati, tipografiile au trecut în proprietatea socialistă a poporului, iar supraviețuitorii au fost supraveghetați îndepărtați, inclusiv fugarii în Occident.

Simpaticia pentru tărânișii creștini-democrați ne-a crescut în momentul când am aflat că piedici li se pun în privința apariției la televiziune și radio, în presă, în privința accesului la tipografi etc. Partidul lor trebuie ajutat să-și recupereze vechea avere, precum și prestigiul profanat de propaganda totalitaristă comunismă. În '47 partidul avea 2 125 000 membri. La data de 12 ianuarie 1990 el avea 33 400 inscriși numai în București. În provincie situația este promițătoare, sediile ale partidului existând în toate județele țării. Programul politic al P.N.T.C.D. este atrăgător și singura întrebare care apare este în ce formă va ajunge acest partid, atât de popular la sale, dar și la orașe, să-și impună în mod concret ideile?

Partidul celor 71 de procente

■ securitatea continuă să nu ne lase în pace ■ aceleași persoane, numai că raportează în altă parte ■ discuții dure cu Frontul, cu domnul Iliescu ■ ideologiile nu se pot desfășura prin decrete ■ pericolul legiferării sub presiunea străzii ■ amendamente la instinctul electoral ■

— Domnule Cornel Coposu, vă cer scuze, dar am auzit fără să vreau să discutați cu cei doi tineri colaboratori.

— Care tineri?

— Care vă cereau îngăduință să mă protejeze. De ce erau astăzi de îngrijorăți?

— Pentru că securitatea continuă să nu ne lase în pace. La ora actuală, este o problemă de interes vital, în revoluție pentru democrație și libertate, să dialogăm securitatea, care ne asigură în continuare. Culmea e că supravegherea noastră se face nu numai în aceleși condiții pe care le-am suportat în timpul dictaturii securiste a lui Ceaușescu, dar și de către aceleși persoane.

— Echipe de securitate specializate pe tărâniști?

— Pe tărâniști, liberali, social-democrați. Probabil că acum, în loc să dea informații conducătorilor lor de atunci, le dau conducătorilor Frontului Salvării Naționale. Telefonul meu este și în prezent supraveghet. Am protestat vehement, iar domnul Iliescu a promis că va lăsa măsuri radicale pentru închiderea acestor stări de lucruri.

— Cereți desființarea totală a securității?

— Nu. Securitatea trebuie să existe în orice stat. Poliția secretă e indispensabilă pentru orice putere politică. Ceea ce este înșă scandalos, e că aceiași oameni care s-au făcut vinovați de abuzuri, de persecuții, de crime și torturi sunt menținuți în slujbe. Doar cîteva din cîțupeniile lor au fost arestate, cîțiva au fost îndepărtați, în timp ce restul au rămas pe poziție.

— V-ati referit la protestul făcut la domnul Iliescu. Cu ce alte probleme v-ati adresaț conducerii provizorii?

— Am avut niște discuții destul de dure cu membrii CFSN-ului, în care le-am cerut cîteva lucruri elementare: desființarea Departamentului cultelor, revizuirea numerelor în consiliile județene ale FSN, în care, după îndepărțarea șefilor comuniști, adjuncții lor, vicepreședinți, au preluat ei conducerea, cu altă mască, fiind însă tot comuniști care au persecutat poporul. În zonele respective ei rămnă ce au fost: odioși. Iar populația nu este atât de dispușă, precum FSN-ul, să uite, să reîntre

ele constituile o platformă electorală capabilă să spulberă orice concurență.

— FSN-ul — s-a văzut chiar și la TV — nu este un organism solidar. În discuțiile pe care le-am avut cu el, au afirmat că nu vor candida, că nu au platformă, nu au program politic. Cred că ei se pot prezenta în alegeri numai de manieră individuală, mizând pe impresia excelentă produsă de legile aduse, măsuri pe măsură așteptărilor maselor populare. Consider însă că au sansă puține de succes, chiar băzindu-se pe argumentarea semidemagogică cu privire la îmbunătățiri, pe care erau obligați să le aducă. Nu se putea continua ca țara să vegheze sub imperiul legislației vechi, pe care dictatura să a-să sprijină. ÎnEVITABIL era să abroge o serie de prevederi (ilegale!) care afectau interesele, siguranța, libertatea cetățenilor. Oricum, rețineți, noi le-am oferit celor din Front care nu s-au făcut vinovați de colaborarea noastră cu dictatura, sansa de a candida pe liste noastre.

— Am văzut chiar că presa occidentală emite ipoteza că FSN-ul să nu atragă într-un cartier electoral.

— Ipoteza e absurdă. Ne-au solicitat să ne dăm concursul, pentru a împiedica destabilizarea. Nu este exclus însă să mergem împreună în alegeri cu liberali și social-democrați. Dar ceea ce ne îngrijorează nu sunt sănsele noastre, ci posibilitatea anturării libertății alegerilor. Noi am pătit-o și în '48, așa că dorim abținerea totală a imixtiunii autorităților guvernamentale în manipularea alegerilor. Nu dorim amestecul securității.

— V-a consultat FSN-ul în legătură cu legea electorală?

— Nu, dar în urma presiunilor noastre, domnul Iliescu ne-a cerut să trimitem o comisie de juristi la Front, care să participe la elaborarea legii electorale. Nu vrem ca elementele ostile democratizării totale să elibereze vreo terestrucție ce ar putea determina falsificarea alegerilor. Membrii comisiei noastre, care sunt juristi emeriti, nu sunt foarte mulți și de felul cum au fost primiți de comisia oficială. Nu ne deranjează asta. Nă-ar deranja nici să observăm noastre n-ar fi luate în seamă. Dacă ni se vor refuza amendamentele care au ca obiectiv exclusiv să asigure libertatea alegerilor, cei care le vor refuza se vor pune singuri într-o situație suspectă.

— Mărturisesc sincer că mă așteptam să văd la sediul acestui partid numai persoane în etate, respectabile, slabite de antipetrecuți și pușcări. Așa că dumneavăstă. Totuși, ce este cu alții tineri aici?

— Immediata promovare a tinerilor în viața politică a țării și în posturile de conducere este un punct esențial în programul nostru. Tinerii trebuie să preia drapelul ideologic tărâniște de la generația supraviețuitoare dictaturii reașiste. De fapt, numai tinerii sunt singura garanție a revoluției începute la 22 decembrie. Afecțiunea și încrederea cu care ne inconjoară provin și din faptul că avem cele mai generoase și progresiste programe de promovare a tineretului, programe de ocrotire socială.

— Campania electorală începe să-și arate roadele. Eu zic să interrum cîci acest interviu, pentru că dacă mai continuăm un sfert de oră, mă convingeți să devin tărâniș.

— Oricum, vă mulțumesc pentru încredere.

Alegătorii noștri

POETUL ION ALEXANDRU

„Ca ardelen, sprijin lumea lui Maniu, a dreptății social-creștine românești. Este singurul partid care și-a fixat în program morală creștină. Ea este singura garanție că la putere nu vor mai ajunge veleșările politicieni în sensul în care putere naște monștrii. Să dăm drept în ceteate să vorbească și creștinii. Nu trebuie să uităm că-n această parte a Europei sînt cel mai vechi popor creștin. Reamintesc cuvintele lui Eliade. «Evangelie blindul Nazarinean este carte care a născut popoarele Europei».

Mă aflu aici ca să lupt pentru tineri. Îmi fac un program zilnic pentru să-l ajut să primească burse în Occident, mai ales pe tinerii tărânișii creștini, care se specializează în științele exacte, dar și în științele omului.”

UNDE S-A OPRIT?

revoluția tinerilor s-a săvîrșit și pentru a face dreptate martirilor țărăniști și liberali ● cum să interpretăm atitudinea Consiliului Frontului Salvării Naționale? ● știință, nu propagandă ● un „Watergate” românesc? ● să avem și noi falii noștri ●

Liberalism versus colectivism

O comparație superficială între şansele electorale ale țărăniștilor și liberalilor ar putea să ducă la concluzia pripită a avantajului indiscutabil al primilor. Argumente sunt suficiente, iar cel mai puternic este cel al caracterului de masă al Partidului Național Creștin Democrat, bazat pe structura socială a țărănimii, clasa care, după dispariția partidului care îl reprezenta interesele, a fost o victimă ușoară a reformelor economice staliniste, dar și clasa de a cărei Renaștere depinde în bună măsură nivelul de trai și viitorul națiunii române. Partidul Național Liberal nu are în acest moment o asemenea bază de masă, pentru că burghezia — purtătoare a ideologiei și a normelor economiei libere — a fost cu totul lichidată din viața economică și socială. Și totuși, valorile liberalismului, ale individualismului, s-au dovedit a fi mai trainice decât cele ale colectivismului, ale comunismului. Spre deosebire de convergirea cu conducătorul țărăniștilor în care accentul a căzut pe raporturile cu Consiliul Frontului Salvării Naționale, fapt ce atestă poziția cinstigătoare treptat de acest partid, discuția cu conducătorul liberalilor, domnul Radu Cîmpeanu — secretar general al P.N.L. — a gravitat în jurul capacitatei liberalismului de a avea impact asupra societății civile românești contemporane.

Problema care va provoca cele mai mari divergențe este cea economică ■ situația catastrofală a aparatului industrial și privatizarea ■ șansa salariaților ■ falimentul economic al comunismului ■ securitatea și sentimentul de insecuritate ■

există două mari dificultăți care au apărut peste tot în aceste țără agă-zis comuniste: somajul și inflația. Va trebui să facem un mare efort pentru a restrucțua întreprinderile mari, care vor fi obligate să absorbe în ele potențialul acesta social aflat în pericol de a soma. În nici un caz, privatizarea nu se va face înainte de a soluționa această problemă socială.

— Vreau să vă ridic o problemă, de care mi se pare că depinde chiar destinul politic al Partidului Național Liberal. În trecut, într-o perioadă de 42 de ani de la disparația sa din viața politică a țărăi. Pot să puse sub semnul indoiescii două lucruri: însăși noțiunea de liberalism, care nu mai este modernă și nici nu cred că mai are forță mondială, precum și structura socială care produce liberalism, anume burghezia. Aveți certitudini în ceea ce le priveste?

— Concepția liberală a respins puternic în actualitate, și nu numai în teorie, în cercetare, în știința economică, ci și în politica efectivă, odată cu președintele Reagan în SUA și cu Madame Thatcher în Anglia. În Franță e un guvern socialist. El face însă o politică liberală. Liberalismul e concepția dominantă în viața politică a lumii occidentale. În Germania federală este același proces. Prin urmare, nu se poate pune chestiunea modernismului liberalismului, pentru că față de teotele celelalte concepții — începând cu concepția marxistă și terminând cu variantele socialismului — ea a putut rezolva problemele societății moderne. Toate concepțiiile colectivistice, din toate timpurile, au ajuns la totalul falimentului economic, peste tot în lume, în toate țările bintuite de statul comunismului.

— Totuși, vom importa liberalism?

— Categorie nu. Nu vom importa un liberalism american, englez sau francez în țara românească. Noi acceptăm principiile, credem în ele, dar realitățile noastre presupun adaptarea modelelor.

— Tânărul așa mai e, aşa că să revinem la situația actuală. Măsurile luate de Front de o lună încoloau în întăriri credința maselor în democrație și libertate. Ele riscă, însă, să fie formale dacă nu se vor lăsa măsuri de democratizare și în economie, unde continuă să predomină vechile conduceri comuniste, obediente, restrictive, oportuniste, ceea ce-i determină pe muncitori, în anumite locuri, să

nu vrea să muncească. Ce măsuri ar trebui luate?

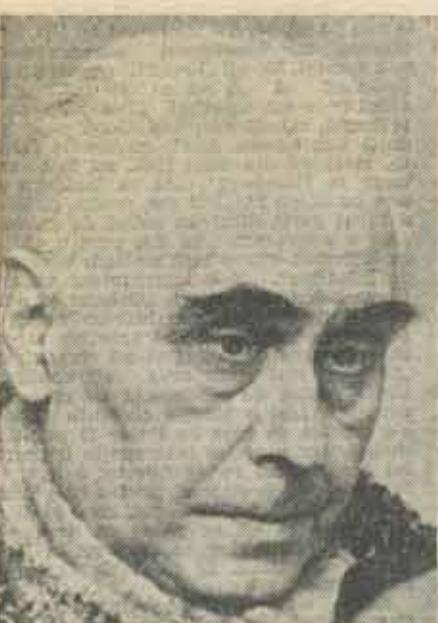
— Dacă muncitorii vor acest lucru, el nu e decât în sensul revoluției. Frontul trebuie să ia de urgență măsuri pentru înălțarea conducerilor compromis, dar și a securiștilor din întreprinderi. Aceste elemente nu fac altceva decât să impiedice democratizarea reală. Prinarea acestui proces de către Consiliul FSN va continua să atragă reacții de opozitie și de revoltă ale opiniei publice.

— Liberalismul a facilitat întindeaua competență. Frontul Salvării Naționale a motivat menținerea comuniștilor chiar și în Front, prin faptul că unii din ei ar fi competenți și că partidul lui Ceaușescu a reusit să se înfiltrze peste tot. Totuși cred că există o masivă scurgere de competență către Occident în ultimele două decenii. Mai cred că partidele istorice au un rol esențial în atragerea în țară a tuturor specialistilor români din exil. Aveți vreo inițiativă în acest sens?

— Nu. La ora actuală nu cred că se vor întoarce prea mulți. Întrucât încă există un sentiment clar de insecuritate. Ea e provocată chiar de securitate. Am primit chiște telefoane și scrisori de amenințare cu moarte. Occidentul privește cu nemărcare Frontul Salvării. El ne sună și ne întrebă: „Este adevarat că securiștilor au fost eliberați în multe locuri?”. Revenind la competență: există încă multe competențe în țară, care fie că nu au fost comuniști, fie că nu s-au compromis. Sunt oameni principali care nu se îngheșuie să fie în față. Frontul ar trebui să-i încurajeze.

— O ultimă întrebare. În lista conducerii librale au fost trecute numele unor doamne: Brătianu și Tătărescu. Ce ne spuneți despre asta?

— Doamna Ioana Brătianu este fata lui Gheorghe Brătianu, celebrul istoric și universitar, care a murit la Sighet. Ea a activat împreună cu mine în Clubul Liberal de la Paris. Doamna Sandra Tătărescu, fata lui Gheorghe Tătărescu, pe care o apreciez mult pentru astăudarea ei din trecut, va aduce numai bine în partid cu echilibru și inteligență și sufletesc. Întellegem prin înălțarea celor două următoare să nu mai facem nici o diferență între agă-zisele arini brătieniști și tătăresceni din cadrul partidului nostru.

— Domnule Radu Cîmpeanu, care este, pe scurt, programul politic pe care Partidul Național Liberal îl propune alegătorilor?

— Programul nostru politic poate fi împărțit în mai multe părți: constituțională, economică, socială, administrativă, externă.

— Să incepem cu partea constituțională, deci politică?

— De acord. Propunem alegătorilor noștri un sistem constituțional parțial, bicameral. Însistăm asupra necesității extinderii puterilor în stat — un principiu pre cunoscut pentru a-l mai detalia — dar care nu trebuie înțeles în sensul că între puteri nu va trebui să existe o colaborare extrem de strânsă. Dar din nou atunci acordăm prioritate unei alte probleme, cea electorală. Considerăm, împreună cu țărănișii și social-democrații, că fixarea alegerilor în aprilie este prematură și ne dezavantajează. De aceea, am propus că partidul Frontului Salvării Naționale să aminte alegerile pentru septembrie.

— Revenind la programul liberal, mi se pare esențială rezolvarea problemelor economice.

— Este chiar zona care va provoca, probabil, divergențe mari cu alte părți, cu puterea centrală, dar mai ales, cu mentalitățile concordanților noștri. Noi plecăm de la ideea că proprietatea individuală e principiu fundamental de organizare economică. Corolarul ei economic este regimul de piață liberă. În ceea ce privește proprietatea agrară, considerăm că țărănișii trebuie să dobândească proprietatea pământului pe care îl solicită. Subliniez termenul: îl solicită, pentru că e posibil ca unii dintre țărani să nu do-

rească să lucreze pământul. Dar dacă doresc să-o facă, atunci trebuie să devină proprietarii propriului lor pământ, să facă ce vor cu produsele muncii lor. Pentru eamenii de la orașe, care vor dori să se stabilească în țară, vom propune un ajutor financiar pentru dobândirea în condiții foarte avantajoase a pământului pe care vor să-l lucreze.

— Să trecem la industrie.

— Cind vorbim de industrie, lucrurile se complică ceva mult. Întrucât situația aparatului industrial de producție este catastrofală. Aici noi am adus în discuție și înțelegem să aplicăm principiul privatizărilor, adică al proprietății private asupra mijloacelor de producție.

— Cum se va face această trecere?

— Există trei posibilități clasice: dobândirea proprietății unei unități industriale sau chiar a uneia comerciale prin intermediul unei persoane care posedă un capital sau poate beneficia de un credit bancar ca să cumpere; posibilitatea ca un grup de persoane să facă același lucru și atunci întreprinderea se transformă într-o societate economică de acțiuni; în sfârșit, posibilitatea ca proprietatea să fie preluată de către salariații întreprinderii. Cea de-a treia posibilitate va fi privilegiata de noi, în sensul că dacă există dorință explicită a salariaților să cumpere propria lor întreprindere — cu condiția să administreze cum trebuie — atunci sistemul bancar sau chiar statul ar putea să intervină și să acorde credite, fie pentru cumpărare, fie pe planul dobânditor. Mai mult, dacă există concurență între cele trei posibilități, sunsă principală să o aibă salariații.

— Prezileaza mi se pare esențială, deoarece în țările socialești deja există o invazie de capital străin. Este vital ca să existe mecanisme de formare a unui capital autohton. Care este poziția liberală în această privință?

— Partidul nostru este postul cel mai indicat să rezolve această problemă. În bune condiții, nu numai prin tradiția lui, dar și prin legăturile pe care le are, prin creditul cinstigat.

— Cunoașteți desigur declaratia primului-ministrului, a altor membri ai Frontului, care se opun ideii ajutorării partidelor noastre politice cu fonduri din afară. Săm că partidele istorice au fost decimate de comuniști, iar ei care au fost nevoiți să emigreze și au lăsat averile cu ei sau au făcut averi acolo. Cum putem să-i exprimă așa și ajute propriile partide, care relină pe scena istorică, de unde au fost samavolnic izgonite?

— Partidele noastre sunt multe prietenii în străinătate și ar fi absurd să li se interzică să-si ajute propriul lor partid și vechii prieteni politici. De altfel, Frontul nu e-a obosit să ne consulte.

— Revenind la problema privatizării, cum cred că e va fi ea posibilă în cadrul unor structuri economice atât de greșale și ineficiente, dar mai ales în condițiile inertiei mentalităților din lumea economică autohtonă?

— Se va face treptat și va trebui să

Tinerii liberali

— Dinu Patriciu, asistent universitar la Institutul de Arhitectură —

Are 30 de ani, a făcut parte din partidul comunist, dar numai pentru a îndeplini condiția formală de care depindea exercitarea unor profesii. Are vechi convingeri librale. Un străbunnic de-al lui a fost senator de Cluj, iar altul, din partea tatălui, a fost senator de Huși, ambii din partea Partidului Național Liberal. Se ocupă de „Tinerii Liberați”, care au aderat la partid într-un număr extrem de mare. Principala problemă care se pune în raporturile cu tinerii aderanți la partid este educarea lor într-un autentic spirit democratic, civic. Se va organiza și un centru de studii librale, axat pe știință, nu pe propagandă. În ceea ce-l privește pe studenți, care sunt elevi de școală politică cel mai dinamic din țara noastră, domnul Dinu Patriciu este de părere că „apolitismul” lor momentan și declarat izvorăște din raportarea la tot ceea ce era politică anterior. Treptat, studenți, după ce își clarifică problemele în facultate, vin tot mai mulți să se înscrie la liberali. El cred că inteligență și competență pot să pese în valoare numai datorită valorilor de tip liberal: piață liberă și drepturile omului.

LIVIU CANGEOPOL : Prozator, poet și jurnalist, critic of regimului ceaușist; *Libération*, 5.04.1988. **Fii multumit, domnule Ceaușescu, vai rămâne în istorie** – interviu. Împreună cu Dan Petrescu semnează un dialog de aproximativ 200 de pagini, *Ce-ar mai fi de spus?* Convorbirile libere într-o ţară ocupată, ce va apărea într-un proxim număr al *Agorei*. În prezent, lucrează la *jurnalul Lumea liberă* din S.U.A.

DAN PETRESCU : Trăiește la Iași. Eseist și prozator. La sfîrșitul anilor '70, unul din animatorii revistei ieșene *Dialog*. Constant critic al regimului ceaușist, a publicat texte în presa occidentală și a acordat in-

DAN PETRESCU: Trăiește la Iași. E eseist și prozator. La sfîrșitul anilor '70, unul din animatorii revistei ieșene *Dialog*, Constant critic al regimului comunist, a publicat texte în presa occidentală și a acordat interviuri presei străine despre situația din România. În prezent, funcționează ca adjunct al Ministerului Culturii (București).

CE-AR MAI FI DE SPUS

-convergiri libere într-o țară ocupată-

Cuvint înainte

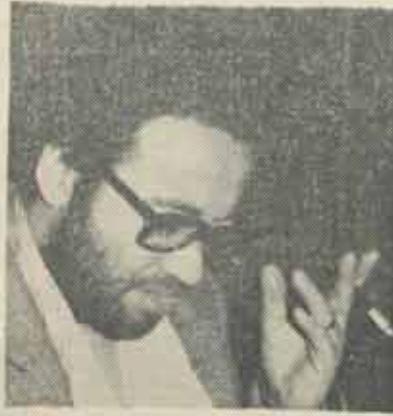
Am constatat, într-o bună zi, că se poate sta de vorbă foarte bine și prin intermediul mașinii de scris; vreme de aproape un an de zile, luindu-ne toate precauțiile, ne-am întîlnit astăzi la intervale neregulate, cîteva ceasuri de fiecare dată, și ne-am rîndut în față mașinii de scris spre a ne face reciproc parte de gîndurile care ne frâmîntau; formula aceasta nu are nimic nou în sine; nou — și, cu toată modestia, suntem conștienți de aceasta — este faptul că pentru prima dată doi opozanți declarații ai regimului politic din România, discută unul cu altul în teră, într-un mod liber de orice constrîngere exterioară și destinîndu-și dialogul publicității; Incercînd astfel principiul dialogului, am înțeles să ilustrîm, practic, un lucru pe cît de simplu, pe atât de neglijat, anume că orice schimbare socială își are idealmente originea în noi în sine: dorînd, prin urmare, un dialog social, am inceput prin a dialoga între noi.

Dar, precizăm imediat: un dialog cu actualii reprezentanți ai puterii și cu sistemul de ei constituit nu se pare de la început înutil; ce alte probe de rea voință să mai așteptăm de la ei? În plus, aproape jumătate de secol de cind acest regim ne guvernăază este, credem, mai mult decât suficient ca el să-și fi etalat anomalitatea funciară și astfel să-și piardă definitiv credibilitatea în ochii tuturor oamenilor de bine de la noi și de alțioră.

In rest, discuția noastră, de-ar fi să-i găsim un plan, se caracterizează printr-un du-te-vino perpetuu, de la realitatea imediată la aceea istorică și înapoi, de la realitățile românești la cele internaționale și invers, de la reflecția atitor altora asupra fenomenului totalitar la propria noastră reflectie; ea se mulțează pe tiparul tuturor discuțiilor de acest fel pe care mai toti români le poartă în intimitate, este o reluată a conversațiilor pe care le-am auzit la părintii și la bunicii noștri și la prietenii lor, pe care le-am susținut adesea și noi cu prietenii noștri și cu prietenii prietenilor noștri; față de toți aceștia, ne-am simțit și ne simțim responsabili, tăcerea lor publică ne obligă să-i reprezentăm, după cîncepearea și posibilitățile noastre. Mai multe consecințe decurg din această reprezentare colectivă pe care ne-o asumăm; cea mai importantă este că, fără a avea nici o clipă pretenția de a vorbi în numele unei organizații politice și fără a fi mandatați de nimene în mod **real**, sistem totuși mandatați în mod **imaginat**, căci ne plăsăm pe de-a-n-tregul în **imaginatul colectiv** și-l examinăm din interior fantasmele, delimitindu-ne propria noastră poziție în raport de ele și în timp ce ne lăsăm vorbiti de ele; acestei determinări fantasmatiche li datorăm deopotrivă scăderile și, poate, reușite.

Compozitional, am ales formula alternării discuției dintre noi, în general teoretice, cu notări de jurnal, tocmai pentru a da seama de fundalul istoric pe care evoluăm, de evenimentele care ne-au marcat și mai ales de zvonurile care circula și se amplifică într-o lume ruptă de curse de informare plauzibile; considerind deci zvonurile ca pe o expresie directă a imaginarului colectiv, altiminteri cenzurat, nu ne-am privat delă de relatărea lor uneori

privat drept de relatarea lor uneori succintă, alteori detallată.

tre de a reduce că mai mult încârcătura pasională, ni s-a întîmplat adesea să alunecăm în discursul „nobilei frazeologii a generațiilor ipocrite din trecut”, după cum constată și Kazimierz Brandys în **Carnetele** sale că se întâmplă atunci cind discursului totalitar trebuie să i se opună ceva.

Multe lucruri le-am trecut delibera-
rat sub tacere (în special cele strict
privitoare la noi, la intimidările, și
cacele, amenințările și provocările la
care am fost supuși împreună cu
familiale și prietenii noștri), altele
pur și simplu ne-au scăpat — nu
trebuie omis însă că am lucrat în
condiții de loc prieinice schimbului
liber de idei, desigur în vederea institu-
rii lui la scară socială.

In fine, am optat pentru titlul **Ce-am mai fi de spus**, nu doar in replică la reiteratul **Ce-i de făcut**, ci și pentru a circumscrise limitele poziției noastre vorbim ca intelectualii aşadar, nu ca „revoluționari de profesie”, ca oamenii cu o fundamentală inaptitudine la acțiune, dar hotărîri să exploateze din plin posibilitățile discursului contestatar; de altminteri, ne îndreptăm și în România către acea fază post-totalitară în care, după cum remarcă Leszek Kolakowski „se poate spune efectiv orice fără teamă de represali, dar și fără speranță de a obține vreun efect concret”, cu toate că, fără această speranță secretă, toate acțiunile contestatarilor din Est s-ar reduce la o serie de defulările personale urmate imediat de noi frustrări: din fericire, lucrurile nu stau tocmai aşa și este evident că estul Europei se mișcă, oricât ar fi puterea de refracție la a ceda societății civile parte din prerogativele ei despoticе. Si poate că ordinea normală este de la **spus la făcut**, de la **formulare la acțiune**, de la **imaginarea unei schimbări la realizarea ei efectivă**; mizăm aşadar pe primatul imaginării, nu pe acțiunile reale.

Vorbim, de asemenea, în numele unei realități simbolizate prin fotografie pe care o punem la începutul acestor pagini; este o realitate pe cale de dispariție, precum zidul vechi și nelsosit de un anume farmec care este acela al trecutului nostru pe cale de prăbușire, de uitare, de cădere în indiferență; dar dincolo de el și prin gaura ferestrei căscăte în el se întrețină o mare de albastru pur care-l mai susține încă; vorbim în întimpinarea acestei realități mai pure simbolizate de un cer fără nălă-

Tuturor celor care ne-au sprijinit și încurajat — nu puțini — li se cunoaște expresia recunoașterii noastre profunde; dacă nu-l pomenim aici, este pentru a-i proteja.

D.P.&I.C.
(primăvară-toamnă, 1988)

Scrisoare deschisă domnului Radu Florian

Dominule profesor, vă rog să mă credeți că nu am intenția de a mă răzbuna în vreun fel, scriindu-vă. Vă considerăm un capitol inchelat din viața mea, dar văd că redevinut o persoană publică, ceea ce mi se pare îngrijorător.

Două lucruri m-au pus pe ginduri. Primul, apariția dumneavoastră la televiziune încă din primele zile, cind poporul român încă nici nu-și îngropase bine morții. Nu mă asteptam să vă mai revăd figura. În special după victoria revoluției anticomuniste. Văzindu-vă, mi-am spus că ceva nu este în regulă. Erați crăpat, fără degajarea pe care v-o prețulați în timpul facultății, cind lineați cursurile liber, fără clorne și lituiet, precum atâtia dintre colegii dumneavoastră incompeienți. Dar, la televizor, sătul de pe clorne un text penibil! Spuneați, în mare, că ideile socialismului nu vă au pierdut valabilitatea doar pentru că vă au fost compromise de regimurile totalitare marxiste. Pe scurt, era o pleoapă pentru un socialism restrucțator. Nu stiu dacă unul asemănător celui sovietic. Mi-am zis atunci că nu vă vă băga nimenei în seamă, că Frontul și guvernul au suficiență luciditate ca să nu mai misceze pe ideile socialismului și comunismului.

Se pare că m-am înșelat. Totuși cind mă gîndeam nostalgie la faptul că nu mai aveți nimic să le spuneți studenților — erați o autoritate în materie de SOCIALISM STIINTIFIC, atât scris manuale, cărți, articole etc. în care ați prezentat, justificat, argumentat și polemitizat în numele acestei doctrine ideologice — s-a produs o lovitură de teatru. Chiar naștească, cind s-a implinit deoară o lună de la alungarea lui Ceaușescu de către popor, tot la televiziune s-a citit un decret prin care se anunța desființarea fostei Academii „Stefan Gheorghiu”. Lucrul mi se pare firesc și destul de tardiv. Nefreacă mi se pare numironă dumneavoastră ca director al Institutului de teorie socială și politologie, deschis partidelor politice, universitarilor, politicienilor etc. Nu vreau să mă aventurez a formula ipoteza că guvernul încearcă într-un mod mascat să instituționalizeze pregătirea viitorilor teoreticieni ai unui socialism restrucțuat. Vreau să spun doar că văd în dumneavoastră un simbol al încercării perfide, disperate, a comunistilor de a reveni pe scenă politică pe usă din dos. E o opinie personală și mi-ar place să mă înșel.

Dar cine sănătă dumneavoastră, domnule Radu Florian?

N-am să vă fac un portret, aşa cum v-am cunoscut pe vremea studiilor de filosofie la Universitatea din Bucureşti, unde predă cursul de „Socialism științific”, ci am să vă reamintesc două dintre pozițiile care vă definesc. Erau printre cei care vă tolerau, pentru că ați reușit să sănătă convingerii, în mod tacit, că doctrina comunistă din țările est-europene era deosebită, chiar încorrectă din punct de vedere marxist. Datorită dumneavoastră am cunoscut pe „adevărul” Marx, pe Gramsci și Lukacs, autori despre care se evita să se vorbească în documentele de partid. M-ai convins. Începusem chiar să corectez în spiritul lor, ceea ce mi-a intrat atenția și laudele dumneavoastră. Îl acuzem chiar o comunicare științifică despre Gramsci la adresa căreia aveam numai superlativ. La un moment dat, crebuia să se întâlnească în provincie un seminar național studentesc de comunicări științifice. Mai făcusem o comunicare, una despre metoda transcendentală la Kant (conducător științific era domnul profesor Gheorghe Vlăduțescu). La un moment dat, cind se apropiase sesiunea cu pricina, m-ai întrebă — n-am să uit niciodată — ce lucrare vreau să mă duc la seminarul național.

arul național. „Cu cea despre Gramsci au cu cea despre Kant?“ Eram la curs, într-un amfiteatru. V-am răspuns: „Cu mindouă“. „Nu se poate, mi-ai replicat, trebuie să te decizi: Gramsci sau Kant?“ Erați inflexibili și nici eu n-am putut: „Kant“. Din acel moment, relația noastră s-a răcit. A venit și examenul. Am stat perfect. Mi-ai dat 8, spunându-mi cincisă mă prezentă în toamnă și mărire de notă. Nu m-am prezentat încădată la vreo mărire de notă. Nu mă interesau medile, desii dacă as fi stiu că zecimale poate însemenă 100 de kilometri și plus sau în minus, cum aveam să constată la repartiție, n-ăs fi fost poate chiar atât de ferm.

Si-acum vine, de fapt, dedesubtul afacerii. Dumneavoastră ați publicat în revista de tristă amintire Era socialistă un scris încât la îndemnul său să nu se poată spune că este împotriva lui Constantin Noica. I reprezenta pentru mine singurul filosof român autentic în viață. N-aveați de unde să stii asta pe-atunci. Stiați, însă, că profesorul Vlăduțescu v-a răspuns astăzi într-un articolul printre-alții, publicat în revista Tomis. Prin urmare, întrebarea dumneavoastră nu era „Gramscii sau ant?” ci „Eu sau Vlăduțescu?”

Chiar și acum mi-e rugine să spun de ce. Motivul era de natură etnică. Ba chiar am fost bănuit, în stil național-socialist, că nu avea „aceeași origine”. Presupunere falsă. Așa că v-am pastrat o simpatie de-a lungul anilor. Mă gîndeam la dumneavoastră ca la unul care veți contribui într-o bună zi să aduceți socialismul pe calea era bună. Între timp, doctrina a fost complet invalidată de istorie. Revoluția română a fost radicală, și cred că nu mai este nevoie de serviciile dumneavoastră. Dar altceva vomă să vă reminteagă.

Deși mi se interzicea să vă resimtesc,
am continuat să ne vedem, a-
proape pe acasă, la facultate. Tot în acea
perioadă, m-ai introdus la Tudor Bug-
nariu. Erați extrem de intrigat de faptul
că scrieștem un articol în *Amfiteatrul*, în-
titulat *D. D. Roșea — destinul unui filo-
sof*, în care comparăm prestigiu social
al ginditorului de la Sâlciua cu cel al filo-
sofului Lucian Blaga. M-ai chemat atunci
și mi-ai spus să nu mă bag în
chestii pe care nu le înțeleg. Chiar că nu
întelegem ce vreti să spunăți. Mi-ai
făcut atunci un tablou pertinent al istorie-
i naționale din perioada interbelică
până în epoca Nicolae Ceaușescu, insistând
mai ales asupra unor conflicte între gru-
puri politice, intelectuale și între reviste,
originate în vechi lupte între dreapta și
stinga. Multe lucruri mi-ai spus și încă
le mai în minte. Ați continuat să fiți, însă,
ideolog. Iar fanatismul dumneavoastră
m-a speriat. Mi-ai „lămurit” „cazul Blaga”.
Spuneați că „scăpat Jeffing”. „Cum
adică?”, v-am întrebat. „Păi, uite ce se
întimplă”, mi-ai răspuns. După cum și-
după înfringerea Axel guvernele fascis-
te, începând din anul 1938, au fost che-
mate la Nürnberg. „Să ce legătura are
asta cu Blaga?”, „Păi are, pentru că Blaga
a făcut parte dintr-un astfel de guvern”.
„Nu e adevărat!”. „Ba da, pentru că el,
ca diplomat într-o țară străină, avea rang
de ministru”. „E o interpretare abuzivă.
Blaga n-a fost fascist”. „Oricum, el a fost
salvat, nefiind trimis într-un astfel de
proces” (sublinierea îmi aparține și cred
că redă ceea ce voiați să-mi comunicați).
„Să să-ți mai spun căva”, ați continuat.
Chiar postul de bibliotecar pe care l-a
primit a fost o soluție elegantă pentru
a-l proteja de ceea ce l-a-ș-a fi putut în-
timpla. Iar aşa-zisa intervenție împotriva
lui Blaga a lui Pavel Apostol a fost, de
fapt, cu să-l protejeze, pentru că-l fusese
student și asistent. „Să-apoi, cred că-ți dai
seama de ce nu se putea ca un posibil
acuzat la Nürnberg să ia premiul Nobel
pentru literatură. Si chiar de aceea nici
nu l-ai luat”.

Acum, cind istoria a refnnodat niste fire și cind vechile dumneavoastră prieteni politice își arată roadele (și-mi vine să mai rostesc cîteva nume, dar mă abțin, ca să nu merg prea departe), vreau să vă rog ca — în numele memoriei lui Lucian Blaga și Constantin Noica, despre care dumneavoastră atî gîndit și chiar îți scriș agă cum s-a văzut — să nu mai încercă să fii persuasiv cu tinerii Români. Este o sfidare. Stiu că nu sintești dintr-ai care-și schimbă convingerile peste noapte. Dar comunismul și-a trăit raiul și și-a mincat mălaiul, cum zice Tăranul. Să și vă mai spun ceva : ambi buclici din partea lui tata și din satul lui Blaga, din Lancrâm. Chiar sora lui s-a măritat cu un fecior din neamul Pavel. Cred că omiseseam să vă spun aceasta în

Sper că nu v-am lăgnit prin cererea publică de a nu ne mai tulbură mintile cu idei comuniste, staliniste, cu socialismul materialist, materialism dialectic și istoric, cu preorestrolka, glasnost și alte asemenea teorii străine de realitățile românești, de mentalitatea latină a poporului nostru. Acum este vremea tărâmului, a liberalismului, a social-democrației, a tuturor partidelor noncomuniste și nonfasciste.

**Cu stimă,
fostul dumneavoaștei student**

P.S. De multe ori, memoria afectivă î-a impiedicat să mă comport ca un filosof. Dar vreau să vă previn că dacă veți continua să vă manifestați ca ideolog al socialismului, voi trece pe altă lungime de lângăd; cea a polemicii teoretice. Vă propun să fiu necrutător, mai ales pentru că aflat că Frontul va candida în alegeri

Liderul inefabil

— PAVEL CÂMPEANU —

PAVEL CÂMPEANU : Geneza Ordinei Sociale Staliniste.
The Genesis of the Stalinist Social Order, M.E. Sharpe, Armonk,
New York and London, 1988.

NOTĂ. Scrisă în țară în 1985—1986, la începutul perestroicăi, "Geneza" poartă amprenta timpului și a izolării. Ea continuă ciclul publicat de aceeași editură americană, care a demarat în 1980 cu „The Sycophatic Society", a continuat cu „The Origins of Stalinism" (1986) și se va încheia anul acesta cu „Exit", în curs de tipărire.

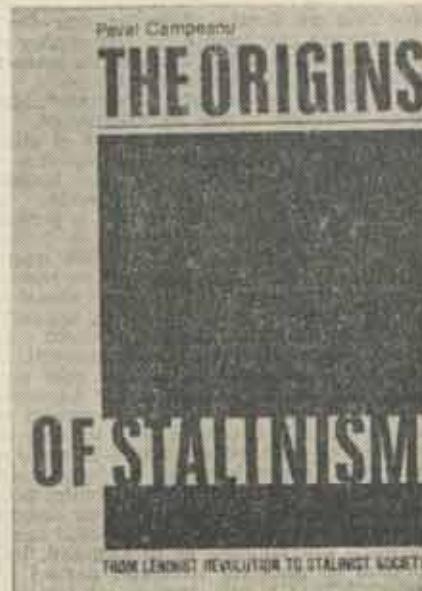
In clipa celui dinii contact cu publicul românesc doresc să exprim adineea mea recunoștință celor care și-au luat riscul de a sprijini într-un fel sau altul manuscrisul acestei lucrări fizice și comunicindu-mi observațiile lor, fie ascunzindu-l, fie transmitându-l, fie, în sfârșit, distrugându-l în vremie. Multumesc în primul rînd Stefanici Steriade și fiicei mele, Vera Câmpeanu, pe care aceste inelecționiri le-au costat săptămâni de interrogatorii și percheziții domiciliare; lui Dumitru S. Nicolae, Sorin Vieru, Silviu Brucan; lui Gheorghe și Iulie Câmpeanu, Matei Isărescu, lui Niculae Saptefrati și inginerului Andrei Collier, Dorel Comsa, alțioru despre care nu sînă dacea doresc să fie amintită.

Fragmenți, pp. 155—157.

Felul specific în care instanța supremă a organizației sociale de tip stalinist își exercită rolul, depinde de circumstanțe și mai cu seamă de actori. Din faptul că aceste societăți atribuie în mod necesar liderilor lor darul infallibilității nu reiese nicidecum că ele pot produce astfel de lideri. În dictaturile staliniste, spre deosebire de cele nestaliniste, mitul infallibilității liderului postează nu fie impuls de acesta, el este cerut de însăși organizația societății. Susținând un rol-cheie pentru care nu poate produce agenții corespunzători, organizația socială stalinistă deschide focarul unei crize permanente în mecanismul ei crucial: regulatorul întregii sale activități. Neavind cum să evite această criză, ea o exclud. În pofta acestor disimulări, criza răbastează cu reziliritate la suprafață sub două forme manifeste: fie fălcările liderului în proporții catastrofale, cu extrem de grave consecințe pentru societate, pînă cînd aceasta va ieși din lătăre; fie failibilitatea lui, notorie dar nemărturisită, valoarea post-mortem de către acești actori care-l proclamaseră infallibil atât vreme cât era în viață.

Societățile staliniste plasăreau principalele simboluri și instituții ale coeziunii lor în afara statului lor. În alte societăți, îndeplinește prin tradiții acest rol unificator, în spațiu extra-social pe care și-l configuraază instanța supremă. „Cultul personalității", exaltarea „monolitismului" și „rolului conducător al partidului" reprezintă expresiile ideologice ale acestui transfer — care protejează puterea și proprietatea în afara societății.

Cu cît mai excesivă este centralizarea acestor două prerogative fundamentale, pe care înseși structurile societății le rezervă instanței supreme, cu atât mai puternică va fi tentația de a legitima acest privilegiu al instanței prin insuflare subiective ale actorului care o personifică. După tragicile experiențe ale stalinismului clasic cele mai multe țări staliniste s-au arătat retractile la continuarea ac-

tui quid-pro-quo. Dar revenirea la „cultul personalității" poate consolida funcționalitatea instanței supreme care oscilează între repudierea și recuperarea acestui cult.

In cartea lor de istorie comparată, William Rosenberg și Marilyn Young evocă sărbătoarea celor de la 70-a aniversări a lui Stalin în 1949 cînd unele cuvintări difuzibile răstîne cu acest prilej: „Scump părinte, geniu, învățător, salvator al patriei" se adresa sărbătoritorul unul dintre oratori, care, doar cu patru ani mai tîrziu, avea să-si modifice stilul în chipul cel mai radical. Numele său: Hrușciov. Cel doi autori americani observă pe marginea celor relatate că „acest cult reprezintă consecința cu totul ne-necesară a unor circumstanțe istorice și politice necesare". În pofta izbitoriei incoherente manifestate pe acest plan, Hrușciov are meritul istoric remarcabil de a fi dezvăluit public noicivită, și totodată superfluitatea inclinației de a travesti deplorabila necesitate istorică generală de stalinism, a unei instanțe supreme, supra-societate, în hăarduri fericit, dar implauzibil, al unui actor supravuian.

Istoria a demonstrat ulterior că societățile staliniste mentin fără excepție o structură socială care îngăduie și chiar prețină subordonarea lor față de o instanță supremă, pe cînd cultul individualului care personifică această instanță reprezintă mai curînd consecința evitabilității a acestor necesități, o consecință potențială care poate fi însă mereu actualizată.

După treizeci de ani analiza sovietică oficială a acestui fenomen nu a progresat în ce privește profunzimea și chiar a regresat în ce privește claritatea. La cel de al XXVII-lea congres al P.C.U.S. (februarie 1956) Gorbaciov protesta împotriva cultului personalității în termeni incomparabil mai puțin viguroși decât cel folosit de Hrușciov la cel de al XX-lea congres, și în același lîmpănd păstra tăcerea în legătură cu persistența instanței supreme și cu vechea tendință spre personificarea ei.

Intre propovăduirea cultului liderului și abandonarea lui este, în termeni politici, o deosebire enormă. Dimpotrivă, în termeni sociologici rămîne referentul faptul că în organizații sociale staliniste funcționarea, indispensabilă a instanței supreme presupune un lider suprem socialmente validat ca atare. Cu sau fără ritualurile cultului, fiecare societate stalinistă își improvizează un lider suprem, indiferent dacă el se numește Kim Ir Sen sau János Kádár, al cărui rol se întemeiază pe cel puțin două principii:

1. Investirea lui cu acest rol este tacit înțeleasă ca fiind pe viață, ceea ce înseamnă că odată instalat, el nu mai poate fi contestat și, ca stare, în realitate, nici ales.

2. Părările și hotărîrile lui nu pot forma obiectul unei examinări critice, singura îngăduință este acceptarea lor necondiționată.

Organizația socială stalinistă este în stare să crozeze o asemenea centralizare, dar nu să o legitimeze. De aceea, mai puțin în evante, decât în fapte, instanța supremă ajunge să-si justifice privilegiile inegalabile, cu totul reale, prin virtuțile imaginare ale actorului care o încarnează. Aceste substituiri în lant nu pot fi evitate; ceea ce se poate într-o anumită măsură evita este scufundarea în grotesc a motivărilor lor.

Chiar și sub formele lui cele mai moderate, acest transfer de funcții de la instanță la actor are diverse efecte perturbatoare. Dintre acestea menționeză puternica tendință spre gerontocratie, insotită de inevitabilitatea recurență a crizelor de succesiune. Coreea de Nord a și avansat o posibilă soluție a acestel din urmă probleme, soluție pe care altă țară stalinistă par a se pregăti să o ajusteze pentru uz propriu. Potrivit acestor soluții, remediu crizelor de succesiune și-a redus pur și simplu la transformarea funcției de lider suprem într-o instituție dinastică. Anunțind pe această cale, instanța supremă discreditează total ordinul socială pe care o încoronează. Ea se arată gata să renunțe la teozoria sa legitimă doctrinală spre a înstaura în locul ei o legitimitate personală sau familială încă și mai lăzioasă.

P. 3

Care poate fi restul unui studiu despre genesa stalinismului, în chiar momentul cînd, potrivit promisiunilor mai mult sau mai puțin explicate ale lui Gorbaciov, crește energetica că lumea va fi martora dispariției lui? Răspunsul se găsește în însăși întrebarea. O cunoaștere mai adîncă a procesului istoric care a dat naștere societăților staliniste n-a fost niciodată atât de urgentă necesară ca astăzi. De ce? Pentru că o nerăbdare istorică de asemenea anvergură nu poate fi depășită fără a înțelege cum s-a ivit. Pentru că încrederi anterioare de a reforma stalinismul nu au dus la dispariția, ci la renasterea lui ca neostalinism, și pentru că potențialul lui recurrent nu poate fi blocat fără cunoașterea intimă a proceselor și mecanismelor prin care să-și nască. Sînt pentru că, în cele din urmă, chiar în acest moment cînd actualul moștenitor al lui Stalin se luptă cu această înnovătorănețe modestnică, în alte regiuni sălăjene geneza stalinismului pare să se repete, uneori din inițiativa unor lideri sincer animați de dorința de a-i covaști.

P. 7

Procesul istoric care a dat naștere stalinismului a preluat roturile instituite de represiunea de masă și le-a convertit în structuri stabile, specifice noii ordinuri sociale. Această orinduire era represivă prin natură ei nu pentru că ar fi perpetuat efectiv represiunea de masă, ci pentru că perpetua posibilitatea acestui represu. Așa cum au arătat trei decenii după Hrușciov, această orinduire este capabilă să supraviețuiască fără a recurge la represiunea de masă, dar cu condiția ca posibilitatea unui asemenea recurs să rămîne permanent înscrisă în relațiile sociale dominante. Odăta ce procesul represiunii a fost cristalizat într-o structură stabilă și durabilă, relațiile modelate de represiune pot fi perpetuate fără a perpetua represiunea însăși.

Revoluția continuă. Cel mai zbuciumat sector, chiar dacă nu și cel mai zgromot, este cel al comunicării, al informației. A conștientizat aceasta și a luptat pentru corectitudine și calitate echivalează cu oprirea piticantă a se manifesta ca acum 45 ani.

Fapte: Radioul și Televiziunea în emisiunile de actualitate, în reportaje și chiar în interviuri păstrează canoanele sistemului vechi. Exemple: toată țara e bombardată cu situația transportului în București și numai în București; în Brașov sau în altă parte muncitorii merg la serviciu în autocare? De asemenea, Grupul pentru dialog social a avut o singură apariție, cu adevărat singulară, dar, în fapt, continuă să fim despărțiti de intelectualii nostri.

Fapte: ziarele sunt arhiplie de relativă despre clanul Ceaușescu

Războiul informației

(vacanțe, reședințe, garderoabe, furturi etc), excelent, dar nu mai e loc pentru a cunoaște prezentul puterii. Cine conduce la municipiu, la județ, ce face nouă conducere, dacă e intr-adevăr nouă și, mai ales, de ce nu ne vorbește?

Fapte: Ziariștii acceptă în vechiul regim scriu să nu li se dea lectii, dar în afară de texte de stare, de adezuri adezive și de reportaje întîrziate (vezi cazul „Tractorul") ce mai scriu și ce mai permit să fie publicat?

Fapte: epitele de „agitatori" și „instigator" de care „beneficiază" membrii mișcării studențești din partea fostelor organe de represiune ceaușiste, de la cine pornesc și cui servesc ele? (actuala conducere județeană dorește reinstituirea cenzurii?).

Democrația implică dialogul permanent dintre cei conduși (poporul) și cei care exercită puterea (reprezentanții poporului).iar pentru a avea comunicarea dorită sunt necesare mai mult bun simț și mai multă sinceritate — reprezentanții să nu mai dea reprezentanță.

Rezumind, ne aflăm într-o criză a informației, iar datorită neasteptărilor preșunii și amenințări, într-un război al informației: vechiul contra nouului, minciuna împotriva adevărului, lincezeala și irelevanța față în față cu ecoul imediat și strictoțea observației.

Cerem sprințul oricărui om de bine, vrem ca adevărul să nu mai fie niciodată mascat sau îngropat.

Bacă pierdem războiul informației toate jertfoile au fost înutile și nu vom mai merita numele de onořni.

CĂTALIN MIRCEA

SUPRAVIEȚUITORUL

(Urmare din pag. 7)

constanță, asupra biețitului sef al guvernului au început să se abată mizeriile și ingratitudinile acestuia, pentru care își pusește obrazul în fața națiunii.

A făcut tot ce a putut spre a calma zeul revoluționar al nouului secretar general, astăzi de împămitit după carte, renunțând pînă la urmă cînd a vizat că n-are cu cine sta de vorbă, totuși l-a certat și el în fața publicului gării din Cluj, după care s-a retras dezamăgit!

Suzăi, pardon, bonsoir!

M-am întrebat ce l-o fi determinat pe fostul colaborator al lui Dej, să-și părăsească whisky-ul și vinătoarea și, după 25 de ani de pîrlire, să-și facă apariția, răsuflind nemulțumirea noastră.

Dacă a fost solicitat, putea să refuze, și își poate mai cîștigat păstrându-și bruma de mit, pe care, vrind-nevrind, și-o căpătase. Dacă el a vrut-o, lucrurile se complica, antrenind motivații irresponsabile.

Cit disprez pentru mulțime poate acu-

mula cineva, înlocuit unui popor martirizat, ucis în substantă în tinără, genuină, să-toare istorică semi-picantă și, mai ales, inopție politică.

Să ne înțelegem — biografia lui Ceaușescu era deja pătată cu singe în 1950.

Deputat și vice-ministrul al Agriculturii în 1948, vice-ministrul al Armatei din 1950 pînă în 1955, apoi responsabil cu ideologia în cadrul Armatei și secretar al comitetului central al Partidului comunist, Ceaușescu era în 1956—1965 o personalitate binecunoscută în partid și foarte utilă represiunii statului comunista. Lipsa de scrupule a mediocrității lui fanatică și usurință cu care folosea masacrul, bunăoară, pentru a înmormânta rezistența pătrănilor la assaltul teoriei marxiste-leniniste. El creaseră o faimă și un prestigiu lugubru.

Afirmă foștul leader al guvernului, cum că nu prea se cunoștea, flind că nu colaboraseră direct, din tot relieful sinistru al ucigașului de pătrăni izblîndu-l doar poliția acestuia pentru că, nu pare nici

nilă, nici smintită, ci îngrijorător de cinică, ca o sfîrșitare a singului prelîns în aceste silă pe căldărămăz.

Lăsă întrebă pe pensionarul guvernului Dej, de ce 25 de ani „a stat deoparte", lăsă lăra care-l „adoptase" să fie pusă înălță de ignoranță și crimă, mai ales cind se ștă partea la instaurarea acestor urgi?

La urmă, de ce să-și păstreze înțeleasă marasmul ulti- morii ai vajnicului general, victimă incontestabilă a ingratitudinii francezilor, Ion Gheorghe Maurer se consideră și el, și astăzi ca adevărat ne-ar lăsa măscă", un nedreptățit?

Oare faptul că împrejurarea și genialitatea lui barbat accesul la puterea deplină, să-și sfîrșească melancolia și dezgustul să, astfel frustă, ne-a aruncat indiferent în brațele unui carecare neam prost, odată cu el, singurul mai răsărit, și-a refuzat ocazia?

Să atunci, odată fericit și îngindu-șî rănilor 25 de ani în casa florentină din Aviatorilor, de ce a mai apărut după zîltă amară de ani și de ultime binefăcătoare?

Ca să-l vedem că e tocătar, că există, că a dăinuit pacostei pușă la cale, și, mai ales, că e disponibil cu sfaturi.

Dar mai cu seamă ca să realizăm cine ar fi trebuit, stunci în '65, dacă ar fi fost să fie și n-ar fi fost ceea ce, din nefericire, a fost să fie, în fine, deci, cine ar fi trebuit să...

Arheologia românească sub presiune

ACTIVİSTI ŞI SECURİSTI ÎN TEMPLUL LUI CLIO

Intocmirea bilanțurilor nu este de loc ușoară, mai ales atunci cind se cere făcută lucid și cinsit pentru a servi unor planuri viitoare realiste. Ea presupune cunoașterea și analiza citor mai multe aspecte particulare pe care să se întemeieze judecările de ansamblu. Cu atât mai dificil este bilanțul de la capitolul unei perioade pe care am putea-o defini drept „istoric”, de aproape o jumătate de veac, doarorece noile condiții care au influențat cerceiașura românească s-au instalat încă din deceniul al cincilea al secolului nostru.

Desi mai putin afectat decat alte stiințe sociale, domeniul interdisciplinar in centrul căruia se află arheologia, dar care include și părți însemnante ale istoriei vechi și medievale, epigrafia, numismatica, paleoantropologia și alte discipline, a suferit totuși pierderi extrem de mari in cei peste 40 de ani ce s-au scurs din vremea in care a devenit teren al imixtiunilor, dirijărilor și manipulărilor regimului doborât de revoluția din decembrie 1989. N-avem dreptul să limităm bilanțul nostru doar la ultimul efort de secol, la triata „epocă de aur” ce va rămâne cu siguranță in istoria noastră drept cea mai neagră pată. Momentul actual impune o analiză globală. Nu trebuie uitati cei peste 15 ani de istoriografie stalinistă autoritară dirijată in numele unei mincinoase „dictaturi a proletariatului”, in care o întreagă generație de profesori și cercetători a fost oprimată, terorizată și micșorată moral sau profesional, urmărindu-se cu perseverență și brutalitate falsificarea in scopuri politice a incepaturilor istoriei poporului român. După o scură perioadă de respirație și liberalizare a cercetărilor de la mijlocul anilor '90, s-a înstaurat o nouă epocă de presuri și manevrări menite să transforme istoria într-o uneală docilă, servind telur extrăgăintifice. S-au accentuat treptat manifestările unui naționalism cu accente ridicole, care n-are nimic de-a face cu adeveratul patriotism și care a urmărit perseverență deformarea și falsificarea memoriei colective a poporului român, izolare cercetării românești in raport cu circuitul internațional de idei și progrese, transformarea oamenilor de carte într-un fel de activiști derizorii retribiți ai sinistrai sectii de propagandă de la comitetul central al partidului, ruinarea învățământului de specialitate. Chiar dacă n-a reușit realizarea integrală a acestor obiective, ea fiind de altfel intreruptă in si disprezzecerea ceas de revoluție, și chiar dacă o parte însemnată a celor implicați in acest domeniu au reușit cu mari eforturi să-și păstreze crexul și demnitatea profesională, chiar dacă importante cîştiguri științifice s-au adăugat in anii din urmă la zosirea de cunoștințe și certitudini asupra trecutului îndepărtat al poporului român, situația generală in care se află la acest inceput de eră nouă disciplinele la care ne referim este extrem de gravă.

Există totuși deosebitoare importanță între prima și ultima din etapele perioadei pe care o avem în vedere. Anii '50 s-au caracterizat printr-o spectaculoasă încurajare a cercetărilor arheologice desfășurate sub egida Academiei, aceasta asigurind fonduri și cadruri organizatorice pe care generația antebelică nici nu le putuse vîsa. S-a întemeiat în 1956, prin transformarea vechiului Muzeu Național de Antichități, un Institut de Arheologie, rezultându-se astfel una dintre dorințele nesecunjurabile ale lui Vasile Pârvan, s-a acordat grade și distincții științifice specialiștilor de renume în schimbul unei linieri mai mult sau mai puțin riguroase la tezele oficiale ale unui materialism istoric infestat de finalități politice. Oricit de dezagreabile ar fi amintirile legate de scăde vremuri, trebuie spus că unele nume de prestigiu, din motive foarte diverse, au murit din nădejde trăind după

Departe de a izvori dintr-o adeverităță prejucătoare a cercetării, sau din aduziunea la principiile reconstituiriilor adeverărilui istoric prin progresul cunoașterii, incurajările de care s-au bucurat după anul 1948 unele ramuri ale științelor sociale — printre care și arheologia — au urmărit cu totul alte scopuri, printre care și distrugerea identității istorice a poporului român. Cei mai virișnici, dar și „tinerii” care au răsfoit cărțile de istorie alcătuite în acel an, își amintesc desigur de faimoasele și de tristă amintire teorii despre aşa-numita „cotpriile a Daciei de către romani”, sau despre „scuturarea judegălui roman”, pentru a nu mai vorbi și despre exacerbarea pînă la grotesc a rolului jucat de triburile slave în procesul etnogenezei românești. Tot ce se descopera în pămint în acel an era declarat ca fiind „slav”, ca dovedind influența covîr-

sitoare pe care au exercitat-o acei migratori asupra oamenilor locului. Aceste teorii urmăreau dizolvarea în blocul slav al Europei răsăritene a insulei neolatine pe care o reprezenta poporul român. Există

care o reprezenta poporul român. Foști invățății selecționați după criterii de doar politic revineau din Uniunea Sovietică blindați cu faima unor dubioase teze de doctorat pe care nimănui nu le-a văzut vreodată și care pînă azi sunt citate ca fiind în manuscris, instalindu-se în posturi influente în care dețineau, pe lingă o autoritate științifică a cărei contestare echivalăcea cu sinuciderea profesională, posibilitatea antiselecționării cadrelor tinere. Evident că această apreciere nu este general valabilă, au existat și excepții remarcabile, dar evoluția situației a fost în acest sens pe durata multor ani.

Dar pentru rememorarea stărilor din anii '50 nici măcar nu este necesară investigarea rușinășelor, "fonduri speciale" din bibliotecile ale căror cărți erau distribuite în regim discriminatoriu, deoarece critica „vîrgoasă” a deformăriilor și manipulărilor extraștiințifice ale epocii staliniste a fost făcută cu prisosință, adezori cu talent iar uneori chiar cu bunăcredință, începând din anii 1964-1965, iar apoi tot mai virulent după 1968, cind a fost întuită la stilul infamiei „școala istorică antinatională” a lui Mihail Bolier și a colaboratorilor lui. În acea vreme, limba pendulei ridicată anterior la înalțimi amețitoare pe latura stângă a mecanismului istoriografic, a coborât cu repezicunche și fără a se opri într-o poziție centrală — ceea ce pînă la un punct este de înțeles deosebită legile fizice sau aplicabilitatea generală — a urcat spre dreapta. Ciudătenia a constat din faptul că, în loc să-și domolească treptat viteza urecăjului, mișcarea a sfidat legile mecanice accelerindu-se. Fenomenul nu făcea decit să reflecte deteriorarea progresivă a condițiilor social-politice și culturale din România.

Ullterior anului 1970, deosebirile față de etapa anilor '50 nu s-au limitat doar la orientarea în direcția opusă, ci au constat în paralel din micșorarea treptată a locului pe care autoritățile de stat și puterea politică îl-a acordat cercetării în general și științelor sociale în special. Alocatiile s-au redus drastic, condițiile de lucru s-au înrăutățit de la an la an, relativă prețuirea acordată anterior cîsmenilor de știință — în spiritul considerației de care s-a bucurat totdeauna "intelligentsia" sovietică — a dispărut. În timp ce pe plan mondial și chiar în țările vecine se înregistra o permanentă creștere a dotărilor și a modernizărilor cercetării, arheologii români au ajuns în anii din urmă să-și procure prin mijloace proprii materialele necesare, la nivelul obisnuit cu un secol în urmă, ca în vremea glorioaselor începuturi. Ultimile premii cîfective ale Academiei au fost acordate prin 1972, după aceasta ele au fost înlocuite prin niște penibile formulare tipărite pe hirtie cartonată de calitatea a treia. Toate acestea nu s-au datorat unor dificultăți financiar-economice care, după cum se stie, au început să se manifeste abia după 1960, ci unei anumite atitudini față de cercetare și în general față de intelectualitate, considerată ca adversară potențială a regimului de dictatură și care din această cauză trebuia eliminată de la orice încercare de dialog și supusă unei presiuni crescînd.

Momentele de referință ale aplicările acestui plan ce locea crunii în interesurile științei românești și ale țării, sunt cunoscute: cercetarea a fost scoasă în 1970 de sub obâlduirea Academiei odată cu deschiderea procesului demolării acesteia,

instituțele de științe sociale fiind trecute sub egida nou-intemeiatei fatăde cu pretenții reprezentative a secției de propagandă a comitetului central al partidului, ca-nunția Academie de Științe Sociale și Politice unde președinte de onoare devine înscrisul semiscolarizatului dictator care și-a arrogat calitatea de istoric genial. Cinci ani mai tîrziu se producea faimoasa și de tristă amintire „întegrasă” a cercetărilui cu învățămîntul și producția arheologică fiind literalmante „vărsată” la Universitate și prin ea la Ministerul Educației și Învățămîntului, fără a-si pierde total dependența de pomenea „mică academie”, la patronajul căreia s-a adăugat cel al Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie, transformat treptat în controlul absolut al ministrului cabinet nr. 2, minuită printre altele și de organe politice de genul Centrului universitar de partid sau al Secției de propagandă a comitetului municipal de partid. Revăzind acum lista tuturor organelor, secțiilor și comitetelor sau comisiilor care s-au înlesnicat — nu din pasiune științifică — în cercetarea arheologică românească și au proiect documental de a-i întări.

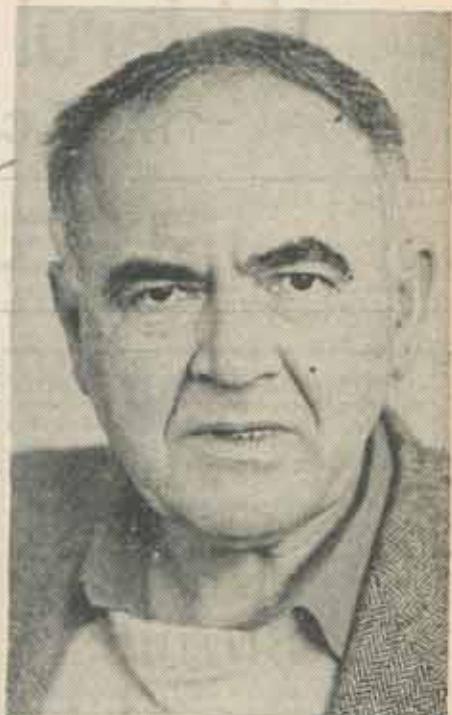
controla pe durata ultimelor două decenii, fiecare pas înainte realizat efectiv de unul sau altul dintre oamenii de meserie apar ca un adevărat miracol.

Cit despre aşa-numita „integrare”, abia dacă mai este nevoie să spunem că, în comparație cu epoca interbelică și chiar cu primii 15 ani ai științei promovate și controlate de partid, cind între invățămînt și cercetare a existat o reală, firescă și diversificată legătură, o permanentă circulație de oameni și de inițiativă, contactele au scăzut și s-au transformat în fraze goale asternute pe puizeria de rapoarte false. Profesorii ajunsi la limită de vîrstă n-au mai fost înlocuiți, catedrele au dispărut, invățămîntul de specialitate a fost sistematic înlocuit cu diferite „discipline” parazitare care studiau „opera marelui ginditor” paranoice. Puțini absolvenți care au perseverat în atașamentul la o vocație și la un cere de preocupări ce le puteau aduce în cazurile cele mai fericele încadrări de muzeografi sau de cercetători ridicol retribuite, ocălind pentru această tentație unor direcții „fertile” de genul istoriei partidului sau a mișcării muncitorești ce le asigurau, împreună cu alinarea necesară, posturi de activiști bine plătiți, merită azi întreaga noastră prețuire.

Organele și organizațiile acestea care au stat ca un blestem pe capul arheologiei românești, străduindu-se să o distrugă și să o manevreze după interesele clicii instalate la putere, n-au fost chiar atât de impersonale pe cit s-ar putea deduce din rîndurile anterioare. De departe de noi gândul unor răfuțeli cu persoane alese după anumite criterii, doarice o asemenea acțiune ar trebui dosigur începută cu o reflexie serioasă asupra noastră a tuturor celor implicați în domeniul, asupra momentelor în care ne-am lăsat amâgiti sau în care n-am spus destul de apăsat și de curajos aderătorul. Mărturisesc că și mie mi-a trebuit destul timp, pînă după mijlocul anilor '70, pentru a înțelege despre ce este vorba. Au existat însă și „tîcaloșii de frunte” care prin amplarea daunei aduse și prin profiturile realizate de pe urma autoritarului politic exercitat s-ă su situaț în afara breslei, atrăgind de altfel asupra lor de destul de multă vreme oprobriul și disprețul celor pe care i-au „coordonat și îndrumat”.

Va rămâne multă vreme în amintirea oamenilor de meserie sinistra pereche de „Gauleiteri”-politruți înfiptă în poala secției de propagandă a comitetului central — i-am numit pe Mircea Mușat și pe Ion Ardeleanu — care a supralicitat consecvent „orientările” oficiale plimbându-și cuboturile murdare în vitrina de portelanuri a istoriografiei românești. Nu trebuie să ne lăsăm încelați de unele aparent positive realizări ale acestor unele ale epocii de cosmar, cum ar fi de pildă punerea în circulație a unor documente de istorie modernă sau contemporană a căror simplă evocare în anii ’50 î-lea fi dus pe imprudent direct în pucăre sau în lagările de exterminare ale Canalului. Publicarea respectivelor documente și rostirea adevarurilor la care ele dădeau dreptul, motive de entuziasm pentru cercuri largi ale cititorilor de bună credință, erau în realitate strîns legate de interes politice de moment sau perspectivă ale asa-numitelor „autorități superioare de partid și de stat”, aceasta explicând de ce le-au stat la dispozitie arhivele inchise altora și cum au ajuns să se traversească în „mari curajosi”. El au completat de astfel acelle pagini cu foarte multe altele furate fără ruginie și teamă de răspundere din manuscrisele blocate în sertările secției de propagandă.

Mult mai firesc ar fi ca micii dictatori Mușat și Ardeleanu, copii mai modeste ale marelui lor model, să se „mindrească” cu vasia lor „operă de omogenizare a trecutului românesc”, cu falsificarea datelor și expunerilor din zecile de muzeu ale țării unde, ca reprezentanți ai odioasei comisiuni ideologice au transformat adevarul istoric într-o aberanță succesiune de minciuni, hărți ajustate arbitrar, hărți și fotografii lipite și deslipite sau refugiate grosolan după ceea ce li se parea lor că ar corespunde dorințelor și intereselor stăpânilor, terorizând și umiliind colegii lor mai ouțini „realizați”. Către sfîrșitul anilor ’70, prințind din zbor mănoasa ocazie săptămână după participarea „clercaciu” lor la festivitățile de aniversare istorică megalomaniacă ale unui alt mare criminal — și-am numit pe răposatul Reza Pahlavi, împăratul împăraților —, perechea noastră de politruci în colaborare cu alți „mari specialiști” racolați din răsfârșata horghelie istorică a comitetului central — să mă pieră acei foarte puțini colegi încadrati la faimosul și de tristă amintire institut de

c.e. al p.c.r. care s-au străduit să-și păstreze cît de cit statutul profesional – au lansat stupidă „operătie Burebista”. Se cuvin subliniate în acest context „meritele exceptionale” ale unor personalități sinistre ca ramolitul fost director I. Popescu-Puturi, Augustin Deac, Nicolae Copoiu și mai ales ale „istoricului de anvergură internațională” cu misterioasă scolarizare Ilie Ceausescu, promotorii unei tracomani pe cît de naive, pe atît de agresive, care pe plan mondial a dus istoriografia noastră într-o situație ridicolă.

Manifestind o surprinzătoare amnezie în ceea ce privește „învățărurile de bază” ale materialismului istoric asupra apariției statului ca rezultat al împărțirii societății în clase sociale antagoniste, uitând brusc esența și funcțiunile statului evidențiate de „maril dascăl” al marxism-leninismului și înjosind cercelarea istorică românească pînă la nivelul „Cintării României”, acești activiști au terfîlit și compromis semnificațiile unei etape importante și de cel mai mare interes din istoricul României, aceea a „regatului barbar” dac apărut în marginile civilizațiilor antice la sfîrșitul erei pagină și începutul erei creștine, care după ei ar fi fost un „stat centralizat” situat la începuturile unei „existențe statale și independente ce au devenit coordonate definitoare și neîntrerupte în evoluția istorică a poporului român”. Am citat dintr-o famoasă „operă” aparținând acestui gen de literatură, așa-numita „Istorie militară a poporului român”, una din sutele de cărți la cîtreasă cărora hasiul barzaconilor insirate se impletește cu un sentiment de grecăție.

Mai grav a fost că asemenea fantezii păgubitoare, vărite în aşa-zisele „orientări” sau „documente de partid”, l-au obligat pe oamenii de meserie să caute și să producă acoperiri științifice sau măcar aparent științifice, determinind pînă la urmă — de ce să nu o recunoaștem cinstit și cu gîndul la reparările viitoare pe care le datorăm — o scădere generală a nivelului cercetării. Încă mai grav sub aspect moral a fost îngălărea cititorilor de buna credință, cultivarea pe această cale a unui fals patriotism și a unei xenofobii pentru a căror eradicare vor trebui să treacă generații. Far toate acestea duceau la proslăvirea marelui „pui de dac” de la Scornicesti — și ar putea ca formula să fi scăpat fantezel creatoare a măsluitorilor — și la protüpirea lui în virful unei „istorii statale neîntrerupte de peste 2000 de ani”, istorie pentru care criminalul avea un profund dispreț și o totală necunoaștere, dovdă în acest sens fiind distrugerea sistematică a adevarărilor ei mărturii — monumentele istorice.

Vizind în perspectivă lichidarea Institutului de Arheologie sau cel puțin eliminarea din preocupările acestuia a oricărui activitate responsabilă și serioasă, a fost creat un fantomatic Institut de Tracologie care a poluat cercetarea de specialitate și s-a întinut pe plan ideologic parastatistic cu promotorii aberantelor „voacări imperiale” ale istoriei traco-daco-geto-românești, justificări inventate pentru setea nemăstrată de putere a dictatorului panoniac. S-au găsit ușor în ţară și peste hotare „ideologi” dispusi să cinte în struna acestei muzici demente, aceasta în vreme ce Scoala română de la Roma întemeiată de Vasile Pârvan își inceta orice activitate, devenind un fel de „casuță noastră cuibător de securiști”. Iar directorul ad hoc crealui institut de tracologie discrimina după criterii politice comportamentele istoriei antice, blocând de plină prin referate „subtile” o valoroasă monografie despre bastarni, care a stat săpte ani în sortare deoarece, după părerea lui, ar servi interesele imperialismului german. Halal stîntă!

RADU POPA

K. K. KUMAR

Organizațiile lumii postcomuniste

— Întîlnire cu reprezentanții Forumului Democrat Maghiar —

Orice ardelean autentic stie că relația dintre români și maghiari a depins în mare măsură de evoluția situației politice. În condițiile cele mai grele, ale exploziai feudală și ale totalitarismului modern, aceste relații au fost manipulate pentru a învăța băiemii între ei. Dar politicienii nu și-au dat seama că există și un revers al manipularii, vizibil mai ales în situațile de criză, cind băiemii acționează sub imperiul lucidității politice și nu mai pot fi păcăliți. Exemple sunt multe. Citeva au valoare de simbol. Unul ar fi cel al răscoalei lui Gheorghe Doja, altul al Revoluției începute la Timișoara în 16 decembrie 1989. Interesul pe care diferite organisme statele și ne-guvernamentale, partide politice de guvernăminte și de opozitie din Ungaria și poartă România postrevolutionare are mai multe explicații. Prima este evidență. A doua tine de similaritatea apărută între mișcările anticomuniste din cele două țări, de formele structurale izomorfe ale organizațiilor de tip independent apărute în Ungaria și România. Aceasta a fost tema discuției pe care reprezentanții Forumului Democrat Maghiar au purtat-o cu reprezentanții Grupului pentru dialog social și al revistei 22. Din partea maghiară, la discuție au luat parte: Ferenc Kulin, istoric literar, vicepreședintele Forumului Democrat Maghiar, conferențiar la Universitate; István Elek, membru în comitetul de conducere al Forumului, publicist; Béla Borsz-Kálmán, istoric, expert al comitetului de politică externă al Forumului Demnerat; György Molnár, filosof, expert al comitetului de politică externă al Forumului Democrat.

Întâlnirea a durat cîteva ore. S-a prelungit peste astăzi și finalizându-se cu hotărîri concrete de colaborare, neprevăzute inițial, cind nu se punea decît problema stabilirii unor contacte, a lămuririi reciproce a intențiilor. Discuția a alunecat repede de pe panta și formală pe cîea informală fapt care a fost facililitat de prezenta unor ziaristi de la R.R.C., secțile maghiare și române. Ponderea cea mai mare a convechirilor, su determinato analizele și comparațiile între cele două societăți.

Cum au devenit partid

La început, Forumul Democrat Maghiar a fost o grupare de intelectuali (scriitori, filozofi, sociologi, istorici, specialiști în științe exacte, artiști etc.), care își propunea să dezbată probleme prioritare ale organizațiilor după destabilizarea comunismului. La fel ca și Grupul pentru dialog social, Forumul a avut imediat audiencă socială, cererile de inscriere depășind asteptările. Fînd la origine un grup social mic și coerent, s-a discutat mult dacă să se primească noi membri asociați, ceea ce ar fi transformat Forumul într-o organizație de masă. Așa s-a întîmplat, după care activitatea grupului a fost tot mai greu de stăpînit. Multi scriitori dintre membrii fondatori, care dorau să rămână pe o poziție moralistă independentă, discutați între ei de dimineață și înno seara și nu se duceau în poroș. Alții participau la rezolvarea numeroaselor probleme ale societății civile. Au apărut și trei curente în cadrul Forumului: liberal, creștin-democrat și național-popular.

Idee de a se transforma în partid s-a născut din nemulțumirea fătă de politica partidelor existente, precum și din autoritatea pe care grupul și-o cîstigase în popor. Discuțiile pro și contra au fost furioase. La el, legea partidelor stabilea trei criterii. Primele două erau evidență membrilor și plăierea cotizaților, criterii intrunite de Forum. Cel de-al treilea era în legătură cu propunerea de candidati în alegeri. Personalități cu sanse reale în alegeri erau destule, asa că au hotărât să se transforme în partid. Cu un amendament: să se compore în exterior, în relație cu alte forțe politice, ca un partid, iar în interior să se considere, în continuare, o mișcare so-

cială și spirituală.

Forumul are 22.000 de cotizanți, dar nu de aici ie vine ajutorul finanțier. Au un săptămânal, intitulat Forum maghiar, care nu este încă rentabil, întrucât pe piață din Ungaria este supraproducție de ziaruri și reviste. Pe de altă parte, statul, mai bine zis posta, constituie în monopol, înfrință prin totale milioane, difuzând publicația cu înțîrlire de două zile. Sunt probleme care se vor regla însă în acest început de an, pentru că apropierea alegerilor va determina schimbări esențiale.

Probleme comune

Deshidește redacției noastre au pus foarte multe întrebări privind intențiile Grupului pentru dialog social și ale revistei 22, nu vom insista prea mult în acest text asupra răspunsurilor noastre, din motivele lese de înțelești. De aceea, nu vom face decât să enumerez o parte din problemele semnalate de interlocutorii noștri, cele care nu se par asemănătoare cu ale țării noastre: în Ungaria, somajul este un fenomen social inevitabil. Forumul milităza pentru ca fiecare individ să fie consient că somajul este o fază tranzitorie. El a propus ca dintr-un fond al bugetului de stat să fie acoperite cheltuielile pentru recalificare. Pe de altă parte, o mare parte din forța de muncă înalt calificată va merge să lucreze în străinătate (în Austria, R.F.G. etc.). Problema sindicatelor libere este în centrul discuțiilor celor mai violente, care se explică prin faptul că vechile sindicale oficiale să aibă în opozitie și cu o perfidă demagogie de stinge și ataca guvernul. De aceea, reorganizarea băiemilor este extrem de grea, multi fiind păcăliți de demagogie. Totuși, sunt semne îmbucurătoare, datorită organizației sindicatelor, noi, libere, pe ramuri. Lucrurile se complică, însă, pentru că în '90 s-a constituit comisia muncitorilor pe fabrici făcând la similaritatea cu Fronturile Salvării Naționale 9, care vor să treacă peste sindicate, în sensul conducerii efective a întreprinderilor. Capitalul occidental punând condiții ferme, neacceptând aceste condiții muncitorilor, ci numai sindicalele noi, liber alese de muncitorii.

Aici ar trebui făcută o paranteză, pentru a preciza poziția Grupului pentru dialog social, care va iniția o serie de acțiuni (întâlniri cu muncitorii din fabrici

numere ale revistei 22, editarea unor cărți, sondaje libere de opinie etc.) pentru a lămuri problema muncitorilor români. Faptul că sintagma „proprietatea poporului” este de tip demagogic. „Muncitorii români trebuie consientizați că au de-a face cu un patronat” care are cu totul altă interesă decât cele ale muncitorilor. Stelian Tănase, purtător de cuvînt al Grupului, și specialiștii noștri vor reveni cu precizări concrete.

Viața politică

In Ungaria, în 1989, statul a acordat partidelor de opozitie o subvenție în valoare de 100 de milioane de forinti. Au fost inventariate fondurile vechiului partid comunist. S-a calculat cu exactitate tot ce provine din cotizațile de partid, iar restul s-a împărțit la celelalte partide (înălță o sugestie pe care Consiliul Frontului Salvării Naționale trebuia să o ia în considerare). Partidele de opozitie au constituit un bloc, prezentându-se la o masă rotundă cu partidul de guvernăminte, obligându-l pe acesta să le accepte toate revendicările (de pildă, desființarea structurilor statului — partid, reducerea masivă a forței și efectivelor securității, eliminarea din constitutie a articolelor din vechiul regim stalinist, interzicerea oricărui activitate de partid la locurile de muncă, dezarmarea gărzilor muncitorilor din fabrici etc.).

Din discuția privind situația României, s-a convenit asupra faptului că la noi

există un conflict de legitimitate: între Frontul Salvării Naționale și guvern, pe de o parte, care are o legitimitate revoluționară, și partidele politice, care vor o legitimitate parlamentară, democratică. Interesant este faptul că deși experiența noastră este unică, revoluția românilor eliminând comunismul în cîteva zile, totuși au respins vechile partide politice. Supraviețuirea lor și sansa oricărui alt partid politic este condiționată de capacitatea de a fi partide noi, moderne.

Ce vrem pe viitor?

Problemele au fost numeroase și multe dintre ele au fost aprofundate, mai ales pentru că reprezentanții Forumului Democrat Maghiar erau extrem de interesati de opinile exprimate de domnul Stelian Tănase, care s-a dovedit a fi un specialist pe problemele țărilor est-europene. Oaspetii maghiari au adresat invitația ca doi dintre reprezentanții Grupului pentru dialog social să participe în perioada 25–26 Ianuarie 1990 la convorbirile care vor avea loc la Institutul de Relații Internaționale de la Budapesta, cu participare din mai multe țări ale lumii. S-a stabilit, de asemenei, ca unul din cele numeroase vizitări ale revistei 22 să fie făcută de cel de la revista Forum maghiar, iar unul din numeroasele lor de către noi. Îl vom înțelege la curenț pe cititorii noștri și în legătură cu evoluția viitoare a relațiilor cu prietenii de la Forumul Democrat Maghiar. (D. P.)

Red.: Pentru început, vă rugă să ne spuneți ce v-a indenat să faceti acasă vizită în România, o vizită relativ scurtă din cîte am înțeles?

H.C.: Sîntem o organizație cu caracter mondial preocupată de apărarea drepturilor omului. Am fost îngrijorați de ceea ce s-a petrecut în România, mai ales în ultimii ani, asa că țara dvs. se află mai demult în atenția noastră. Acum am venit să ne informăm, pe viu, asupra situației actuale. Dorim să cunoaștem opinile ca-

INTERVIU CU AMNESTY INTERNATIONAL

menilor asupra evenimentelor politice și să vedem ce se întreprinde pentru restaurarea drepturilor omului. Nu în ultimul rînd, ne interesează procesele membrilor familiei Ceaușescu, ale fostilor lucrători de securitate găsiți vinovați și ale tuturor celor care vor fi deferiți justiției în perioada următoare.

Red.: Nu toate aceste procese sunt pe rol decocamdată. Cele mai importante abia urmăsu să fie deschise. Intenționați să asistați la ele?

H.C.: Sperăm ca unul din reprezentanții noștri să poată asista la cîteva procese de acest gen. Avem deja cîteva informații asupra tribunelor speciale care au fost înființate, asupra unor elemente de procedură etc.

Red.: A propos de procese, ce părere aveți asupra procesului fostului cuplu dictatorial?

H.C.: Mărturisesc că am fost putin tulburat de rapiditatea desfășurării sale și a fost dificil să obțin informații și amănunte asupra ei. Trebuie să spun că organizația noastră este absolut contra aplicării pedepsei cu moarte și de aceea protestăm împotriva oricărui moarte și de cîte ori cineva, oricine ar fi, este condamnat la moarte. În același timp însă înțelegem dificultățile existente în acele momente, cărora nouă conducează în țările dvs. a trebuit să le facă față.

Red.: Cunoscăți deci motivele politice, militare etc. care au fundat decizia de a se apela la procedura de urgență și la podeapă capitală?

H.C.: Da, am înțeles necesitățile momentului respectiv, dar acum suntem preocupați ca procesele următoare să fie

echitabile și să corespundă standardelor internaționale existente care constituie, de altfel, cadrul de referință al activității noastre.

Red.: Sîi dorim același lucru. Vă rugă cîteva să ne spuneți cîteva despre organizația Amnesty International: obiective, structuri, activități etc.?

H.C.: Organizația noastră are peste 700.000 de membri, în mai mult de 150 de țări. Avem un secretariat internațional sediu în Londra, locul unde a fost înființată organizația în 1961. În prezent îl coordonăm investigații asupra situației detinutilor în peste 130 de țări, efectuate de către membrii organizației noastre. Rezulta de bază este că nimănii nu poate participa la activități pe care organizația le desfășură în țara sa de origine. Pe această cale ne asigurăm inimăriile și distanță față de organizație politice, ideologice etc. Unul dintre obiectivele noastre principale este eliberarea crizărilor de conștiință (religie, opinii etc.), cu condiția că această să nu fie invocată sau utilizată ca mijloace violente pentru sustinerea propriilor convingeri. În ceea ce privește prizonierii politici actionăm pentru a îl se asigura procese echitabile. Milităm, asa cum am spus, pentru abolirea pedepsei cu moarte în întregă lume și împotriva tratării inumane, degradante a detinutilor. Cadrul de referință al activităților noastre îl constituie standardele internaționale recunoscute. Îndeschizi documentul fundamental al Declaratiei Universale a Drepturilor Omului, dar și alte tratate importante consacrate acestor drepturi, cum ar fi de pildă, pactele internaționale

privind drepturile civile, politice, economice, culturale etc.

Red.: Ne-ai arătat cîteva documente și publicații. Ce ne puteți spune despre această dimensiune a activității organizației dvs.?

H.C.: Avem un program destul de extins în domeniul publicațiilor. Redactăm rapoarte în legătură cu situația generală a drepturilor omului în diferite țări sau centrate pe o problemă specifică. În plus, cînd este vorba de situații urgente — persoane în pericol de a fi condamnate la moarte sau despre care stim că sunt maltratate ori torturate în stare de detenție — lansăm imediat acțiuni de urgență sub forma unui apel către toti membrii noștri de a iniția acțiuni în apărarea unui unuinit detinut.

Red.: Am vrut să ne spuneți și cîteva despre munca dvs. în cadrul organizației.

H.C.: Sînt jurist de formă și lucrez pentru Amnesty International de doi ani și jumătate. În cadrul secretariatului de la Londra mă ocup de probleme de drept internațional și sunt responsabil pentru activitățile pe care le desfășurăm pe lîngă Națiunile Unite și alte organizații internaționale, precum Organizația Statelor Americane, Organizația Unităților Africane și Colaborăm cu multe organizații internaționalele cărora le furnizăm informații noastre și le solicităm să reacționeze la cauzurile de violare a drepturilor omului în toată lumea.

Red.: Vă mulțumesc pentru acest scurt interviu.

Dialog „22“ cu scriitori din Basarabia

„ROMÂNIA CULTURALĂ
A FOST ȘI VA FI
ÎNTOBEAUA MARE“

- censorii sunt în funcție ● de dincolo de Cercul Polar ● fără temelii juridice solide ● suntem amenințați fizic ● trebuie să renunțe la colonii ● noi suntem români ●

Cu cîteva zile în urmă după memorialul Eminescu, au venit la noi, la redacție, scriitorii din Basarabia. Numele lor îne loc de orice comentariu: d-na Leonida Lari, d-nii Nicolae Dabija, Grigore Vieru, M. Vodă, V. Vasileache, T. Oprisan. Interlocutor, dl. Stelian Tănase.

Primul subiect abordat: cenzura. Prima concluzie: și la ei e cum e la noi — cum era la noi. Să nici n-are cum să fie altcumva din moment ce ncelești cauze produc aceleși efecte. **Dl. Dabija**, redactor șef la „Literatura și Artă“ spune: Censorii sunt în funcție și își primește linștigătorile. El citează tot dar nu intervin direct decât dacă apar în text date despre secrete militare sau de stat, ceea ce pare foarte onorabil. Lucrează însă pe ascuns și asta e înfricoșător. Ne trezim la un moment dat cu un telefon de la secția de presă a C.C.-ului prin care ni se cere, mai mult sau mai puțin politicos, atenuarea sau eliminarea cutărui sau cutărui pasaj. Cenzura ca instituție nu-i asumă responsabilitatea intervenției de natură ideologică. Ea semnalează doar, pîrăște, cum ar veni. **Dl. Vasileache** amintește de cenzorul interior care odată trezit și bieciu, bîntuirea ginditorul și cu greu poate fi exorcizat. „Cind seriu îl simt“ spune el. Reflectia trimisă direct la „Memorile“ Nadejdei Mandelstam.

Am vrut să stîm cum luptă scriitorii cu cenzura lor dar discuția se aprinde odată cu menționarea problemei naționale. Delegații moldoveni din Congresul Poporului de la Moscova — li avem în față, d-na L. Lari, d-nii Dabija și Vieru — au ridicat problema acolo dar fără rezultat remarcabil. La fel și la Chișinău unde nu există nici un fel de înțelegere.

Se propune o paralelă cu demersul baltic dar nu este acceptată de ospății. **D-na Leonida Lari** spune: „La noi nu se poate pentru că alta este situația. El are o tradiție de independență de douăzeci de ani. Au o conștiință națională și ce-i mai important, sunt majoritari în țara lor. Din '40 și pînă acum au dispărut peste un milion de-al noștri...“ **Dl. Dabija** spune: „...există o dislocare de populație încă și azi. La Hotin

(vai! Stefane...) vin ruși de dincolo de Cercul Polar. De fiecare dată cînd ei (rușii) încep să construiască ceva pe teritoriul nostru — pentru că aproape toate întreprinderile moldovenesti aparțin rușilor și sunt administrate prin intermediul Atotputernicului Plan de Stat direct de Moscova — deci cînd vor să construiască ceva, deși există o mare forță de muncă neîncisită în republică, ei aduc hamali ruși pe care-i instalează în casele noile pe care le așteaptă moldovenii, unii de ani buni“. **Dl. Vasileache** este direct transant: „Suntem o Namibie... Numai 12% din potențialul industrial ne aparține. Restul e al Moscovei. Toate întreprinderile mari se construiesc în baza unui raport prin care „noi“ cerem personal muncitor prin intermediul „reprezentanților“. Cînd noi protestăm pentru că trebuie să ocupăm forță de muncă locală, Gorbaciov răspunde: „Nu mă mai plăcăști! Vă arăt rapoartele voastre prin care-mi cereți forță de muncă. Să în Lituanie și la fel“. Deci, cum ar veni, este vina noastră că ne-am rusificat. Passionata doamna Lari intervine și precizează: „Există un plan odios de rusificare a republielor și în special a celei moldovenesti. Acum 50 de ani, Molotov a scris în nota ultimativă adresată guvernului român pentru cedarea Basarabiei că nevoie să se schimbe mai mulți ucraineni decât moldoveni. Era o minciună. Ca să îndreptăreasă afirmația lor au inc-

put deportările și prigoana. Multe care n-au fost deportați au plecat de nevoie sau de frica morții. Peste 100 000 de români au migrat — cum se spune la noi — în alte republike. Situația astăzi continuă și azi, desigur și-a atins scopul inițial. Suntem minoritari în propria noastră țară în timp ce ei vin peste noi tot timpul. Prin anii '70—'80 anual soseau aici 100—120 de mil de ruși. Cînd am cerut autorităților să-i opreasca și să-i trimîndă înapoi, ne-au răspuns că nu se poate, că trebuie să înțelegem, să dăm dovadă de umanism. Dar ei ce dovadă de umanism, de înțelegere dau cînd ne alungă de pe pămîntul nostru? Să ne mai prezintă și stătătici false...“

La aceste vorbe îmi notez pe un colț de carnet o constatare: parecă am mai întîlnit argumentele acestora „umanitare“ și apelurile acestora la „înțelegerea“ situației, în anume documente și într-o anume presă, Slavă Domnului că nu-mi mai aduc aminte unde...

Damna Lari rela: „...Vă întrebăți desigur ce facem noi acolo? Ce rezultate are lupta noastră? Nu ne priviți mai rău decât pe baltici, dar noi am fost costiți mai tare. Momentul actual este propice luptei și mai ales schimbărilor. Istoricii și juristi nostri au constatat că suntem singura republică fără temelii juridice solide pentru aderarea la Uniune. El s-a grăbit și au forțat alipirea fără să protejeze legal și apoi s-au gîndit că o vor păstra că mai mult dacă cei care au fost de față atunci vor dispărea, așa că nu-mi mai amintească nimănii...“

„Mai este o problemă...“ intervine **Dabija**. „Suntem amenințați fizic. Mulți oameni nu sunt bătuți. Nu spun din auzite. Chiar — soției mele i-a întîmpănat asta și bine că a fost doar altă. Alții au fost ucisi. **Dl. Vieru** de asemenea, a fost bătut.“

Nu-i usoară viața românilor care și ridică glasul dincolo de Prut. Oaspeții nostri vor ca aceasta să se stele. Vor să publicăm asta. Este în joc mai mult decât viața lor. Este în joc identitatea lor națională și viitorul lor. De aceea sunt foarte suscetiibili și ne reproșeză poziția **d-lui Brucan**, dar scriitorii moldoveni conferințe de presă și afirmă că nu există o problemă a Basarabiei. **Dl. Stelian Tănase** explică poziția justă din punct de vedere politic a **d-lui Brucan**, dar scriitorii moldoveni nu sunt mulțumiți. Pentru ei elementul pasional primează colul politic. **Din nou**, doamna Lari: „...înseamnă că el (dl. Brucan) nu este un om politic dacă a zis asta. Rușii sunt nesiguri acum. Trebuie să se insiste. Este o sansă pentru Basarabia. Gorbaciov, ca să reușească, trebuie să renunțe la colonii...“ așa le spunea dinsă re-publicilor unionale, „...trebuie să renunțe la fostul imperiu tarist. Nu neg că programul bolșevicilor a fost bun

dar Stalin a stricat totul. Am fost întrebată dacă România a fost ultimul bastion al stalinismului. Nu! Ultimul bastion al stalinismului este U.R.S.S. Gorbaciov trebuie să alătură curaj și să facă o reformă economică radicală pentru că altfel se ajunge la dictatura militară“.

Dl. Stelian Tănase vrea să stie felul concret în care Grupul de dialog social poate ajuta scriitorii cetățeni din cealaltă Moldovă. De asemenea în ce măsură su el o strategie pentru viitor. Răspunde **dl. Dabija**: „Aș vrea să nu se facă abstracție în medile voastre culturale de populația română din Basarabia. Există aici o puternică mișcare de idei. Noi suntem o puternică identitate cu cultura română. Noi suntem români în toată puterea cuvîntului, îli, ai aceleiasi maici care este Limba Noastră. Nu suntem și nu putem fi marginalizați într-o provincie culturală printre urmă lăsată cîndva pe o hartă“. **Dl. Stelian Tănase** observă că această urmă se extindează din ce în ce. Dacă România de dinainte de 22 decembrie nu a avut șansa unei „Români de Vest“, precum R.D.G.-ul, Basarabia o are.

Felul cum au decurs evenimentele în România, în plan social, se asemână fenomenului bulgărelui de răpadă. Într-un anumit moment nimănii și nimic nu î-lă mai putut sta în cale. Fenomenul trebuie însă inițiat. Grupul de dialog social, revista 22 și viitoarele mass-media dependente de Grup, vor sta în permanență la îndemnarea scriitorilor români de dincolo de Prut, ba chiar le solicită o colaborare cît mai strînsă.

Întîlnirea va fi săptămânală, într-un anumit moment, într-un loc și într-o parte și de alta.

O ultimă constatare: dulcele grai moldovenesc suportă, poate, cel mai greu servitul limbii de lemn. Limba artificială pe care am auzit-o vehiculată de mijloacele oficiale ale R.S.S. Moldovenească nu are nici în clinici în mincă cu expresia clară și liberă a gîndului din care ne-au împărtășit azi cel cu înimă română de peste riu.

A consensual
LAURENTIU CONSTANTINESCU

